

OUD HOORN

KWARTAALBLAD VAN DE VERENIGING OUD HOORN

14e jaargang nr. 3, 1 september 1992

1917 OUD HOORN 1992

A decorative laurel wreath border that frames the text '1917 OUD HOORN 1992'. The wreath consists of two branches of laurel leaves that curve upwards at the ends and meet at the bottom, forming a continuous border around the text.

COLOFON:

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.

Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 5,— per stuk voor leden en f 7,50 voor niet-leden bij het verspreidingsadres.

Bestuur:

J. M. Baltus, voorzitter
A. de Graaf, vice-voorzitter
A. G. F. van Weel, secretaris
Mw. P. van Leeuwen, tweede secretaris
W. L. van der Waal, penningmeester
L. P. M. Hooegeveen, archivaris
A. Boezaard,
mw. L. Rensema-Brevet
J. Rietvink

Secretariaat:

Postbus 346, 1620 AH HOORN

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 25,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,—, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van minimaal f 500,—, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,
Postbus 346, 1620 AH HOORN

Redactiecommissie:

L. P. M. Hooegeveen,
H. A. Lansdaal, H. W. Saaltink,
Femke Uiterwijk

Redactie-adres:

H.A. Lansdaal, Eikstraat 30,
1623 LT Hoorn, tel. 02290 - 1 59 26

Opgave nieuwe leden:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98
1621 BZ HOORN, tel. 02290 - 1 02 20

Ereleden:

Mr. Dr. B. Canneman,
oud-burgemeester †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Koppers, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter
Stichting Stadsherstel Hoorn
Drs. H. M. van den Berg, kunsthistorica

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Drukker van dit blad:

Drukkerij West-Friesland/Edecea BV,
Protonweg 32, Hoorn
Postbus 7, 1620 AA Hoorn

Oud Hoorn

Opgericht 7 juni 1917.

Artikel 2 der statuten, goedgekeurd door de algemene ledenvergadering van 25 november 1989 en vastgesteld bij notariële akte van 12 februari 1990: "De vereniging stelt zich ten doel het behouden van de schoonheid en het in herinnering houden van het verleden van de stad Hoorn, een en ander in de ruimste zin".

INHOUD

Bestuursmededelingen	87
Verslag voorjaarsledenvergadering	88
In memoriam Jan Dijkstra	91
Muziek uit de tijd van de V.O.C.	91
De bestuursleden van Oud Hoorn	93
De kleine danswereld van Han Ebbelaar	94
Geschiedenis van Oud Hoorn (2)	99
Hoornse schilders in de 17e eeuw (3)	103
Gedempte Turfhaven 4, interessant pand	109
Ariën van Dok, directeur van kunstmestbedrijf TRIO	113
Men vraagt ons	117
Kent u Hoorn ook zo?	120
Stadsbeeld-restauratie-wijzigingen-verval	122
Van de lezers	126
Even terugkijken	127
Hoe Hoorn veranderde	128

Bij de omslagfoto:

Han Ebbelaar, de Hoornse balletdanser, die, na een schitterende carrière, nu in Zuid-Frankrijk op zijn lauweren rust.

Foto's en illustraties:

J.M. Baltus, Archiefdienst, Westfriese Gemeenten, Klaas Laan, Theo Groot, F. Uiterwijk, Westfries Museum en anderen.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (14e jaargang nr. 4) zal verschijnen omstreeks 12 december. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 15 november a.s. in te leveren bij het redactie-adres:
H.A. Lansdaal, Eikstraat 30, 1623 LT Hoorn, tel. 02290 - 1 59 26

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 1 55 97). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00-17.00 uur. zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Archiefdienst Westfriese Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 02290 - 5 22 00. Postadres: Archiefdienst Westfriese Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN
De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur. Avondopenstelling elke eerste en vierde woensdag van de maand van 19.00-22.00 uur, behalve in juli en augustus.
Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.
Door het archief verricht onderzoek f 17,00 per half uur; fotokopieën f 0,85. Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is gratis.

Overlijden Jan Dijkstra

Vlak voor het ter perse gaan van dit kwartaalblad bereikte ons het schokkende bericht dat zaterdag 15 augustus totaal onverwacht was overleden de redacteur van dit blad, de heer Jan Dijkstra. Dat zijn dood ook voor de vereniging een groot verlies betekent, begrijpt iedereen die hem gekend heeft en weet van het vele werk dat hij in de afgelopen vijftien jaar heeft verricht voor Oud Hoorn.

Onze oprechte gevoelens van deelneming gaan uit naar zijn vrouw Marigold, zijn dochter en beide zonen en de andere familieleden. Redactielid Henk Saaltink herdenkt elders in dit blad de overledene. In de vierde aflevering van het kwartaalblad zal in een artikel uitvoeriger worden ingegaan op de persoon en de velerlei activiteiten van Jan Dijkstra.

Wij zullen hem zeer, zeer missen.

Rondwandelingen

Zoals inmiddels wel gebleken is, kan de serie van zeven rondwandelingen in de historische binnenstad van Hoorn wederom een groot succes genoemd worden, met name ook de beide eenmalige jubileumwandelingen, nl. "Hoornse architecten" en "Gewonnen en verloren".

Voor het welslagen van deze verenigingsactiviteit is het bestuur de vele gidsen, de organisatie en andere medewerkers heel erkentelijk. Een verslag zal volgen in het eerstvolgend kwartaalblad.

1600ste Lid

Kon administrateur Cor Kooyman een klein jaar geleden het 1500ste verenigingslid inschrijven, nu al zijn we de 1600 ruim gepasseerd (om precies te zijn anno nu: 1620 leden). In de najaarsledenvergadering zal dit heugelijke feit op passende wijze gevierd worden.

Uitgaande brieven

Het bestuur heeft een brief doen uitgaan naar het college met daarin verwoord ons gemotiveerd bezwaar tegen de geplande sloop van het voormalige Van Gend en Loos-gebouw aan het Stationsplein waarbij voorgesteld wordt het VVV-kantoor hierin te vestigen.

Verder maakt het bestuur in een andere brief aan het college zich sterk voor het handhaven van de archeologische dienst in Hoorn binnen de structuur van het Westfries Museum.

Het bestuur heeft de Stichting Stadsherstel Hoorn voorgedragen voor The Conservation Awards 1992, toe te kennen door de Conservation Foundation en Ford Neder-

land. Deze voordracht is gebaseerd op de unieke restauratie en woonbaarmaking van de "arbeidershofjes" aan de Venenlaan.

Recreatiegebied De Hulk-buitendijks

Op 20 augustus j.l. hebben de bestuursleden Van Leeuwen en Van der Waal ons bezwaarschrift tegen de aanleg van het Hulk-recreatie-eiland toegelicht tijdens een hoorzitting van de Raad van State.

Jubileumviering

In dit kwartaalblad kunt u weer het nodige lezen over de jubileumactiviteiten die inmiddels hebben plaatsgevonden en die welke nog op stapel staan.

U begrijpt hoe ook bij de volgende plechtigheden en vieringen de in de jubileumcommissie zo actieve Jan Dijkstra gemist zal worden.

Najaarsledenvergadering

Deze zal plaatsvinden op zaterdag 28 november a.s. Traditiegetrouw vraagt het bestuur aan de leden voorstellen te doen aangaande de uitreiking van een onderscheiding aan personen en instellingen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor het behoud van de historische schoonheid van Hoorn.

Stichting Het Pakhuis

In de zomerperiode, tussen allerlei vakanties door, hebben de drie groeperingen die gehuisvest zijn in het linker VOC-pakhuis zich gebogen over een juiste besteding van de door het VSB-fonds verschaft gelden. Wat Oud Hoorn betreft gaan de uitgaven vooral in de richting

van expositie-benodigdheden, audio-visuele middelen en een betere voorziening tegen warmteverlies op zolder. Als de gewenste zaken zijn aangeschaft kan de speciale "Pakhuisploeg" van Oud Hoorn pas goed aan de slag.

Avondlezing Ruud Spruit zeer geslaagd

Hoewel op donderdag 18 juni jl. de straten uitgestorven waren, cafés en restaurants leeg en de gehele Nederlandse bevolking aan de beeldbuis gekluisterd leek wegens de voetbalwedstrijd Nederland-Duitsland, bleek de angst dat de Derde Avondlezing in het zeer toepasselijke VOC-pakhuis bij gebrek aan publiek zou moeten worden verdaagd, gelukkig ongegrond. Want zo'n veertigtal belangstellenden (evenwichtig verdeeld over de beide sexen) was toch gekomen voor de spreekbeurt met dia's van de directeur van het Westfries Museum, Ruud Spruit. Hij had als onderwerp gekozen: "Hoorn en de Hollandse Compagnieën".

Dat hij bij uitstek de geschikte persoon is om daarover te vertellen, werd al gauw duidelijk. Aan de hand van een stortvloed van diamateriaal (waarbij Spruit de projector zo vaardig bespeelde dat het publiek soms het gevoel kreeg naar een "levende" speelfilm te kijken) maakte hij duidelijk hoe prominent onze Hoornse voorvaderen aanwezig zijn geweest duizenden kilometers van de thuishaven aan de Zuiderzee.

Na een historisch overzicht over de rol van de stad Hoorn in de totstandkoming van de diverse compagnieën, voerde directeur Spruit de aanwezigen mee naar velerlei lokaties ter wereld waar Hoornse zeelui en kooplieden vaste voet aan bodem hebben gezet. Omdat hij zelf al deze handelsposten en andersoortige nederzettingen heeft bezocht, kon hij - als de "Hoornse Adriaan van Dis" getuigen van eigen ervaringen door middel van verhalen en dia's.

Zeer tevreden verliet het publiek dan ook het VOC-pakhuis, mede omdat bij het weggaan kon worden meegedeeld dat de Nederlandse ploeg het Duitse team overtuigend had verslagen. (J.M. B.)

Verslag van de voorjaarsledenvergadering

Aanwezig: de bestuursleden Baltus (vz), Boezaard, De Graaf Hoogeveen, Rensema, Rietvink, Van der Waal, Van Weel en 73 leden/belangstellenden.

1. Opening

Voorzitter Baltus heet op deze avond van de derde pinksterdag alle aanwezigen hartelijk welkom. De vergadering zal een feestelijk karakter hebben vanwege het feit dat het vandaag, op twee dagen na, precies vijfenzeventig jaar geleden is dat de vereniging werd opgericht. Daarom zal na de pauze een besloten receptie voor de leden worden gehouden. Tevens ligt op elke tafel voor ieder lid een jubileummap om mee te nemen én kan de jubileumaffiche in ontvangst worden genomen. Het verzoek is om de affiche thuis duidelijk zichtbaar voor het raam te hangen.

Bericht van verhindering is ontvangen van de dames H. Pijl-Van Zuurén, G.E. van Cittert-Bosman en van het bestuurslid P. van Leeuwen; tevens van de heren W. Bolte, C. Dijkstraal, H. Kenter, H. Lansdaal, Jos v.d. Lee, P. v.d. Lee namens het Hist. Genootschap Oud West-Friesland, W. Lips, C. Schrickx en C. Waterman.

Alleen de leden wordt verzocht de presentielijst te tekenen.

2. Verslag najaarsledenvergadering van 16 november 1991

Dit verslag dat ter inzage heeft gele-

gen bij zowel de voorzitter als de secretaris thuis, ligt op elke tafel in een aantal exemplaren om in te zien. Het zal ook worden opgenomen in het 2e kwartaalblad van dit jaar. Er wordt één correctie aangebracht: bij 7. Rondvraag en sluiting, is abusievelijk de naam van de heer Gouwetor vermeld terwijl het de heer Waterman was die het voorstel deed.

Verder wordt het verslag goedgekeurd onder dankzegging aan de tweede secretaris.

3. Mededelingen van het bestuur

De voorzitter brengt in herinnering het verloop van de jubileumactiviteiten die reeds achter ons liggen. Onder de bezielende leiding van mevrouw Loes Rensema heeft de jubileumcommissie, bijgestaan door vele vrijwilligers, reeds veel en goed werk verricht. Stilgestaan wordt iets langer bij de NCM-dag op 27 maart toen Hoorn zo'n 400 deskundigen op het gebied van de monumentenzorg ontving. Een zeer geslaagde dag door de goede samenwerking met gemeentelijke instellingen en de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming. De directeur van deze commissie schreef ons: "De medewerking die wij van de vereniging Oud Hoorn hebben gekregen heeft voor een belangrijk deel bijgedragen aan het welslagen van de Monumentendag, o.a. door de zeer geslaagde stadswandelingen...". Het college van

B. en W. liet ons weten: "Voor uw inzet en medewerking zijn ook wij u dank verschuldigd. Wij verzoeken u deze waardering over te brengen op de vele vrijwilligers van uw vereniging die in touw zijn geweest. Wij zijn onder de indruk van de wijze waarop de dag organisatorisch is aangepakt".

Door ziekte heeft de voorzitter ruim drie maanden niet actief kunnen deelnemen aan het verenigingswerk. Dat al dat werk - en zeker niet alleen dat ten behoeve van het jubileum - normaal en gecoördineerd is doorgegaan, sterkt hem in zijn vertrouwen in het hechte bolwerk dat zeer vele, actieve vrijwilligers van Oud Hoorn gemaakt hebben.

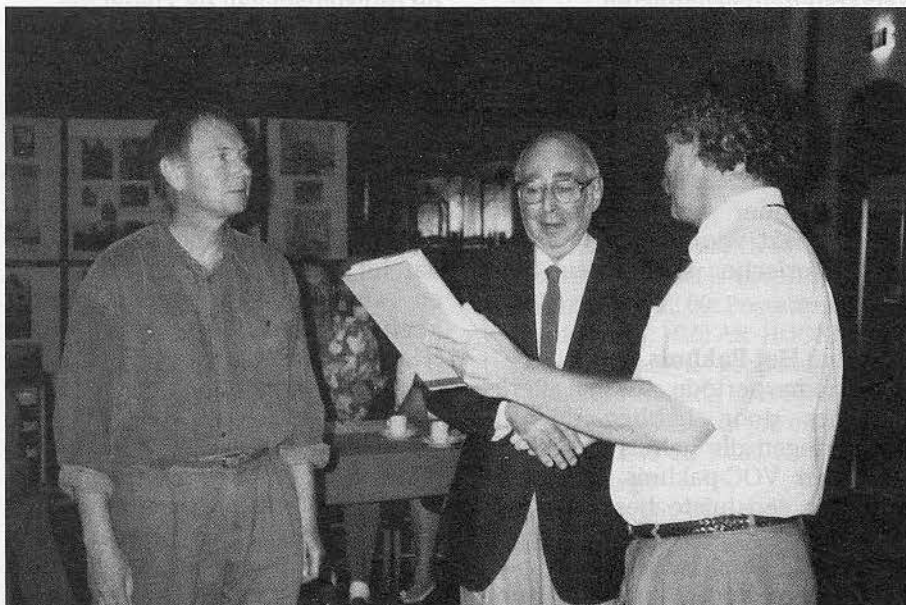
"IS OUD HOORN OVERAL TEGEN?" was de titel van een uur durend discussieprogramma voor Radio Hoorn. Een boeiende gedachtenwisseling tussen velen die de stad vanuit verschillende gezichtspunten - ter harte gaat.

Mevr. Rensema bericht vervolgens uit de Beheerscommissie Pakhuis. Deze commissie werd onlangs blij verrast toen uit het Fonds voor Culturele Zaken van de Verenigde Spaarbank een bedrag van ruim een halve ton werd ontvangen voor de inrichting van het pakhuis. Oud Hoorn profiteert daarvan en daarom is het goed dat er via een oproep in het kwartaalblad een speciale Pakhuiscommissie is opgericht. Een groeiende vereniging als de onze zal steeds meer een beroep moeten doen op de vrije tijd van de leden.

De heer Van Weel deelt mee dat er momenteel keihard wordt gewerkt aan de realisering van de kroniek. De heren Saaltink, Dijkstra, Lansdaal, Van Zoonen en Kooijman zijn daar dagelijks mee bezig. De promotie van het boek verloopt voorspoedig; administrateur Kooijman deelt de vergadering mee dat er op dit moment 479 exemplaren in de voorverkoop zijn verkocht.

Ook de logowedstrijd geeft dit jubileumjaar extra cachet. Twintig deelnemers zonden gezamenlijk 59 ontwerpen in waaruit de jury er één voordroeg bij het bestuur. Dat besloot na uitvoerige gedachtenwisseling het voorgedragen ontwerp wel te belonen met de prijs van f 250,-, maar dit ontwerp niet te gaan gebruiken als hét verenigingslogo;

Secretaris Van Weel overhandigt geschenk aan juryleden van de logo-prijsvraag, J. Menses en J. van Mijsbergen. (Foto: F. Uiterwijk)

Secretaris Van Weel deelt geschenk uit aan mevrouw Liesje Schram, deelnemster aan de logo-prijsvraag. (Foto: F. Uiterwijk)

daarvoor was het te cartoonachtig en te weinig éénduidig. De secretaris bedankt allereerst de juryleden: de heer Jacques Mijsbergen van Galerie De Krijtkring, de heer Jan Menses die momenteel exposeert in het Westfries Museum en de heer Hans Kenter van de Stichting Beeldende Kunst. De aanwezige juryleden ontvangen onder luid applaus een attentie voor hun inzet en gewaardeerd oordeel. Hierna ontvangen de aanwezige deelnemers ook een klein aandenken aan de wedstrijd. De ingezonden ontwerpen kunnen tijdens de receptie worden bewonderd.

Tenslotte spreekt de voorzitter met grote waardering over drie zaken die het afgelopen half jaar op het gebied van Hoorns monumentenzorg zijn opgevallen. De restauratie van 12 stadspoortjes door de gemeente en de Stichting Stadsherstel, de gestage vordering van de restauratie van de Koepelkerk - het groene kruis reeds glorieus in top - en het renovatieproject van 28 hofjeswoningen aan de Venenlaan door de Stichting Stadsherstel. Alle drie zeer lovenswaardige projecten die de stad letterlijk en figuurlijk meer kleur zullen geven. De belangstelling en de liefde voor de historische stad zijn volop zichtbaar en merkbaar; dat is een uiterst prettige constatering in het jaar dat de vereniging haar 75-jarig jubileum viert.

Ter ondersteuning daarvan stelt het bestuur de leden voor om een bedrag van f 1.600,- ter beschikking te stellen voor de restauratie van de volière aan de Pakhuisstraat; alle

aanwezigen stemmen daar van harte mee in.

Gewezen wordt, vooruitlopend op de jubileumtentoonstellingen die op 11 september geopend zullen worden, op twee "stilzwijgend" gestarte exposities die het Hoorns stadsbeeld tot onderwerp hebben: tekeningen van Pieter Blaauw aangevuld met nog niet eerder hier getoonde havengezichten én de expositie "Onland" van Pieter de Rijcke en Jan Menses over het bedreigde Hulkgebied.

4. Vaststelling jaarverslag over 1991

Dit verslag wordt zonder op- en/of aanmerking in orde bevonden; het was opgenomen in het eerste kwartaalblad van 1992.

5.a. Financiële verantwoording over 1991

Daar de heer Rem onbereikbaar was heeft de heer Gouwetor met de heer Zaal het kasregister gecontroleerd. Zij troffen het geheel in uitstekende orde en kloppend aan en stellen de vergadering voor de penningmeester voor 1991 te déchargeren; aldus gebeurt.

De heer Dekkers vraagt of er in de financiële verantwoording 1991 al rekening is gehouden met de gevolgen van de nog te behandelen agendapunten 6 en 7. Dat is niet het geval daar die punten betrekking hebben op 1992, verklaart penningmeester Van der Waal. Vervolgens stelt de vergadering de begroting 1992 vast.

5.b. Benoeming Kascommissie

Voor het komend jaar zal de kascommissie bestaan uit de heren D. Gouwetor en J. Knijn met de heer J. Lamers als reserve.

6. Voorstel aangaan hypotheecaire lening

De penningmeester licht uitvoerig de problematiek rond het pand Breed 12 toe. Tegen één van de huurders is een juridische procedure gestart inzake de vereiste huurverhoging na de restauratie.

Het voorstel om ten behoeve van de restauratie van dit pand het bestuur te machtigen tot het sluiten van een hypotheek van f 100.000,-, wordt met algemene stemmen aangevaard.

7. Verhoging garantiestelling kroniek

De wens te komen tot verhoging van de garantstelling wordt door het bestuur toegelicht. Nu eerst blijkt dat de jubileumuitgave meer

bladzijden zal bevatten dan oorspronkelijk was geraamd. Het blijkt bijzonder moeilijk tevoren precies aan te geven hoeveel bladzijden handschrift uiteindelijk leiden tot één bladzijde gedrukte tekst.

De heer Stam vraagt of het bestuur overwogen heeft om de oplage te verhogen teneinde de meerkosten uit te smeren over méér boeken. Het bestuur heeft daar uiteraard wel aan gedacht maar meent - gezien de nogal specifieke markt die geïnteresseerd zal zijn in dit boek - door een oplageverhoging een te groot risico te nemen. Het heeft gekozen voor een lage prijs en verwacht dat het hele project daardoor én door de toegezegde subsidies financieel verantwoord kan worden afgewikkeld.

De heer Wigard vindt een verhoging van de garantstelling met een bedrag van f 15.000,- nogal fors; volgens de heer Lamers valt dat wel mee en is hier in feite eerder sprake van een sigaar uit eigen doos. Dit laatste wordt door het bestuur bevestigd.

De heer Stumpel vraagt of de Hoornse boekhandel al is ingeschakeld bij de verkoopactiviteiten. Dat is deels concreet gebeurd, met een aantal wordt nog onderhandeld.

Het bestuursvoorstel wordt aangevaard met 2 stemmen tegen en 10 onthoudingen.

8. Subsidievoorstel voor onderzoek/publikatie Hoornse Poortjes

Bestuurslid Boezaard licht het voorstel om als vereniging hiervoor f 2.000,- ter beschikking te stellen toe. Ook de Stichting Stadsherstel en de Kerkmeijer-De Regtstichting ondersteunen het onderzoek en de publicatie van de resultaten daarvan financieel. Het onderzoek is uitgevoerd door een historica van de Universiteit van Amsterdam en de gidsen hebben de eerste exemplaren ontvangen. De hoop is gevestigd op een goede uitgave met kleurenfoto's. Voor leden zijn op dit moment (nog) geen boekjes verkrijgbaar.

Het voorstel wordt met 3 onthoudingen aangenomen.

9. Bestuurssamenstelling

De vraag van de voorzitter of er nog tegenkandidaten zijn ingediend, wordt door de secretaris ontkenkend beantwoord. Wel heeft het bestuur een lijst met 20 handtekeningen ontvangen van leden die "de kandidatuur van de heer Ben van Tartwijk voor een functie in het bestuur ondersteunen". Het bestuur

kan op grond van de formulering boven de lijst de heer Van Tartwijk niet als tegenkandidaat beschouwen en laat de vergadering weten dat de gebruikelijke handelwijze zal worden gevolgd: het kandidaat-lid wordt uitgenodigd de komende bestuursvergaderingen als toehoorder bij te wonen; daarna volgt, uiteraard na overleg, eventueel een kandidaatstelling.

Mevr. Van Papenrecht vraagt of het bestuur wel behoefte heeft aan een nieuw lid en als dat zo is waarom heeft het dat dan niet tijdig mét een eventuele profielschets of iets dergelijks laten weten; andere mogelijke gegadigden hadden zich dan ook kunnen (laten) aanmelden. Mevr. Bax vraagt sluit daar direct op aan: "Wisten degenen die de lijst ondertekenden dat er een bestuursvacature was?" Mevrouw De Rooij - één van de ondertekenaars van de lijst - antwoordt dat de lijst als grapje van de heer Ch. v.d. Zel en haarzelf begonnen is. De voorgedragen kandidaat mag zeker niet gezien worden als tegenkandidaat maar het leek een aantal leden een goede zaak als er iemand in het bestuur zou zitten die in Hoorn is geboren en ook nog de relatie tussen bestuur en gidsen kan onderhouden. De heer Gouwewator - ook één der ondertekenaars - begint zijn stemverklaring met te stellen dat de heer Van Tartwijk wel degelijk als tegenkandidaat is bedoeld en wel tegen mevr. Rensema. Tegen haar optreden bestaan bij een aantal leden bezwaren. Hij verwijt het bestuur manipulatie door van een tegenkandidaat een extra bestuurslid te maken.

Dit verwijt werpt het bestuur ver van zich; de suggestie als zou het bestuur opzettelijk tegen de bedoeling van de indieners van de lijst hebben geopereerd, wordt verworpen.

De heer Kooijman voegt nog toe dat als men goed leest er geen sprake kan zijn van een tegenkandidaat.

Op de eerder gestelde vragen van de dames Van Papenrecht en Bax antwoordt het bestuur dat het zich nog zal beraden over de vraag of het bestuur dient te worden uitgebreid. Het merkt daar overigens wel bij op dat voor de plaats van ex-bestuurslid Saaltink nog nooit een aanvulling heeft plaats gehad. Mevr. Van Papenrecht acht dit jubileumjaar een slecht moment voor deze problematiek. "Laten we na dit enerverende jaar de balans opmaken, nu valt er een smet op deze in feite als feestavond bedoelde avond".

Op haar voorspraak ontvangen de

leden van de jubileumcommissie van de vergadering een luid applaus. De heer Hellingman sluit de discussie met de opmerking dat de heer Van Tartwijk er wijs aan had gedaan als hij zichzelf als tegenkandidaat had opgegeven.

Op voorstel van het bestuur worden mevr. L. Rensema-Brevet en de heer W.L. van der Waal door de vergadering herkozen in het bestuur. Een zeer beperkt aantal aanwezigen neemt geen deel aan de stemming; één lid onthoudt zich.

De voorzitter spreekt de wens en het vertrouwen uit dat het bestuur de komende jaren weer volop kan profiteren van de krachten van beide ervaren en gewaardeerde bestuursleden.

10. Rondvraag

De heer Kooijman deelt de vergadering mee dat de sluitingstermijn van het intekenen mét naamsvermelding in de kroniek met drie dagen is verlengd tot uiterlijk 12 juni a.s.

De heer Intema zegt genoten te hebben van zijn eerste Oud Hoorn-vergadering. Hij vraagt het bestuur bij het opstellen van het vergaderschema rekening te willen houden met werkende mensen.

De heer Stumpel roept de aanwezigen op lid te worden van de vereniging Het Carillon. Deze vereniging is erg klein. Voor slechts f 15,-/jaar wordt men lid.

De heer Dekkers biedt de 75-jarige als geschenk het register aan dat hij heeft gemaakt aan de hand van Ridderikhoff's fotoboekje "Kent u ze nog... De Hoornsen?". De voorzitter dankt hem hartelijk.

Nadat een ieder is bedankt voor zijn waardevolle bijdrage aan het huishoudelijke deel, nodigt de voorzitter iedereen uit om een drankje en een hapje mee te genieten.

Tijdens de besloten receptie is nog lang in goede sfeer, hier en daar weliswaar nog verwickeld in een felle discussie, nagepraat en getoost op het welzijn van de vereniging.

OUD HOORN live op Radio Hoorn

Op zaterdag 30 mei jl. verzorgde onze vereniging een discussieprogramma voor Radio Hoorn. Het was een live-uitzending vanuit de bekende pleisterplaats *La Bascule*, de zogeheten benedenverdieping van De Waag aan de Rode Steen. Tussen 18.00 en 19.00 uur wisselden diverse Hoornse prominenten van gedachten over het prikkelende onderwerp "Is Oud Hoorn overal tegen?"

Columnist Ed Wagemaker zette de toon in een gesproken cursiefje waarin hij in zijn finale stelde dat Oud Hoorn in 2092 bij een volgend jubileum zal pogen de tijd te bevriezen om zodoende meteen het heden als historie te kunnen verklaren...

Aangemoedigd door gespreksleider Bas Baltus en muzikaal ondersteund door de éénmansformatie "Bert en de rest" discussieerden wethouder Arie Sijm, Tim Zaal van de Stichting Noorderkerk, Ed Meskers van Stichting Stad Hoorn, Rita

Bax van Stichting Stadsherstel, Henk Saaltink van het Westfries Museum, oud-voorzitter John de Visser en secretaris Ton van Weel van Oud Hoorn over hun visie over de vereniging in de afgelopen jaren en over de toekomst van Oud Hoorn.

De tijdsduur was veel te beperkt, bleek wel, om tot een afgerond geheel te komen. Maar toch werd er levendig en soms bijna verbeterd gesproken over hoe diverse instanties en personen (gemeente, middenstanders en anderen) denken over het behoud van de historische schoonheid van Hoorn en vooral ook over de waarde ervan.

P.S. Het gesproken cursiefje van Ed W. van een paar honderd woorden is merkwaardigerwijs uitgewalst tot een paginavullend artikel in Het Hoorns Nieuwsblad van 3 juli. Zijn de anabole steroïden ook al doorgedrongen tot de inktpot van eindredacteur Harry van Lunteren? (J.M. B.)

In memoriam Jan Dijkstra

Kort voor het persklaar maken van dit nummer bereikte ons het bericht van het geheel onverwachte overlijden in de nacht van 14 op 15 augustus van ons redactie-lid Jan Dijkstra. Het is moeilijk tot uitdrukking te brengen, wat er door je heengaat, wanneer je zoiets hoort. Het is leger geworden in de wereld.

Jan Dijkstra is voor het kwartaalblad de man van het eerste uur. Hij was een van degenen die op een stormachtige bijeenkomst in het voorjaar van 1978 het hardst pleitte voor de oprichting van een kwartaalblad als beter communicatiemiddel tussen bestuur en leden en als propagandamiddel voor de vereniging Oud Hoorn.

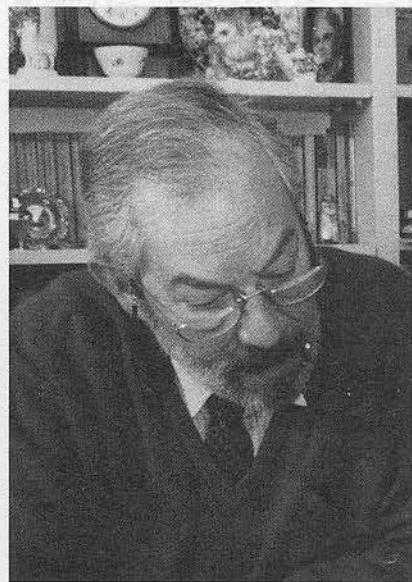
Sindsdien heeft hij zich met zijn gehele persoon ingezet voor het blad. Kundig - hij was de schakel tussen de drukker en de redactie - enthousiast en diplomatiek. Bij de zo nu en dan optredende meningsverschillen was hij de man die de verschillen in inzicht weer op één lijn wist te brengen.

Gehuld in een wolk van blauwe sigarettenrook gaf hij tijdens de

redactievergaderingen zijn verhalen ten beste. Hij had gevoel voor humor, een humor die voortkomt uit het begrip van de betrekkelijkheid van de zaken om ons heen. Er was ook zijn verwondering voor het bijzondere. Ik heb eens een uur zitten luisteren naar een verhaal over het bouwen van muurtjes tussen akkers in een afgelegen streek in Engeland. Zijn liefde voor de dingen van de natuur. Die kwam in Oud Hoorn niet zo vaak ter sprake, maar we wisten, dat die er was.

Zijn artistieke aanleg. Hij heeft eens een paar jaar lang de voorpagina's van het kwartaalblad getekend. En er waren er velen onder ons die zijn nieuwjaarskaarten met de fijne tekeningen van Hoornse gebouwen verzamelden. Ondanks zijn Friese naam was Jan een Bourgondiër in manieren en voorkomen. Hij hield van het goede der aarde.

Behalve zijn activiteiten in de redactie van het kwartaalblad moeten zijn bemoeienissen met de jubileumpublikatie genoemd worden. Ook hier was hij van het

begin af aan een van de trouwste medewerkers. Hij onderhield het contact met de drukker en evenals bij het kwartaalblad heb ik veel van zijn technische kennis geprofiteerd.

We zullen het voortaan zonder Jan moeten doen. Het kan niet anders, maar het zal wel moeilijk zijn. We wensen zijn vrouw en kinderen in de komende tijd veel sterkte toe.

Henk Saaltink

Concert luistert jubileum op

Muziek uit de tijd van de V.O.C.

Rieuwert Blok

Op zaterdagavond 12 december a.s. zullen er in de verwarmde Oosterkerk, tijdens een concert dat om kwart over acht begint, de heldere tonen van de fluit, de verfijnde accoorden van het clavecimbel alsmede de sonore klanken van de cello zich in de kerkruimte met elkaar vermengen. Het ensemble "De Egentier" zal met de uitvoering van composities van Hollandse meesters uit de zeventiende en achttiende eeuw de sfeer oproepen van de muziekbeoefening, zoals deze destijds in de huizen van welgestelde kooplieden heeft plaats gevonden. Het is een concert dat deel uitmaakt van de jubileumviering van de vereniging "Oud Hoorn", dat in samenwerking met de concertstichting "Johan Messchaert" mogelijk is geworden.

Het motto van het programma is "Muziek ten tijde van de Verenigde

Oostindische Compagnie". De compagnie is voortgekomen uit de succesvolle handel met het vroegere Indië. Men heeft getracht bij het zoeken naar een "zeeweg", de reeds bestaande routes van Spanjaarden en Portugezen te ontwijken. De uit Hoorn afkomstige Willem Ysbrantsz. Bontekoe heeft hiertoe eveneens een belangrijke bijdrage geleverd. De ondernemingslust van de Hollanders werd beloond en zo kon in het jaar 1602 de Verenigde Oostindische Compagnie worden opgericht en werd er een vertegenwoordiging van het bestuur op Java aangesteld. Van daaruit ontstonden er handelsrelaties met landen als China, Japan en Ceylon. Specerijen als muskaatnoten, foelie, kruidnagelen en peper werden uit verafgelegen gebieden per schip aangevoerd. In de huishouding gebruikte men in die tijd vooral specerijen om snel bedervende spijzen te kruiden en

ook in de apotheek waren ze onmisbaar.

Niet alleen Bontekoe, maar ook een andere Hoornaar, Jan Pietersz. Coen, moet in dit verband worden genoemd. In dienst van de compagnie wist hij zich een belangrijke positie te verwerven en hij bereikte tenslotte de post van gouverneur-generaal op Java. Van de grote bloei die zich op het gebied van de handel ontwikkelde, hebben verscheidene geleidingen van de bevolking van de Hollandse republiek geprofiteerd. Fraaie huizen, schilderijen en muziekwerken zijn mede hierdoor tot stand gekomen.

Ook Hoorn bewaart kostbare herinneringen aan deze bloeiperiode. Helaas is het zo dat niet iedereen dit kostbaar erfgoed, dat onvervangbaar is, naar waarde weet te schatten; bij het behoud hiervan zal de vereniging "Oud Hoorn" ook in de

(Vervolg op pag. 92)

(Vervolg van pag. 91)

toekomst een belangrijke rol blijven vervullen.

"Sweelinck's verquickende avont-klancken"

Tijdens het jubileumconcert zal er onder andere muziek voor clavecimbel van Jan Pietersz. Sweelinck tot klinken worden gebracht. Wellicht heeft Sweelinck deze muziek zelf gespeeld als "speelman tijdens de maaltijden", d.w.z. de officiële diners van het Amsterdamse stadsbestuur of tijdens de bijeenkomsten van de Muiderkring op het kasteel in Muider, die hij met vooraanstaande auteurs als Hugo de Groot, Joost van den Vondel en Pieter Cornelisz. Hooft regelmatig bezocht.

Met betrekking tot het tijdsbeeld is het interessant op te merken dat een jaar na de oprichting van de V.O.C. er een toonzetting van 50 Psalmen Davids van Sweelinck, een "vir incomparabilis" (een onvergelijkelijk man) zoals Constantijn Huygens hem noemde, in druk verscheen. Deze composities waren niet voor kerkelijk gebruik bestemd omdat er voor de uitvoering van meerstemmige muziek in de Calvinistische kerkdienst geen plaats was. Sweelinck heeft de muziek voor muzikminnende, voorname kooplieden geschreven; deze vocale composities werden in de huiselijke kring uitgevoerd. Maar dit even terzijde.

Sweelinck genoot zowel door zijn composities als door zijn boeiend clavecimbel- en orgelspel grote bekendheid. Zo zelfs dat beroepsmusici vanuit het buitenland de reis naar Amsterdam ondernamen om zich onder leiding van Meester Jan verder te ontwikkelen. Daarnaast gaf hij ook les aan amateurs waartoe de eerste vrouw van de dichter

Sweelinck

Hooft "Mevrouw de Drostin van Muyden", Christine van Erp behoorde; Vondel bezong haar met de volgende bewoordingen: "Beluyt Kristyn met droeven sangk, Sy volghde dichtst den cymbelclanck van Swelinck, onder al Het maeghdelijck getal".

Verscheidene componisten vestigden zich ook in Amsterdam omdat daar hun composities gedrukt konden worden. Zo verscheen er een uitgave van een methode voor het fluitspel van Antoine Mahaut en van kamermuziek van o.a. Pieter Hellendaal, Willem Defesch en Pietro Locatelli. Tijdens het jubileumconcert zal muziek van o.a. deze componisten in de Oosterkerk tot klinken worden gebracht.

De toegangsprijs voor dit concert is voor leden van Oud Hoorn slechts tien gulden. Zij kunnen hun toegangkaart vooraf tegen deze gereduceerde prijs afhalen bij de bestuursleden J.M. Baltus, Grote Oost 98-100 en A. van Weel, J. Messchaertstraat 18, of in de Oosterkerk voor de aanvang van het concert.

De bestuur

Bernardus Schermer (31-'34)

Bernardus Schermer stamde uit een rooms-katholiek geslacht, dat al in het laatste kwart van de 17e eeuw in Hoorn wordt vermeld; hij behoort tot de zevende generatie sindsdien en de vijfde van de zgn. "natte" Schermers, die sinds 1782 een wijnkoperij en likeurstokerij op het Kleine Noord hebben gehad.

Bernardus Schermer werd op 8 maart 1879 geboren op het Kleine Noord 47 (toen wijk 6 nummer 260) als derde van de veertien kinderen van Johannes Antonius Gerardus Schermer (1851-1904) en Johanna Maria Antonia Kaag (1852-1919).

Van 1890-1893 verbleef hij in Sittard en Katwijk, vermoedelijk op r.k. internaten. In 1903 woonde hij nog enkele maanden in Amsterdam. Datzelfde jaar volgde hij zijn vader op in de directie van de firma B. Schermer en Zoon. Zijn broer Petrus (1885-1954) trad in 1910 eveneens tot de directie toe; deze was de vader van de drie laatste Schermers als firmanten in de zaak: J.A.G. (1914), G.B.J. (1915) en F.P.M. (1923).

Bernard trouwde op 15 juni 1908 in Hoorn met Maria Antoinette Janssens uit Maastricht (1885). Ze kregen vijf kinderen: drie jongens en twee meisjes. Geen van zijn kinderen bleef in Hoorn om hem in de zaak te kunnen opvolgen. De oudste dochter werd adjunct-directrice van een huishoudschool in Utrecht; de tweede trouwde met een arts uit Wervershoof. De oudste zoon werd civiel-ingenieur en ging naar Nederlandsch-Indië, evenals de jongste zoon, deze als marechaussee tijdens de politionele akties. De middelste zoon werd slechts 6 jaar oud.

In 1927 liet Schermer een nieuw woonhuis bouwen aan de Draafsingel 32 naar een ontwerp van de architect S.W. Langius.

Bernard Schermer vervulde vele functies in het kerkelijke en maatschappelijke leven. Zo was hij lid van het R.K. Parochiaal Armbestuur, regent van het Sint Jans Gasthuis, bestuurslid van de R.K. Mulo, voorzitter van de Katholieke Sociale Actie, bestuurslid van de woningbouwvereniging Arbeidersbelang, regent van het stadsziekenhuis, bestuurslid van de Ambachtsschool, lid van de commissie van toezicht op het Westfries Museum (1916-1934) en onbezoldigd ambte-

Tenslotte

- 11 sept. 1992: Jubileumviering Noorderkerk, 13.30 uur.
- 22 sept. 1992: Kringbijeenkomst Westfrieze Verenigingen. Aanvang 20.00 uur. Op uitnodiging.
- 22 okt. 1992: 4e Avondlezing, spreker: H. Zandkuyl, aanvang 20.00 uur in het VOC Pakhuis, Onder de Boompjes.
- 10 nov. 1992: 3e Middaglezing "Selectie uit de Ooievaarscollectie" door mevr. L. Rensema, Stadhuis, aanvang 12.30 uur.
- 28 nov. 1992: Najaarsledenvergadering in de Oosterkerk, aanvang 10.00 uur, met o.a. overzichtstentoonstelling jubileumjaar.
- 12 dec. 1992: Afsluitingsconcert Jubileumjaar door ensemble "De Egelentier" in de Oosterkerk, aanvang 20.15 uur.
- 15 dec. 1992: Verschijningsdatum Kwartaalblad Oud Hoorn, 14e jaargang nr. 4.

Bernard Schermer (1879-1934)

B. Schermer-Janssens

naar van de burgerlijke stand (1916-1922).

Schermer was ook voorzitter van de R.K. Kiesvereniging en zat twee perioden in de gemeenteraad: van 10 maart 1914 tot 7 september 1915 en van 5 september 1916 tot 4 september 1923. Zijn vader had van 1892 tot 1904 ook in de raad gezeten. Op donderdag 15 november 1934 is hij omstreeks half elf 's morgens plotseling aan een hartverlamming overleden, nadat deken Huibers hem nog het Heilig Oliesel had toegediend. Hij werd 55 jaar.

'De dood wenkt ieder uur!... Gisteren nog zagen wij den heer Schermer met zijn krachtigen tred langs den weg, zooals bijna elken dag. Nu heeft dit verdienstelijk leven plotseling een einde genomen!'. Zo schreef het Westfriesch Dagblad op de dag van zijn overlijden.

Burgemeester Leemhorst noemde hem in de raadsvergadering van 20 november een 'sieraad van de politieke en geloofsgemeenschap, die hem had afgevaardigd, en een sieraad voor den Raad'. Hij meende dat Schermer zich had onderscheiden 'door de wijze waarop hij voor zijn overtuiging uitkwam als door zijn breeden kijk, verdraagzaamheid en gaaf karakter'.

Gekozen

In het begin van 1931 begon Kerk-

meijer sterk te twijfelen of zijn werkwijze als voorzitter nog de steun van de andere bestuursleden had. Dit leidde ertoe dat hij op 20 maart in een brief bedankte als bestuurslid. 'De uitvoering van een genomen besluit komt niet tot stand en ik sla een onmogelijk figuur tegenover leveranciers enz. Mijn tijd heb ik bovendien heel erg noodig'. Pogingen om Kerkmeijer van dit besluit af te brengen liepen op niets uit. Tijdens de ledenverga-

dering van 5 juni 1931 ontspan zich een discussie over het aftreden van Kerkmeijer, die leidde tot een stemming over de vacature.

Bij de eerste stemming verkreef niemand een meerderheid: Schermer 6 stemmen, Andrea 4, Kerkmeijer 1, Schey 1 en Van Berkel 1. Bij de herstemming kreeg Schermer 9 stemmen, Andrea 3 en Kerkmeijer 1, zodat Schermer gekozen was. 'Hem zal hiervan mededeeling worden gedaan'. Schermer accepteerde de benoeming en woonde op 10 juli 1931 voor het eerst een bestuursvergadering bij. Hij bleef bestuurslid tot aan zijn overlijden op 15 november 1934. Het bestuur herdacht hem in het jaarverslag over 1934 met de volgende woorden: 'Door het plotselinge overlijden van den heer B. Schermer, op 15 November 1934, verloor het bestuur één van zijn beste leden, die veel voor de vereeniging voelde. Zijn zakelijke adviezen bij restauraties, de wijze, waarop de heer Schermer financiële en historische belangen wist te combineeren, worden door ons noode gemist. Ons oude stadje vond in hem steeds een beschermmer, wanneer aan de vaak overdreven eischen van het verkeer paal en perk moest worden gesteld'.

In de ledenvergadering van 22 juli 1935 werd de architect S.W. Langius als zijn opvolger benoemd.

GELOOFD ZIJ JEZUS CHRISTUS
TER GEDACHTENIS
aan
BERNARD SCHERMER
echtgenoot van
MARIA ANTOINETTE JANSSENS,
geboren te Hoorn 8 Maart 1879, aldaar plotseling
overleden, voorzien van het Heilig Oliesel,
den 15den November 1934.

Zijn mond overlegde wat wijs en zijn tong sprak
wat rechtvaardig was: de wet Gods stond gegrift in
zijn hart. Ps. 36, 30
Hij droeg de last van vele anderen en volbracht zoo
Christus' wet. Gal. VI. 2
Zalig de dienaar, dien de Heer bij zijn komst
wakende vinden zal. Lux. XII. 37
Troost U, mijne dierbaren. Wij leven voor God en
in God: in Hem vinden wij elkander weer in eeuwig-
heid. Komt mij te hulp met Uwe gebeden.
Rom. XV. 30

Wij bidden U, o Heer, vergeef goedgunstig aan
Uwen dienaar BERNARDUS wat hij uit menselijke
zwakheid mocht hebben misdreven, en schenk hem
een plaats te midden van Uwe geheiligden in de
eeuwige vreugde. Door Christus onzen Heer. Amen.

Mijn Jezus. barmhartigheid.
Onze Lieve Vrouw v. Altijdurende Bijstand,
bid voor ons.

R. I. P.

Han Ebbelaar wist het zeker: balletdanser moest 'ie worden

Herman Lansdaal

"Van jongsaf aan hebben vrouwen een belangrijke rol in m'n leven gespeeld. M'n moeder in de eerste plaats, maar ook de zusjes Bertha en Miep Veldhuis, die achter ons woonden, Nel Hoogendoorn, bij wie ik als jongetje op ballet ging en ... ja wie anders dan Lex?"

Han Ebbelaar, 49 nu, blikt peinzend terug op z'n jeugd in Hoorn, herinnert zich vooral situaties, kent weinig namen van stadgenoten meer. Ze zeggen hem ook niet zoveel. Han was vroeger vooral met zichzelf bezig, buitenbeentje als 'ie was.

Als jochie zat 'ie niet zo erg in het wereldje van stoere jongens, rovertje spelen, belletje trekken en ander kattekwaad. Aan voetballen had 'ie een hekel. Zij die het weten kunnen, zeggen dat Han Ebbelaar anders was, maar een schat van een jongen, dát wel, lief.

Han zelf: "Ik voetballen? Soms kregen we op de Jozefschool in plaats van gymnastiek wel eens voetballen op het graslandje aan de Westerdijk. Vreselijk vond ik dat. Er bleven altijd drie of vier jongetjes over, die er niets van konden. Krukken. Ik dus ook. Ga jij maar daarbij, zeiden ze dan. Niemand koos mij natuurlijk bij partijen. Ik liep ze ook meer in de weg, bleef liever uit de buurt van de bal, totdat ik 'm af en toe wel eens per ongeluk de verkeerde kant

optrapte. En dan dat geschreeuw. Ja, vreselijk ...".

Verkleedpartijen

Tollen en "scheer" vond 'ie nog wel leuk, maar andere jongensspelletjes konden 'm eveneens gestolen worden. Hij hield het op bezigheden, die meer bij meisjes pasten, herinnert zich een keukenfornuisje, had belangstelling voor kleren en doste zichzelf graag mal uit bij verkleedpartijen samen met zijn zusje Mieke, vaak tot grote hilariteit van z'n omgeving. Er zat toen al iets van de acteur in, die z'n expressie wilde uiten. Zelf had de jonge slagerszoon daar natuurlijk niet het flauwste benul van. Wel wist 'ie al vroeg wat 'ie wilde worden.

"Dansen, ik wilde altijd wel dansen,

bewegen, pasjes maken, dat zat er nu eenmaal in. Ik zou niet weten van wie ik dat heb. In de familie van vader's kant zat rond 1910 wel een neef die viool speelde en in Sneek aan ballroomdansen deed. Ik heb ook wel eens horen vertellen over een neef, die als een geflipte artiest de kermissen afliep, maar voor de rest ...? Geen van allen heeft het bij ons thuis. Wonderlijk vind ik dat. M'n broers moesten er ook niks van hebben. Ballet? Meidenwerk".

Als vijf tellen later de bel gaat van zijn appartement, veert 'ie als het ware op blote voeten in sandalen over z'n Amsterdamse parket naar de deur. De onmiskenbare balletdanser verloochent zich ook thuis bij de koffie niet.

Hoornse kermis

Er loopt een merkwaardige parallel door het leven van de Hoornse clown en mannetjesmaker Martin Brozius en dat van diens klassieke tegenvoeter Han Ebbelaar. Beiden raakten aan hun vak verslaafd dankzij de Hoornse kermis. Brozius in de lototent van Lamerus op de hoek van de Gouw en de Muntstraat, Ebbelaar bij de varieté-tent van Mullens, die in de jaren '50 stevast op de Turfhaven stond, ter hoogte van

Han Ebbelaar, 7 jaar oud, op de dag van z'n eerste heilige communie in de RK kerk aan het Grote Noord, mei 1950

WERELDSUCCESSEN MET ALEXANDRA RADIUS

Han Ebbelaar, zoon van slager Ben Ebbelaar van de Turfhaven, woonde tot z'n zestiende in Hoorn. Hij is de derde persoonlijkheid in de serie over opvallende oud-stadgenoten in dit jubileumjaar van Oud Hoorn.

Het gezin, vijf jongens, drie meisjes, huisde achter de slagerij van Rein Groot, op de plaats waar nu een modezaak is gevestigd. Han was een buitenbeentje, anders dan de anderen, kunstzinnig tot in het merg. Hij wilde maar één ding: danser worden, balletdanser. Daarin slaagde hij glansrijk. Han Ebbelaar werd de wederhelft van Alexandra Radius, balletster bij de gratie van een ongevenaard talent, gedurende vele jaren de absolute vedette van het Nationale Ballet.

Samen vierden ze triomfen op beroemde podia in oost en west,

daarbij een internationaal publiek in extase brengend met hun perfecte balletkunst, hij als de Romeo, zij als de gracieuze Julia. Als er één danspaar is geweest, waaraan het Nederlandse ballet zijn goede naam en faam te danken heeft dan is het wel aan het echtpaar Ebbelaar-Radius, schreef Emmy Huf in het voorwoord van het fraaie fotoboek *Dancing*, dat in 1979 uitkwam.

Beiden zijn intussen na een schitterende loopbaan met hun kunst gestopt. Ze wonen sindsdien anoniem in de wijdse stilte van Zuid-Frankrijk. Beiden houden echter in het culturele hart van Holland een smaakvol pied-à-terre aan. In Amsterdam-Oud-Zuid. Daar ontmoette Herman Lansdaal de in Hoorn geboren en getogen Han Ebbelaar voor een gesprek over zijn jeugd.

drogisterij Conijn. Officieel heette dat theatertje Pittoresque Mechanique, maar de Westfriese volksmond had er al gauw Pittoreski van gemaakt. Danseressen lokten er zwaaiend met hun lange slanke benen het publiek naar binnen. De bezoekers kwamen in drommen. Han was er in die dagen niet weg te slaan, zo prachtig vond 'ie het.

"Ik was er gek van, die meiden bewegend op de maat van de muziek, links, rechts, hoog, hoog. Er was ook een cancadanseres bij. Haar bewegingen wonden me mateloos op. Ik had nog nooit ballet gezien en toen wist ik het meteen: ik wilde danser worden, ja dat wilde ik, zo jong als ik was".

Gekkgheid

Z'n vader en moeder knikten maar wat, als 'ie het vertelde. Dat gaat vanzelf wel over, dachten ze, gekkgheid van zo'n jongen, maar ze werkten 'm niet tegen. Toen woonden ze al op de Turfhaven, achter de slagerij van Rein Groot, bij wie vader van voor de oorlog af al in de winkel werkte. Ben Ebbelaar was als slagerszoon uit Zaandam gekomen, in '37 getrouwd met Bep van den Broek en gaan wonen aan de Beatrixlaan nummer 4, dichtbij het

Wilhelminapark en pal achter het voetbalveld van Forward. Han Ebbelaar is een oorlogskind. Op 16 april 1943 werd hij als derde zoon geboren in het gezin, dat uiteindelijk acht kinderen zou tellen, vijf jongens, drie meisjes. Van z'n jaren in het Veenenlaan-kwartier herinnert 'ie zich de wan-

dak van de tribune van het Forwardveld er op een stormachtige dag dreigde af te blazen, is hij ook nog niet vergeten, maar meer schiet 'm uit die tijd toch niet te binnen.

Turfhaven

Des te meer komen de beelden terug van de binnenstad, waarheen ze

Vrouwen bepaalden zijn carrière

delingen "over een zwart pad naar Blokker", waarmee Han natuurlijk de Holenweg bedoelt, die toen nog niet voor doorgaande passages over de spoorbaan was afgesloten. Hij noemt namen van de zusjes Broertjes, met wie hij in het park speelde, van Joost van de Peet van de Schoutenstraat, die later regisseur zou worden en van het gezin Slijkerman, dat ging emigreren. "Ik weet niet meer waarheen, maar het was een belevenis in de buurt, het vertrek van zo'n hele familie van de Venenlaan".

De windstoot, die het

verhuisden, toen Rein Groot de woning boven de slagerij aan de Turfhaven verruilde voor z'n villa aan de Emmalaan. Dan gaan de zussen Bertha en Miep Veldhuis van het Nieuwe Noord 68 een rol in Han's leven spelen. En niet zo zuinig. Ze waren de jongsten uit een gezin van elf kinderen, even goed katholiek als dat van Ben Ebbelaar. Veldhuis had z'n zadelmakerij en z'n handel in markiezen aan het Breed, waar de zaak overigens nog steeds gevestigd is.

De achtererven van beide huizen grensden aan elkaar. Han had al gauw z'n paadje gevonden. Bertha en Miep waren meer dan tien jaar ouder dan de kleine slagerszoon, maar het klikte meteen tussen die drie. Han kwam er dan ook graag. Hij vertelt:

"Die meiden zijn zeer bepalend geweest voor m'n carrière. Ze stimuleerden me onbewust in m'n anders zijn, er was altijd lol en gekkgheid, ook al was hun moeder jarenlang ziekelijk. De verkleedpartijen daar met Mieke, m'n

Han Ebbelaar komt niet veel meer in de stad van zijn jeugd, maar aan Hoofdtoren en Hoofd bewaart 'ie nog altijd goede herinneringen

zusje, tjonge, daar kwam soms geen eind aan. We waren altijd met malle dingen in de weer, het had soms iets weg van theater, erg leuk. De sfeer bij Veldhuis was altijd zeer ontspannen. Er mocht veel. En ze hadden al gauw televisie ook. Mee-kijken natuurlijk, op het puntje van

plusfour van een verknijpte lange broek door de stad kuierde, konden m'n oudere broers me wel schieten. Dat vonden ze belachelijk, uitsloevrig. Ze dachten dat ze door mij voor schut stonden bij hun vrienden. Later, toen ik een jaar of vijftien was, mocht ik van m'n moeder in de uit-

Die voelden zich niet op hun gemak bij die plagende grieten. Maar Han bleef.

Nel: "Na afloop van de lessen gingen we met een kleiner stel vaak improviseren. Ik speelde piano en dan zag ik 'm bezig met bewegingen en sprongen, die je van zo'n jong knaapje niet zou verwachten. Hij was verreweg de beste, ook de meest ambitieuze, deed altijd trouw z'n huiswerk voor ballet, wat 'm natuurlijk ook een voorsprong gaf".

Het jeugdige dansertje leerde zo snel, dat 'ie al na drie maanden tijdens een uitvoering in de oude Parkzaal op muziek van Dvorak een solo danste met Kathie Rol, notabene een dochter van de slager van het Grote Noord.

Moeder zat in de zaal te genieten van het applaus, vader trok thuis aan zijn sigaar en las zijn krantje. In de pauze werd 'ie gebeld door de vrouw van Beets, die operateur was van de Parkschouwburg. Waarom 'ie niet naar z'n zoon was komen kijken. Het was prachtig wat die liet zien, zei moeder Beets. Of 'ie nog effe kwam.

"Vader was eigenlijk veel te nuchter voor die dingen, maar hij kwam na de pauze wel kijken. Ik moet dat als jongetje natuurlijk best fijn hebben gevonden, maar ik herinner het me niet meer. Ja, ik was op 'm gesteld. Hij was een sociaal voelend mens, betekende wel iets voor de Hoornse gemeenschap, was een van de oprichters van de r.k. begrafenisvereniging, bestuurslid van de St. Vincentiusvereniging, collectant in de kerk, deed veel voor de bejaarden, ook nog toen 'ie later zelf tot dat gilde behoorde. Misschien was 'ie er

Slagerszoon kreeg het te pakken op Hoornse kermis

je stoel. Die meiden vonden het prachtig, zo'n jong broertje er bij, dat moet je ook niet vergeten. Ik ging met ze mee boodschappen doen, ze lasen me honderduit voor uit boeken van Annie M.G. Schmidt en ze namen me in hun autootje mee naar het strand of de bossen. Voor jonge vrouwen in die tijd waren ze zeer ondernemend. Er waren er nog maar weinig, die een rijbewijs hadden, laat staan een auto, maar zij wel".

Dameskapper

Hun broer Wim had in die jaren ook nog een duit in het zakje van de balletdanser-in spe gedaan. Wim Veldhuis was dameskapper in Alkmaar en in de kaasstad lid van de operetevereniging Odeon. Thuis in Hoorn demonstreerde 'ie wel eens de danspassen, die hij als artistieke-ling op het toneel uitvoerde. Daar zat Han dan met grote ogen naar te kijken. Onbewust moet Wim hem ook een zetje in de richting van het ballet gegeven hebben. De dameskapper was op zijn beurt eigenlijk een zelfde buitenbeentje in het gezin Veldhuis als Han bij de Ebbelaars. Wim maakte furore bij toonaangevende zaken in Amsterdam, vertrok naar Amerika en begon er in New York een eigen dameskapsalon. De droom van een eenvoudige Hoornse jongen, die uitkwam.

Han ontmoette Wim Veldhuis jaren later in de States. Hij was toen met Alexandra verbonden aan het American Ballet Theater. Ze hebben het toen in New York nog uitgebreid over Hoorn en het Nieuwe Noord gehad en vooral hoe het allemaal begonnen was.

Het nieuwe

Han: "Alles wat naar nieuwe dingen zweemde trok me aan, dat wat anders was. Niet alleen in de dans, ook in kleding. Ik wilde er anders uitzien. Toen ik voor het eerst in

verkoop m'n eigen kleren kiezen. Ik ging ook in m'n eentje naar Bruggemann. Daar kocht ik dan een vest of een colbert met ruitjes, wat nog geen jongen droeg in die tijd. Ik had een eigen gevoel voor kleding ontwikkeld, was trots op wat ik had uitgekozen en moeder stond achter me. Dat is heel belangrijk voor me geweest".

Vier jaar eerder had moeder ook al de doorslag gegeven. Han zal tien, elf geweest zijn, toen de drang om bij het ballet te gaan steeds sterker werd. Of Han op balletles mocht bij Nel Hoogendoorn, die in het Sappho-gebouwtje aan de Turfhaven veel meisjes de pirouette leerde draaien. Moeder twijfelde en vader keek zuinig, maar Bertha Veldhuis deed een goed woordje voor haar buurjongen.

"Dat is juist enig voor Han", zei ze, "op z'n lijf geschreven en het kost maar twee kwartjes per uur". Han stond erbij en wachtte in spanning op de beslissing. Hij weet het nog goed, z'n moeder was aan het ramen lappen. Ze draaide zich om, keek 'm aan en zei: "Nou vooruit, dan mag je wel".

De zusjes Veldhuis, blij voor Han, gaven hem toen z'n eerste maillot cadeau. Dat had 'ie wel verdiend, vonden ze.

Op balletles

Han kwam bij Nel Hoogendoorn als enige jongen in een toom kakelende meiden terecht, maar hij trok zich er niets van aan. Ook niet van joelende klasgenoten, die hem op school gingen jennen "omdat 'ie met die trutten omging". Dansen wilde 'ie, het maakte niet uit met wie. Nel had intussen al gauw in de gaten, dat ze tussen die 100 meiden een bijzonder jochie in huis had. Er waren wel eens meer jongens op ballet geweest, maar die gingen er na een klein tijdje toch weer van af.

De slager en zijn zoon: Ben Ebbelaar met zijn karakteristieke rossige kuif en de jonge Han, zich nog lang niet bewust van zijn danscarrière

wel niet zo gelukkig mee, dat ik danser wilde worden. Hij had me waarschijnlijk liever slager of bakker gezien of in een herenmodezaak, maar rancuneus was 'ie niet, oh nee. Uiteindelijk had 'ie er vrede mee, dat z'n zoon een vak had gekozen, dat zeker voor die tijd choquerend was”.

Kwetsbaar

Z'n moeder was de rots in de branding van het gezin. Han denkt, dat 'ie z'n kwetsbaarheid van haar heeft, maar ook het volhouden, het vastbijterige, het eigenzinnige. Wat ze wilde, dat moest gebeuren. Dan trok ze zich ook niks van een ander aan. Ook dat lijkt Han niet van een vreemd te hebben. Toen de muziek tent nog op de Rode Steen stond liet Nel Hoogendoorn haar leerlingen er op bevrijdingsdagen wel eens wat balletnummers uitvoeren. Met Han als haantje-de-voorste natuurlijk.

Gejoel en gefluit van spottende schooljongens waren niet van de lucht, maar Han Ebbelaar hoorde het eigenlijk niet eens. Hij draaide al in zijn eigen wereld rond en niemand kon 'm daarin kleineren, al zal 'ie het wel eens gevoeld hebben.

”Ze waren niet allemaal zo. Twee jongens van de familie Engel van het Kleine Noord knokten voor me

Als Han Ebbelaar zijn kunsten vertoonde in de al lang verdwenen speeltuin "Zon en Vreugd" aan de Westerdijk, dromde de Hoornse jeugd samen voor Han's voorstellingen.

in z'n uren op ballet bij Nel, die hij nog lang mevrouw Hoogendoorn zou noemen. Ook in de garage van Lippits aan het Nieuwe Noord, waar in die jaren altijd twee trapezes uitnodigend klaar hingen. Daar mochten ze in de zomer voorstellingen geven. Dat leek dan een beetje op circus. Trapezenummers, beetje ballet, clownerie, verkleedpartijen. De halve buurt kwam dan kijken.

”Het was net echt. Paul Lippits z'n

sen al lang verdwenen speeltuin Zon en Vreugd aan de Westerdijk naast het ook al ter ziele gegane, nog altijd tot de verbeelding sprekende Witte Badhuis. Jeugdig publiek zat rijendik op het talud te genieten van de acts van beide artiesten. Ome Willem was de baas van de speeltuin. Van hem mochten ze in een hoek van de tuin de gekste fratsen uithalen. De kinderen keken dan de wippen en de draaimolens niet meer aan, zo spannend vonden ze het.

De enige jongen tussen wel honderd meisjes op dansles

en meester Dudock van de Jozef-school kwam ook voor me op. Later op de Mulo proefde ik vooral begrip bij mijnheer Schrickx. Ik was op school trouwens niet best, het interesseerde me allemaal niet. Ik was met andere dingen bezig. Op de lagere school ben ik in de vijfde blijven zitten. Dat was bij meester Haring. Van hem heb ik nog een half jaar pianolessen gehad. Een catastrofe was het, ik was er veel te ongeduldig voor, deed er thuis dan ook niks aan, maar daar heb ik wel reuze spijt van gekregen. Dat zou me bij het ballet prachtig van pas zijn gekomen. Ik kan het nu nog niet”.

Voorstellingen

In wat hij wel kon, leefde hij zich echter met veel elan uit. Niet alleen

vader was een schat van een man. Die zorgde via lantaarns voor lichtspots op de trapezes. We deden de voorstellingen met z'n tweeën, m'n vriend Kees Schouten van het Kleine Noord en ik, maar ook Anneke Lippits en Nellie Tromp deden vaak mee, herinner ik me. Thuis begon ik toen ook de familie te vermaken. Vooral als er ooms en tantes waren. Dan gaf ik voorstellingen tussen de schuifdeuren, maar niet voor niks. Soms kreeg ik een paar dubbeltjes, meestal een banaan of een appel”.

Zon en Vreugd

Kees Schouten moet een vuurvreter geweest zijn, zo'n beetje de circusdirecteur, anders dan Han, die het altijd om de expressie ging, de uitbeelding. Als de dag van gisteren ziet hij zich nog acteren in de intus-

”En zo was het ook” zegt Ank Joris, een van de drie zussen van Han, een honkvaste Hoornse, die voor dit verhaal moeiteloos aanvult waar haar broer niet meer weet hoe het ook al weer precies in elkaar stak.

”Ik ben ook al zo lang weg” zegt 'ie berustend, ”ja, dan ontglipt je wel eens wat vroeger zo gewoon voor je was in de stad. Ik kom er sinds de dood van m'n ouders ook zelden meer, jammer ja, want Hoorn blijft de schattige stad van m'n jeugd, maar ik heb nog genoeg aan m'n hoofd en ik woon nu eenmaal ver weg in de Pyreneën. Rust en ruimte genoeg, maar ook veel werk in de moestuin en de boomgaard. Eigenlijk komen Lex en ik er al tijd tekort”.

Naar Amsterdam

Het was vroeger niet anders voor de bezige bij van de balletschool. Hollen en vliegen, naar de Mulo – Onder de Boompjes – van mijnheer Holtkamp, z'n huiswerk, z'n handen uit de mouwen steken aan de Turfhaven, boodschappen doen, bestellingen wegbrengen en z'n allesbe-

heersende passie, het dansen. Alleen dat laatste gaf 'm vleugels. Nel Hoogendoorn van de Koepoortsweg had het al lang gezien. Haar talentje was snel tot wasdom gekomen, gerijpt in de school, die intussen van het Sappho-gebouwtje was verhuisd naar de oude ijsfabriek aan het Pelmolenpad. Han Ebbelaar moest hogerop, vond ze. In Amsterdam zou hij onder bekwame leiding kunnen uitgroeien tot een grote.

Nel Hoogendoorn volgde in die tijd de Academie voor Lichamelijke Opvoeding in Amsterdam. Zij kreeg daarnaast beroepslessen ballet van Max Dooyes, de artistiek leider van het Ballet der Lage Landen. Het waren de jaren van de destijds beroemde Sonia Gaiskell. Max Dooyes leidde ook clubs voor amateurdansers. Nel kon er voor zorgen, dat Han ook op zo'n club kon komen. Voor zijn toekomst zou het van groot belang zijn lessen te krijgen van een danspedagoog als Dooyes. Die clubs oefenden echter alleen 's middags.

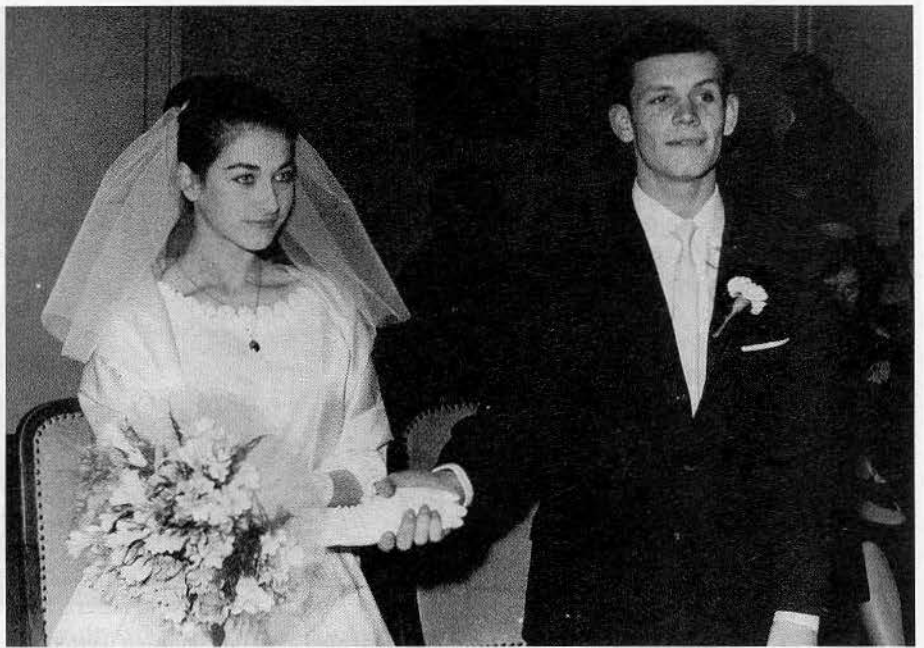
Han zat echter net een jaar op de Mulo van mijnheer Holtkamp aan Onder de Boompjes. En de kosten waren niet misselijk, zowel opleiding als treinreis vroeg veel geld. Z'n ouders zagen echter wel in, dat ballet toch de toekomst van hun zoon zou worden. Daarom gaven ze Han de ruimte, maar niet zonder voorwaarden. Hij mocht wel van school, maar moest geld gaan verdienen om een deel van de kosten te kunnen betalen.

Van oom Nic Snaas kreeg hij toen de kans in diens metaalwarenfabriek aan de Van Aalstweg te gaan werken. Van 's morgens half acht tot half twaalf. Dan was 'ie 's middags vrij om naar Amsterdam af te reizen samen met juf Hoogendoorn. "Zeg nu maar eens Nel tegen me, zei ze, maar oh wat had ik het daar moeilijk mee".

Studiebeurs

Met Hans verdiensten waren de kosten overigens nog lang niet betaald. Het was nu eenmaal geen vetpot in de slagerij, noch in een gezin met acht kinderen. Bovendien: waarom Han wel en z'n broers en zussen niet? Er moest een andere oplossing komen.

Moeder Ebbelaar vond 'm, slim als ze was. Bij burgemeester Canneman bepleitte ze een studiebeurs voor haar zoon. Waarom, zo vroeg ze de burgervader, zijn er wel beurzen voor een jongen, die medicijnen gaat studeren en zou er geen zijn voor een stadgenoot, die het klas-

Negentien jaar jong trad Han in het huwelijk met Alexandra Radius, z'n danspartner en levensgezellin, nog altijd.

sieke dansen onder de knie wil krijgen? Canneman vond haar verzoek redelijk en regelde, volgens Han, een beurs via het zogenoemde Kerk- en Armenfonds. Daarna kwam alles in een stroomversnelling.

"Nel introduceerde me, Nel stimuleerde me. Samen reisden we maandenlang per trein naar Amsterdam. We praatten nooit anders dan over het vak. Vaak waren we te vroeg of was de trein naar Hoorn terug net weg. Dan wachtten we in het restaurant op het eerste perron op de volgende, dronken samen thee of koffie. Nel tracteerde me altijd op een gevulde koek. Bij Max Dooyes was ik zo'n middag helemaal opgegaan in de improvisatie. Dat was nog eens dansen, voelde ik. Het tintelde in me, er ging een fantastische wereld voor me open en ik slaagde. In Utrecht werd ik tijdens een schnabeloptreden voor de hervormde kerk ontdekt. Ik kon meteen bij het Nederlands Dans Theater in Den Haag komen, kreeg onderdak bij een oom in Delft en fietste elke dag van daar naar de residentie en terug. Dat dans theater heeft voor mij als snotneus natuurlijk alles betekend. Alles. Ik ontdekte er op mijn beurt een klein tener meisje, Alexandra Radius, op wie ik hevig verliefd werd. En zij op mij. We werden onmiddellijk ook danstechnisch aan elkaar gekoppeld, vanwege onze bewegingen en om onze maten. Die sloten goed op elkaar aan. In '63 trouwden we, ik was toen 19 jaar".

Voorgoed

Han Ebbelaar had voorgoed Hoorn,

de kermis, de fabriek, de zusjes Veldhuis, Kees Schouten, de balletschool van Nel Hogendoorn en niet te vergeten de Turfhaven en de slagwinkels verlaten. Hij zou zonder het nog te beseffen een sterdanser worden, naast en met de vrouwelijke vedette van het Nederlandse ballet van de laatste kwart eeuw, Alexandra Radius, die als 15-jarige al op de planken van de Stadsschouwburg stond. Na bijna dertig jaar en een schitterende klassieke carrière achter de rug zijn ze nog steeds onafscheidelijk, hetgeen in de wereld van de schone kunsten minstens een opmerkelijk tijdsverschijnsel is. Han stopte zes jaar geleden met ballet, Alexandra vorig jaar. Mies Bouman liet hun leven voor een miljoenenpubliek nog eens de revue passeren met het populaire t.v.-programma "In de hoofdrol", waarin herkenning, emotie en nostalgie niet van de lucht waren. Daarin was Han nog eenmaal in groot gezelschap bij elkaar met hen, die veel voor hem betekend hebben in zijn kleine wereld van toen. Daarna viel het stil. Voorgoed.

Hij heeft zich samen met Lex willen terugtrekken in de anonimiteit van het Franse platteland om er een nieuw, ander leven te slijten. Voor een man, die altijd iets nieuws zocht, is dat eens te meer een bijzondere uitdaging. Daarom geniet 'ie er ook zo van, zegt Han. Als 'ie af en toe maar even naar Holland kan komen, waar z'n wortels liggen. En z'n Hoornse herinneringen. De spotvogels van vroeger is 'ie al lang vergeten.

De periode van J.C. Kerkmeijer Leo Hoogeveen

In deze tweede aflevering wandelen we door de periode-Kerkmeijer (1917-1956), waarbij ik opnieuw benadruk dat deze serie niet meer presenties heeft dan bouwstoffen aan te dragen voor een echte geschiedenis van onze vereniging.

'Zij waakt en zij werkt'

"Zooals U bekend is, ben ik reeds vele jaren te Hoorn werkzaam, nl. van 1897 en tot mijn spijt moet ik zeggen, dat ik hoogst interessante dingen heb zien verdwijnen en er leelijke producten voor in de plaats heb zien komen".

Deze woorden sprak Kerkmeijer tijdens zijn herdenkingsrede bij het 25-jarig bestaan van de vereniging, midden in oorlogstijd.

Kerkmeijer had niet veel waardering voor de kunstvormen van de negentiende en vroeg-twintigste eeuw. Hij was ervan overtuigd, zo verklaarde hij bij dezelfde gelegenheid, "dat door de opheffing der gilden een vrijheid is ontstaan, die aanleiding is geweest tot het tot stand komen van de grootste pulen". Daarentegen getuigden de oude kunstwerken van een liefde voor het werk. Meer waardering daarvoor verkrijgen bij het grotere publiek en bestudering daarvan om er op te kunnen voortbouwen zag hij als zijn voornaamste taak.

Wie de jaarverslagen van Oud Hoorn vanaf 1918 doorleest, ziet zich geconfronteerd met een eindeloze rij van grotere en kleinere restauraties, behouden of juist verdwenen objecten en stadsbeelden. De activiteiten van de vereniging variëren van een eenvoudige signalering van het goed of kwaad tot actieve, intensieve bemoeienis, ook op het diplomatieke vlak achter de schermen, al was dat niet de sterkste kant van Kerkmeijer, met ontwikkelingen die het stadsbeeld rechtstreeks beïnvloedden.

"Moest er voor de nog jeugdige vereniging een devies gekozen worden, dan zoude men met volle recht kunnen schrijven: "Zij waakt en zij werkt", schreef de secretaris in het verslag over 1920.

In vrijwel elk verslag wordt, soms in stevige bewoordingen, uitgehaald naar lieden die het stadsschoon onherstelbare schade toebrechten.

Monumentencommissie

In 1928 richtte de gemeente Hoorn een tweede commissie op, die zich

naast de bouwplancommissie zou gaan bezighouden met panden in de stad, nu speciaal de monumentale panden. De raad stelde op 12 juni 1928 een monumentenverordening vast, waarin werd bepaald dat door burgemeester en wethouders een lijst zou worden gemaakt van alle gebouwen of gedeelten daarvan, welke uit het oogpunt van geschiedenis of kunst van belang zijn. Een

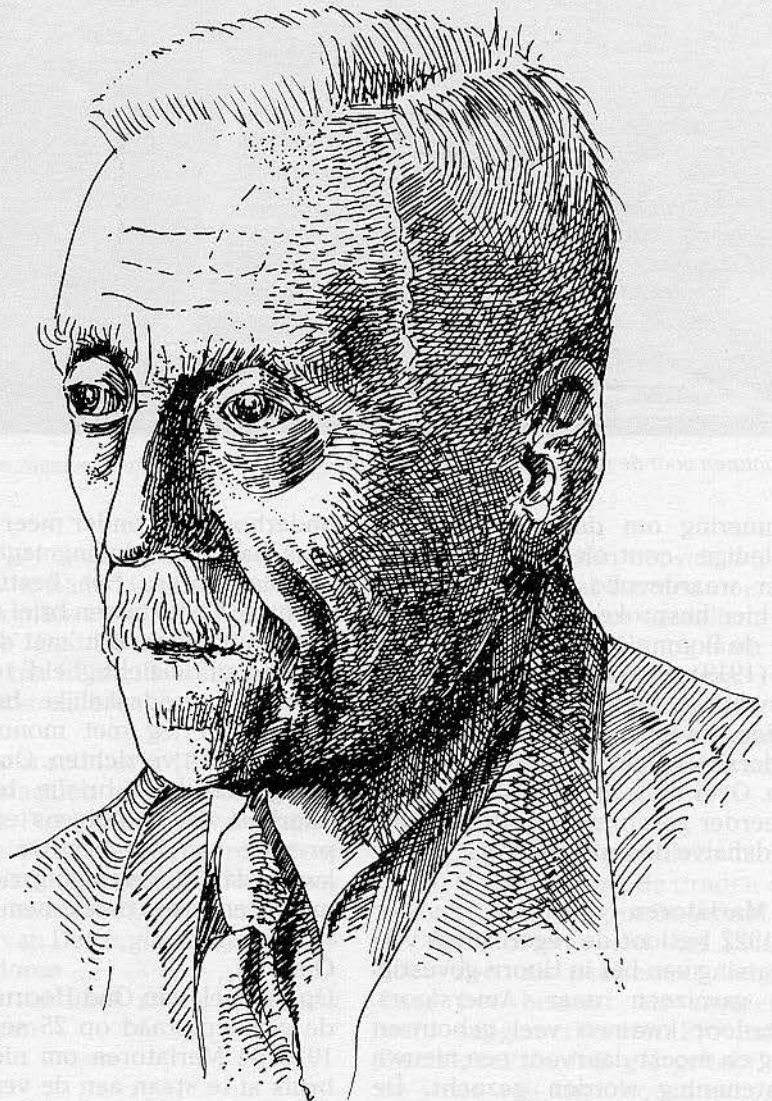
monumentencommissie zou het college daarbij adviseren, evenals bij het beoordelen van bouwplannen voor dergelijke gebouwen. Oud Hoorn kreeg twee plaatsen in de commissie, de gemeente benoemde de overige drie leden. Kerkmeijer werd, welhaast vanzelfsprekend, voorzitter.

Al in 1929 kwam de gemeentelijke monumentenlijst tot stand, die 220 objecten bevatte.

Aankoop panden

De beperkte financiële middelen vormden voor de vereniging een be-

Johan Christiaan Kerkmeijer; pentekening van Jan Dijkstra (1979)

J.L.N. Dijkstra
1979

Mariatoren voor de restauratie (1929)

lemmering om door aankoop de volledige controle te verkrijgen over waardevolle panden. Tijdens de hier besproken periode zijn Onder de Boompjes 8 (1919), Bierkade 10 (1919) en Schoolsteeg 7 (1952) verworven. De keuze viel hierbij op kleine, kwetsbare woonhuizen, die anders wellicht gesloopt zouden zijn. Over deze panden is in dit blad al eerder geschreven, zodat ik kortheidshalve daarnaar verwijs.

De Mariatoren

In 1922 besloot de regering tot verplaatsing van het in Hoorn gevestigde garnizoen naar Amersfoort. Daardoor kwamen veel gebouwen leeg en moest daarvoor een nieuwe bestemming worden gezocht. De Mariatoren was in gebruik als patronenmagazijn.

Oud Hoorn was een jaar eerder in aanvaring gekomen met de Genie in verband met de slechte staat van

onderhoud van onder meer het Sint Jans Gasthuis (kledingmagazijn) en de Mariatoren. Het bestuur verzocht de Genie in een brief de beide antieke bouwwerken 'met de noodige zorg en omzichtigheid' te behandelen en noodzakelijke herstellingen in overleg met monumentenzorg te laten verrichten. Oud Hoorn kreeg een kort briefje terug uit Haarlem, dat er volgens een interpretatie van het bestuur op neer kwam dat de vereniging zich maar met eigen zaken moest bemoeien.

Om niet

Op verzoek van Oud Hoorn besloot de gemeenteraad op 25 september 1923 de Mariatoren om niet in gebruik af te staan aan de vereniging. Het bestuur van de vereniging meende dat het gebouw geschikt zou zijn voor huisvesting van een oudheidkundige vereniging, te gebruiken als vergaderplaats en voor opslag van eigendommen.

In de daaropvolgende jaren zijn vele pogingen ondernomen om geld beschikbaar te krijgen voor restauratie van het sterk verwaarloosde gebouw. Rijk en gemeente waren vlot bereid subsidies beschikbaar te stellen, maar de provincie Noord-Holland lag geruime tijd dwars. De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg legde in 1927 in een rapport aan de minister de schuld van de jarenlange verwaarlozing van de toren bij de gemeente. Dat was voor de provincie aanleiding de gevraagde subsidie, 25% van de restauratiekosten, te weigeren. De totale kosten waren begroot op ongeveer f 7.200,—, waarvan het rijk de helft en provincie en gemeente de andere helft beschikbaar zouden moeten stellen. De gemeente Hoorn protesteerde in een brief aan gedeputeerde staten 'ten krachtigste' tegen de voorstelling van zaken door Monumentenzorg. "De toren toch is vele jaren, en tot voor korten tijd nog, in gebruik en onderhoud geweest bij het Rijk, dat het onderhoud van dezen toren evenals van de andere gebouwen, welke het Rijk van de gemeente in gebruik had voor militaire doeleinden, op schromelijke wijze verwaarloosd heeft, zonder dat de Gemeente hiertegen iets heeft kunnen doen".

De gemeenteraad stelde op 27 maart 1928 f 1.800,— beschikbaar, maar de provincie bleef weigerachtig. Gedeputeerde Staten bereidden een voorstel voor aan Provinciale Staten om de gevraagde subsidie te weigeren. Daarop schreef het bestuur van Oud Hoorn een brief aan alle leden van Provinciale Staten persoonlijk om de zaak van de Mariatoren te bepleiten. Oud Hoorn wees de statenleden erop, dat het departement van oorlog de toren van 1860 tot 1924 in gebruik had voor de berging van kruit en patronen en het gebouw daarvoor had aangepast, op zo'n wijze dat de oude toestand voor het grootste deel gereconstrueerd zou kunnen worden. Er is geen sprake van herstel, maar van restauratie, zo betoogde Oud Hoorn. De brief had resultaat. Met een meerderheid van 27 tegen 26 nam de statenvergadering een tegenvoorstel van de heer Kleerekoper (SDAP) aan de subsidie wel te verlenen. Gedeputeerde mr. J.B. Bomans (financiën) bleef zich tot het laatst toe verzetten en vond dat de gemeente Hoorn de 1800 gulden zelf wel kon betalen.

In 1930 werd de toren gerestaureerd onder leiding van architect C.D. van

Reijendam uit Alkmaar; aannemer was P. Krab van de Nieuwendam 32. Sindsdien heeft het bestuur de toren enkele tientallen jaren gebruikt als vergaderlokaal.

In 1944 moest het bestuur pogingen ondernemen de toren uit de handen van de Duitse weermacht te houden. Een in het Duits gestelde verklaring van dr. J. Kalf, inspecteur kunstbescherming, en een plakkaat op de deur met het verzoek de toren 'zu schonen' hadden het gewenste resultaat.

Restauraties

Van de vele restauraties waarmee Oud Hoorn zich in meerdere of mindere mate heeft bemoeid kan ik er hier slechts enkele aanstippen. Het Foreestenhuis: Grote Oost 43, en Ramen 23 (1918); Kerkplein 40 en Italiaanse Zeedijk 58 (1921); Grote Noord 40 (1923); Munnickenveld 17-19 (1924); Doelenkade 17-19-21 (1927); Grote Noord 38: De Witte Engel (1929); Kerkstraat 1 (1932); Kuil 32 (1937); Breed 32 (1938); Grote Oost 49 (1940).

Een apart geval waren de pakhuizen Nieuwendam 17-19. Oud Hoorn had in 1918 een poging gedaan nummer 19 in bezit te krijgen, maar dit mislukte. De nieuwe eigenaar zegde de vereniging toe om het pakhuis "tegelegener tijd" op behoorlijke wijze te laten restaureren. Van uitsstel kwam afstel. In 1937 kregen de eigenaren een aanschrijving van de gemeente Hoorn vanwege de bouwvalligheid van de panden, maar door de tijdsomstandigheden kon restauratie geen doorgang vinden. Oud Hoorn heeft veel pogingen ondernomen om geld los te krijgen om de panden uit 1610 en 1660 te behouden. In de loop van 1942 is met de afbraak begonnen, maar de vereniging behield nog enige jaren hoop op herbouw. Tegenwerking van de eigenaren, in de jaarverslagen aangeduid met "de heren", deden alle pogingen echter schipbreuk lijden. De gapende wonde in de Nieuwendam bleef. In 1952 besloot het bestuur een streep onder deze "onverkwikkelijke historie" te zetten.

Veel aandacht was er voor details. Oud Hoorn probeerde eigenaren ertoe te bewegen gevelstenen en familiewapens aan gevels te doen restaureren en opschilderen en gaf hiervoor regelmatig subsidies. Het was het bestuur er veel aan gelegen de wapens in de juiste heraldieke kleuren te doen overschilderen. De tekst op de gevelsteen van Grote

Pakhuizen Nieuwendam 19-20 in 1939 (gesloopt 1942)

Noord 104 was eens "door een schalksche hand" veranderd van 'In twee vergulde Hofd' in: 'In De Twee Verliefde'. Oud Hoorn liet tegelijkertijd met het herstel in 1922 weer de juiste tekst aanbrengen.

Oud Hoorn schonk in 1949 een nieuwe halfslagklok voor de toren van het Sint Pietershof ter vervanging van de klok die zes jaar eerder door de Duitsers was geroofd. Het kreeg het opschrift: '1943.

De klok van Derck ging door moffenroof verloren

Ik hang hier dank zij de Vereniging Oud-Hoorn
1949'

Molens

"Het is hier de plaats om even te spreken over een daad, waardoor, helaas, het natuurschoon van Hoorn ernstig heeft geleden, nl. door het sloopen der twee molens

aan den Westerdijk, hetwelk wij een jammerlijk verlies moeten noemen, ja zelfs een daad van vandalisme".

Na 1922 was in Hoorn nog maar één molen over, die aan het Keern.

Een zware storm bracht in 1935 ernstige schade toe aan dit cultuurbezit; Oud Hoorn gaf 40 gulden subsidie voor het herstel.

Bij de aanleg van een electriciteitsnet in Hoorn werden de draden oorspronkelijk bovengronds gelegd. Op de Rode Steen werd Jan Pieterszoon Coen als paal benut, hetgeen door het bestuur als ontsiering werd aangemerkt. Het Provinciaal Electriciteitsbedrijf gaf gehoor aan de wens van Oud Hoorn de spanraden te verwijderen. Het bovengrondse net is in 1923 vervangen door een ondergronds.

Bomen

De beplantingen aan de wegen en

lanen ten noorden van de stad vroegen enkele malen de aandacht van het bestuur.

In 1918 deed het raadslid D. Pijper een voorstel om alle bomen aan de Koepoortsweg, Nieuwe Weg en Geddelloozweg te rooien. Oud Hoorn diende daartegen een rekest in bij de raad; het voorstel werd afgestemd en gelukkig "bleef dit stuk natuurschoon gespaard".

Een nieuwe aanslag op de Koepoortsweg werd voorbereid in 1923, en ditmaal uitgevoerd. In het kader van de werkverschaffing besloot de gemeente de 18e eeuwse hardstenen palen, die daar een typische afscheiding vormden tussen de rijweg en de voetweg, op te ruimen. In 1937 drong het bestuur er bij de gemeente op aan de lindenbeplanting aan het voorste gedeelte van de Drieboomlaan, "zoowel uit een oogpunt van schoonheid als historie" voort te zetten en niet over te gaan tot een andere beplanting.

Stoepen

De aanleg van trottoirs in verschillende straten in de stad in de tweede helft van de dertiger jaren wekten de bezorgdheid van het bestuur, omdat daardoor vele oude stoepen verdwenen. Men vond dit ongewenst en overbodig; regelmatig onderhoud van de stoepen zou veel bezwaren kunnen ondervangen. "Er schijnt echter een strooming te zijn, die, hetzij bewust of onbewust, neiging gevoelt, om al datgene wat oud is en werd gewrocht door onze voorvaders te verwaarloozen en te verslonsen".

Ook het te hard rijden van zware auto's, waardoor schade zou kunnen ontstaan aan de oude gevels, werd met grote bezorgdheid aangezien.

Demping

Demping van het Munnickenveld en het Nieuwland hing in 1922 ook als een dreiging boven Hoorn en leidde tot een heuse aanvaring tussen bestuur en burgemeester Bisschop. Overigens meer vanwege de weergave van de gebeurtenissen door Oud Hoorn dan om de zaak zelf.

Omwonenden van de grachtjes klaagden bij het stadsbestuur over de stank van het sterk vervuilde water, waarop verschillende roeleringen uitkwamen en vroegen om de meest radicale oplossing om dit euvel te verhelpen: demping. Kerkmeijer klom onmiddellijk in de pen om in de pers "het publieke geweten" wakker te schudden. Deze

schilderachtige oude grachtjes moesten behouden blijven. Uit alles blijkt dat de gemeente demping nooit als een serieuze mogelijkheid heeft overwogen. Burgemeester en wethouders vroegen de gemeente-architect Faber, die overigens ook bestuurslid van Oud Hoorn was, en andere instanties om technische rapporten, waarin de mogelijkheden werden onderzocht van de stank af te komen zonder te hoeven dempen. De gemeenteraad besloot uiteindelijk als proef het water af te dammen, uit te malen en vervolgens het vuil te verwijderen en vers water toe te voeren. De proef slaagde en men besloot dit proces van tijd tot tijd te herhalen om hernieuwde stankoverlast zoveel mogelijk te voorkomen.

In het jaarverslag van 1922 gaf het bestuur van Oud Hoorn zichzelf de eer het gevaar van demping te hebben afgewend, en dat ging burgemeester Bisschop te ver. Hij wenste een rectificatie, waarbij ook het optreden van Hendrick de Keyser, eigenaar van Munnickenveld 2 en de positieve rol van de gemeente in deze zaak recht werden gedaan. Het bestuur voldeed aan dit verzoek en wijzigde de redactie van het verslag over 1922.

Aanvaring

Een zeer ernstige aanvaring tussen gemeente en vereniging deed zich dertig jaar later voor. Secretaris Krijgsman deed in zijn verslag over 1952 een frontale aanval op het beleid van het gemeentebestuur inzake de binnenstad en hekelde de 'geprikkeldheid' van het college als het onze vereniging aangaat. Een rekest aan de raad inzake de deplorabele toestand van de Frachtwagen, en protesten tegen de laksheid van de gemeente inzake de verplaatsing van het poortje van de Latijnse School naar het Claes Stapelshofje, het toestaan van sloping en nieuwbouw op de hoek van het Baatland en de Binnenluiendijk, de verwaarlozing van de Bossuizen en tegen de vlaggenparade aan de gevel van de Waag wekten grote irritatie op bij burgemeester en wethouders.

Over dat laatste schreef Krijgsman: "De vreemdelingen komen heus niet naar Hoorn om deze verzameling vlaggen in ogenschouw te nemen". Wie veertig jaar later over het Grote Noord wandelt ziet dat men in Hoorn nog steeds van deze misvatting uitgaat. Men heeft er weer een liederlijke troep van gemaakt.

Het bestuur van Oud Hoorn meende aanspraak te kunnen maken op enige erkenning met betrekking tot het oude stedschoon van onze stad, op grond van het 36-jarig bestaan van de vereniging en de gedurende die periode verrichte werkzaamheden, en te moeten waarschuwen dat de roem van de historische schoonheid van onze stad aan het afbrokkelen is.

Het bestuur stak wel een hand uit: "Eendrachtige samenwerking met het gemeentebestuur kan veel ten goede doen keren en het is de oprechte wens van ons bestuur, dat spoedig weer dezelfde sfeer en verhoudingen zullen worden geschapen, die in vroeger jaren zulke uitstekende vruchten hebben afgeworpen".

De kritiek van Oud Hoorn op de gemeente deed veel stof opwaaien in het stadje. Kort na het verschijnen van het jaarverslag in het voorjaar van 1953 kreeg het bestuur een uitnodiging voor een bespreking ten stadhuize. "Wederzijds standpunt werd in den brede uiteengezet en toegelicht, waarbij mag worden geconstateerd, dat deze conferentie een basis heeft gelegd voor een nauwe en prettige samenwerking tussen het dagelijks bestuur van de gemeente Hoorn en het bestuur van onze vereniging", schreef Krijgsman een jaar later.

Overigens was burgemeester Canneman twee jaar eerder als eerste tot erelid van Oud Hoorn benoemd. Op grond waarvan heb ik nog niet kunnen achterhalen.

Kerkmeijer

De dood van Johan Christiaan Kerkmeijer in De Villa op 9 maart 1956 betekende de afsluiting van de eerste periode in de geschiedenis van onze vereniging, die vrijwel totaal zijn stempel droeg. Zijn medebestuurders hebben zeer veel werk verzet, maar Kerkmeijer was het gezicht en de motor van Oud Hoorn.

Toch was er in die periode een "interregnum", van 1931 tot 1935, waarin niet Kerkmeijer maar J. Zijp voorzitter was.

Onenigheid over het al dan niet plaatsen van een kachel in het vergaderlokaal op de eerste verdieping van de Mariatoren leidde in 1931 tot het aftreden van Kerkmeijer als bestuurslid. Een jaar later werd hij evenwel herkozen en in 1935 werd hij opnieuw voorzitter.

Hoornse schilders in de 17e eeuw (3)

De portretschilders

Caroline Hom

De grote welvaart in Holland in de 17e eeuw had haar invloed op de schilderkunst. Er ontstond veel vraag naar schilderijen. Om aan die vraag te kunnen voldoen, gingen schilders zich specialiseren in een bepaald genre. Dat gebeurde ook in Hoorn. Gedurende de 17e eeuw was daar een aantal interessante schilders werkzaam. In de vorige afleveringen zijn de Hoornse schilders van zeestukken en stillevens de revue gepasseerd. Dit derde deel gaat over de portretschilders.

Portretten speelden aanvankelijk alleen in kerkelijke kunst en in afbeeldingen van regeerders een rol. In de 17de eeuw veranderde dat. Er kwam een nieuwe opdrachtgever op: de burgerij. Door de toegenomen welvaart was er ook in Hoorn in de 17de eeuw een grote groep bemiddelde burgers ontstaan. Zij lieten zich portretteren en de opdracht daarvoor werd veelal gegeven aan een plaatselijke portrettist. Omdat portretten vaak van generatie op generatie in familiebezit blijven, zijn er relatief veel portretten overgebleven onder de schilderijen van Hoornse schilders. In de eerste helft van de 17de eeuw konden Hoornse schilders in feite continu aan de vraag naar portretten voldoen. De bekendste van hen was Jan Albertsz. Rotius, maar buiten hem werkte in Hoorn nog een aantal eveneens getalenteerde portrettisten.

Op het gebied van portretten bestond in West-friesland al enige traditie. Sinds de tweede helft van de 16de eeuw waren daar schilders werkzaam die portretten maakten. (1) Aangezien zij hun werk niet signeerden, kregen ze voor het gemak namen als "Meester van Hoorn" of "Meester van Enkhuizen". Wat betreft de identificatie van deze schilders en de door hen geportretteerden, zijn nog vele vragen onbeantwoord. Zo nu en dan wordt door (genealogisch) onderzoek wat meer over hen bekend. Deze anonieme schilders werkten in meerdere of mindere mate in de trant van Pieter en Aert Pietersz., portretschilders in Amsterdam. Kenmerkend voor hun portretten is de (waarschijnlijk) goede gelijkenis met de geportretteerde, de aandacht voor het hoofd (vaak ronde gezichten), vingers en details en enigszins een gevoel voor karakter. De anonieme portretten uit West-friesland zijn nog tamelijk statisch. Karakteristiek zijn soberheid en eenvoud. Vergeleken met de gangbare Hollandse mode van die tijd was de typische Westfriesse klederdracht ook tamelijk sober en donker van kleur. Voor

de lokale schilders was de zwierige, losse stijl van Cornelis Ketel, een bekende Amsterdamse portretschilder uit die tijd, waarschijnlijk moeilijk te benaderen. Invloed van portretschilders uit Amsterdam op schilders in West-friesland ligt voor de hand. In die stad was immers in de portretkunst een hele traditie opgebouwd.

De eerste schilder volgend op de anonieme Westfriesse portretschilders

was **Jakob Waben** (Alkmaar ca.1580 - na 1634). In de eerste helft van de 17de eeuw werkte hij in Hoorn. Biograaf Arnold Houbraken, die voor gegevens over 17e-eeuwse schilders zo onmisbaar is, noemt hem "Jacques Wabbe (...) een goet Pourtret- en Historieschilder zoo wel in 't levensgroot, als kleinder".(2) Waben was waarschijnlijk afkomstig uit Alkmaar, waar hij omstreeks 1580/85 geboren moet zijn. In het huwelijksregister in Hoorn staat namelijk geschreven dat Jacques Wabben "weduwenaar van Alkmaar" in 1617 trouwt met Marya Everts. Ze woonden toen al in Hoorn. Kort daarna trouwde hij opnieuw, nu met de Hoornse weduwe Trijn Willemsdr. De naam Waben komt voor het eerst in het Hoornse

J. Waben, kinderportret van Mr. Meindert Merens, 1626. Verz. Westfries Museum.

J. van Teylingen, portret van Johan Maurits van Nassau. Verz. W.F.M.

doop-trouw-begraaf (dtb)-register voor in 1610 als Gerret, zoon van Jakob Waben, gedoopt wordt. In een toelichting staat vermeld: "de zoon van de cappit. Wabben" - of de afkorting "cappit." slaat op een functie in de schutterij is mij nog niet bekend. In 1613 en 1615 werden nog eens twee kinderen van Waben in Hoorn gedoopt; hij woont dan "tussen de Oosterpoorten". Aangezien Waben's laatste gedateerde en gesigneerde werken uit 1634 stammen (de portretten van Govert Albertsz. 't Hoen en zijn echtgenote Dieuwertje Grootebroek Pietersdr., WFM Hoorn), moet zijn sterfdatum na die tijd gezocht worden.

Van de overgebleven portretten (en enkele historiestukken) tonen de gedateerde werken dat Waben in de jaren twintig en dertig van de 17de eeuw het meest produktief was. In totaal zijn er meer dan 30 werken bekend. Er zijn overeenkomsten in de portretten op te merken: er is altijd één persoon, staande in driekwart houding weergegeven, tot de

knie of de heup en hoogst zelden in volle lengte (als regel gold: hoe meer er op kwam hoe duurder het portret). De figuren houden vaak iets in hun hand (bijvoorbeeld een handschoen, tasje of waaier) of ze laten hun hand rusten in hun zij of op een tafeltje naast hen. De kleding en vooral het kant zijn fijn geschilderd, maar van een nauwkeurige stofuitdrukking is geen sprake. De verfstreken zijn soms goed te zien. Als de kleding het toelaat, bijvoorbeeld bij de aan hem toegeschreven portretten van Eva Menten en Jan Pietersz. Coen, is deze zeer kleurrijk en helder geschilderd. In zijn historiestukken kwam Waben wat kleur betreft meer aan zijn trekken. De personen op de historiestukken hebben soms iets zwierigs.

Historiestukken zijn schilderijen waarop een gebeurtenis uit het verleden of een verhaal uit de bijbel of mythologie is voorgesteld. Ze zijn zelden vervaardigd door Hoornse schilders. Naast Waben moeten ook de - nog te bespreken - schilders

Linsen, Graauw en Roosendaal zich hiermee bezig hebben gehouden. Van Waben's historiestukken is nauwelijks iets overgebleven, maar wat rest is zeer interessant. In het WFM Hoorn zijn Allegorie met Vrouw Wereld en een deel van het middenpaneel van het Gerechtigheidsdrieluik te zien; twee schilderijen met een moralistische betekenis, beide uit 1622.(3) Twee jaar later schilderde hij Jakob en Rachel (Hermitage, St. Petersburg). Waben was op de hoogte van iconografische mogelijkheden, want de voorstelling op het gerechtigheidsdrieluik dat hij in 1622 restaureerde, is ontleend aan het embleemboek van Alciatus (daarin werd een "plaatje met een praatje" gecombineerd). Bijzonder is iconografisch gezien de allegorie met Vrouw Wereld, een verleidelijke maar slechte vrouw, die symbool stond voor alle wereldse dingen. In de 17de eeuw komt zij zelden voor in de schilderkunst. Mogelijk riep Waben voor het maken van zijn composities de hulp in van geleerden in de stad. Over een leermeester is niets bekend, zijn scholing heeft Waben waarschijnlijk al voor zijn komst naar Hoorn gehad. Hij kan als de vroegst bekende Hoornse schilder uit de 17de eeuw een voorbeeld zijn geweest voor de volgende portrettisten.

Jan van Teylingen

Een interessante en tamelijk onbekende schilder, die Waben in zijn laatste jaren wellicht nog meemaakte in Hoorn, was Jan van Teylingen (Emden/Leeuwarden - Hoorn 1654). Kennis over deze schilder komt voornamelijk uit archiefberichten. Bij Houbraken komt zijn naam niet voor, bij Hoornse geschiedschrijvers evenmin. Jan van Teylingen heeft echter wel in Hoorn gewoond en gewerkt.(4) Hij moet zijn geboren in het begin van de 17de eeuw in Emden of Leeuwarden, zoals blijkt uit twee huwelijksproclamaties uit Dordrecht en Hoorn. Zijn ouders woonden waarschijnlijk wel in Hoorn en aangenomen wordt dat hij zolang hij "jonggezel" was daar eveneens woonde. In 1624 werd Van Teylingen ingeschreven in het St. Lucasgilde (het gilde voor o.a. kunstschilders) in Dordrecht. Vier jaar later woonde hij in Hoorn, want blijkens het doopregister in Hoorn werd daar toen een kind van hem gedoopt (en in 1632 nogmaals). Jan en zijn vrouw Adriaenke Havermans Gerritsdr. wonen dan "in de Cruisstraat".

Ondertussen was Van Teylingen in 1631 door de Gecommitteerde Ra-

den van West-Friesland en het Noorderkwartier aangesteld als Provoostgeweldige. Hij had daarmee de taak om soldaten te straffen en hij was ook verplicht zich bezig te houden met landmeten en kaarttekenen (waarvan geen voorbeelden bekend zijn). Daarnaast schilderde hij portretten. Van een leermeester is niets bekend. Het is mogelijk dat hij gedurende zijn tijd in Dordrecht werd beïnvloed door Jacob Gerritsz. Cuyp, een belangrijk portretschilder aldaar.

Voor de Gecommitteerde Raden schilderde Van Teylingen waarschijnlijk het overgrote deel van een reeks portretten (in totaal meer dan vijftig) van de Graven van Nassau en de Kapiteins gerepartieerd op het Noorderkwartier. De kapiteins betaalden ieder 65 gulden voor hun portret. De meeste portretten versierden de Kamers van de Gecommitteerde Raden, het huidige WFM Hoorn. In Holland werden wel meer van deze standaard portretreeksen gemaakt, vooral ter versterking van de identiteit van de jonge natie. Sommige graven van Nassau waren al lang overleden toen Van Teylingen hun portretten schilderde. De portretten werden volgens een vast patroon geschilderd: borstbeelden met het hoofd naar rechts. De hoofden zijn fijn geschilderd, soms iets te klein in vergelijking met de romp. De grote ogen zijn bij vrijwel iedereen op dezelfde manier geschilderd, met dikke oogleden. De kragen, oranje sjerpen en de rest van de kleding lijken snel, oppervlakkig en schematisch (door een ander?) geschilderd te zijn.

Naast deze portretreeks zijn er nog enkele portretten van burgers bekend. Daaruit blijkt zijn bekwaamheid in het schilderen van spreken-de gezichten. Zo vertonen de portretten met de expressieve gezichten van twee welgestelde inwoners uit Hoorn, Jacob Josiasz. Wybo (1636) en Hillegonda Coninck (1638), weinig overeenkomst met de nogal ingetogen, stijve anonieme Westfriese portretten.

Jan Albertsz. Rotius

De vraag naar portretten steeg in de loop van de 17de eeuw. In Hoorn brak in de jaren '40 en '50 een bloeitijd van de portretkunst aan. Veel inwoners lieten zich portretteren. De belangrijkste schilder in die periode was **Jan Albertsz. Rotius** (Medemblik 1624 - Hoorn 1666).⁽⁵⁾ Hij is waarschijnlijk de bekendste Hoornse schilder. In vergelijking met de overige Hoornse schilders

J.A. Rotius, portret van Elizabeth Wybo, 1646. Verz. W.F.M.

liet hij een omvangrijk oeuvre na. In bronnen wordt Rotius pas voor het eerst vermeld bij Houbraken, die hem Waben's "Stadt-tyd- en Konstgenoot" noemt. Blijkbaar genoot hij onder vroege Hoornse geschiedschrijvers niet de bekendheid en bewondering die hem nu ten deel vallen.

Jan Albertsz Rotius, zoon van havenmeester Albert Janszoon Rootges uit Medemblik, vestigde zich in 1643 als schilder in Hoorn. In hetzelfde jaar trouwde hij met Maertie Ambrosijus Jonge dochter uit Hoorn (slechts drie van hun kinderen, waaronder stillevenschilder Jakob, werden volwassen). Uit de vele opdrachten die Rotius kreeg blijkt dat hij als portretschilder goed bekend stond in Hoorn. Ook van buiten de stad kreeg hij opdrachten. Op zijn vroege portretten

staan de mensen er vaak nog enigszins stijfjes bij, maar de karaktertrekken in de gezichten zijn goed weergegeven en de stofuitdrukking is zorgvuldig geschilderd. Tussen 1648-55 werd Rotius voornamelijk in beslag genomen door de schuttersstukken voor de Hoornse Doelen. Voor het slagen van deze belangrijke opdrachten had hij waarschijnlijk goede voorbeelden van buiten nodig. De schutters van zijn eerste groep zijn enigszins houderig in verschillende lagen boven elkaar geplaatst. In de drie schuttersstukken en een schuttersmaaltijd die daarna volgden zit meer levendigheid en zijn de kleurencombinaties beter gekozen. In de portretten na 1658 lijkt de vormgeving soepeler te zijn geworden, de tekening is minder scherp. De schilderijen worden minder sober. Er is meer oog voor nu-

J.A. Rotius, *Schutters van de Nieuwe Doelen*, 1655. Verz. W.F.M.

ances in licht en schaduw en voor heldere kleuren.

Het zoeken naar Rotius' leermeester is niet eenvoudig, zijn manier van schilderen vertoont overeenkomst met verschillende schilders. Bij Houbraken (die het werk van Rotius zelf waarschijnlijk niet gezien heeft) werd Rotius ten onrechte leerling van Pieter Lastman genoemd. Lastman stierf namelijk in 1633, toen Rotius pas negen jaar was en buitendien zijn er geen aanknopingspunten in hun werk. De naam Bartholomeus van der Helst komt meer in de richting. Met name in de stijl en de kleur van de schuttersstukken is diens invloed te constateren. Onderzoeker Renckens noemde ook de mogelijke invloed van Govert Flinck met zijn compositieschema's met gefantaseerde architectonische motieven. Het is in ieder geval waarschijnlijk dat Rotius vooral voor zijn schuttersstukken naar Amsterdamse voorbeelden keek. Andere namen die geopperd werden zijn Nicolaes Eliasz. uit Amsterdam (aan wiens werk Rotius' vroegste portretten doen denken), Albert Cuyp uit Dordrecht (vanwege landschapjes in een hoek van enkele schilderijen) en de Friese portretschilder Wybrand de Geest. In Hoorn zelf kon Rotius het werk van Waben, Liedts, Van Teylingen en eventueel Carbasius zien, dus ook door zijn directe omgeving kon hij

geïnspireerd raken.

Op 16 oktober 1666 maakte de zieke Rotius een testament waarin onder meer stond vermeld dat zijn zoon Jacobus, de stillevenschilder, "alle prenten ende teyeningen" toegewezen kreeg. Twee weken later werd "Jan Albertse" in het graf van zijn schoonvader in de Grote Kerk in Hoorn bijgezet.

Abraham Liedts

In de schaduw van Rotius stond de Hoornse schilder **Abraham Liedts** (? - Hoorn 1668). Hij was eveneens rond het midden van de 17de eeuw werkzaam in Hoorn als portretschilder. De meeste biografen zagen deze schilder over het hoofd. Houbraken noemde hem slechts als leermeester van de Hoornse zeeschilder Jan Claasz. Rietschoof. Stilistisch gezien sluit het werk van Liedts aan bij Rotius, hun werk blijkt soms moeilijk te onderscheiden. Dat is waarschijnlijk ook de reden dat zijn werk zolang onopgemerkt bleef tussen dat van Rotius.⁽⁶⁾ De naam van Liedts wordt verscheidene keren genoemd in de dtb-registers van Hoorn en in notariële akten, maar zijn geboortedatum en -plaats zijn niet bekend. Hij trouwde in 1661 met Annetie Jans. weduwe van Halteren (hun zoon werd in datzelfde jaar geboren). Liedts overleed in 1668 in Hoorn. In het register van ontvangens begrafenisrechten van

de Grote Kerk staat te lezen dat hij een graf huurt. Daaruit zou op te maken zijn dat er geen familiegraf bestond en dat Liedts mogelijk van buiten Hoorn kwam.

Liedts is uitsluitend bekend als portretschilder. Zijn oeuvre wordt gevormd door een schuttersstuk en een aantal portretten (ten dele toeschrijvingen). Het schuttersstuk van Kapitein Dirck Claesz. Veen schilderde hij in 1653, een jaar nadat Rotius zijn schuttersmaaltijd maakte. Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat Liedts voor de compositie gekeken heeft bij Rotius. Liedts' compositie is niet geheel evenwichtig en geslaagd; lichaamsverhoudingen kloppen niet altijd. Van het schuttersstuk is een werktekening bekend, een krijtschets die overigens aanzienlijk verschilt van het uiteindelijke schilderij, waarop Liedts ook zichzelf als schutter voorstelde. Dat blijkt uit de opsomming van de voorgestelden op de schilderijlijst. Via de schutterij waarvan hij lid was (geen functie voor arme lieden!) verwierf hij waarschijnlijk deze opdracht. Het bleef overigens bij dit ene schuttersstuk en aan Rotius, die ook lid was van de schutterij, werd de voorkeur gegeven voor de opdrachten erna.

Ook de voorgestelde personen op Liedts' portretten zijn veelal voorname burgers uit Hoorn. De gezichten hebben meestal een gelaten, matte uitdrukking. De eenvoudige en sobere kleding licht voornamelijk op door de witte kragen. Vergelijken met Waben is het werk van Liedts eenvoudiger, soberder en minder kleurrijk. Bij Rotius is de kleur iets voller en de gezichtsuitdrukking levendiger. Toch benaderen Rotius en Liedts elkaar dicht in hun stijl. Zo worden de portretten van de zusjes Veen (WFM Hoorn, 1655) de ene keer aan Rotius, de andere keer aan Liedts toegeschreven. Onderzoeker Renckens voerde de schildertechniek van de kragen op als identificatiemiddel: Liedts schilderde kleine zwarte krulletjes op een wit vlak terwijl Rotius een patroon van nuanceringen tussen wit en lichtgrijs schilderde. Het totale oeuvre van Liedts is klein in vergelijking met dat van Rotius. Slechts iets meer dan tien portretten zijn bekend.

Dirck Carbasius

Van het werk van hun stad- en tijdgenoot **Dirck Carbasius** (Hoorn 1619 - Hoorn 1681) is evenwel niets bekend. Aan Carbasius zijn veel biografen voorbij gegaan.

Houbraken noemde hem niet, Hoornse geschiedschrijvers evenmin.(7)

Dirck Carbasius werd geboren in Hoorn, hij stamde uit een oude Hoornse regentenfamilie. Dirck vestigde zich als schilder in Haarlem, maar wanneer hij uit Hoorn vertrok is niet bekend. In 1640 was hij al in Haarlem en vijf jaar later trouwde hij daar met Maria d' Assonville. In 1646 werd hij lid van het Haarlemse St. Lucas gilde. Hij moet niet lang daarna van het kunstleven overstapt zijn naar de bierbrouwerij. In 1651 kocht hij namelijk de helft van brouwerij "de Bril" in Haarlem en werd zakenman. Hij verkocht toen ook een huis met erf in Amsterdam en noemde zich Theodorus Carbasius. Sindsdien wordt hij in documenten afwisselend Dirck of Theodorus

genoemd. Het zakenleven verliep niet zo voorspoedig. Uit Haarlemse archiefstukken blijkt bijvoorbeeld dat er processen tegen hem werden aangespannen en dat hij schulden had. In 1670 was hij terug in Hoorn, waar hij "Commies Generael van Westvrieslandt ende de Noorderkwartiere" werd. Vier jaar later was hij dat nog steeds, ondanks strafbare feiten die hij gepleegd zou hebben. Hij bekende namelijk "impertinente en injurieuse brieven geschreven te hebben, ten hoogste strafbare lasteringen en achterclap- perijen...", zoals in archiefgegevens is te lezen. Uiteindelijk moest hij de brouwerij en huizen in Haarlem verkopen.

Uit bovenstaande gegevens blijkt wel dat Carbasius slechts korte tijd als kunstenaar werkzaam was,

waarschijnlijk in de jaren '40 van de 17de eeuw in Haarlem. Er zijn slechts twee gesigeneerde schilderijen van hem bekend: een portret van een vrouw en een familieportret. Daarnaast zijn er nog enkele zeer onzekere toeschrijvingen van "jagersportretten" aan hem. Het vrouwenportret toont invloed van de Haarlemse school door de levendige schilderwijze. Het herinnert aan de Haarlemse portretschilder Johannes Verspronck. Op het schilderij met de familie die teruggekeerd is van de jacht, is een enigszins on- samenhangende groep mensen af- gebeeld. Op de voorgrond ligt de buit. De jachthonden zijn zeer goed geschilderd, ze doen denken aan tijdgenoot Adriaen Cornelisz. Beeldmaker in Den Haag, een specialist in jachttaferelen en afbeel-

A. Liedts,
portret van
Pieter Florisz.
Verz. W.F.M.

dingen met dieren. De huidige verblijfplaats van de twee werken is overigens niet bekend. Ook al is Dirck Carbasius in Hoorn geboren, hij dient eerder als een Haarlemse schilder gezien te worden dan als een Hoornse schilder.

Mathias Withoos

Het is goed mogelijk dat alle 17de-eeuwse Hoornse kunstenaars wel eens een portret hebben gemaakt, maar slechts bovengenoemden specialiseerden zich in dit onderwerp. De schilder **Mathias Withoos** (Amersfoort 1627 - Hoorn 1703) wordt in verschillende besprekingen ook wel portretschilder genoemd, maar tot op heden zijn daar erg weinig aanwijzingen voor. Buiten de vele stillevenen en de landschappen die hij schilderde, zijn wel enkele voorstellingen bekend waarin niet de natuur maar de mens centraal staat, zoals het portret van de familie De Cock en Kayser, een voorname Hoornse familie staande rondom de buit van de jacht (1676). In de catalogus van het WFM Hoorn uit 1942 werd het werk toegeschreven aan Mathias Withoos en Steven van Duyven. Laatstgenoemde was portretschilder in Kampen. Het is aannemelijk dat Van Duyven, van wie enkele portretten in het WFM Hoorn hangen, verantwoordelijk was voor de gezichten en Withoos meer voor de natuur op het doek. Withoos woonde toen, in 1676, overigens al enkele jaren in Hoorn en was er op dat moment de meest bekende schilder.

Nicolaas Roosendael

Iemand die hier ook genoemd dient te worden is **Nicolaas Roosendael**, een waarschijnlijk in Hoorn geboren kunstenaar (Hoorn 1634/35? - Amsterdam 1686). Zijn binding met Hoorn is slechts gering en zijn loopbaan als schilder vond plaats in Amsterdam, waar hij tot zijn dood woonde.⁽⁸⁾ Roosendael werd volgens eigen opgave (in een trouwbericht) geboren in Hoorn omstreeks 1634/35 - volgens Houbraken was hij "geboren te Enkhuizen in 't Jaar 1636", maar zoals bekend is Houbraken niet altijd betrouwbaar. Over het verblijf van Roosendael in Hoorn is niets bekend, over een verhuisdatum naar Amsterdam evenmin. Als hij in 1665 trouwt woont hij al in Amsterdam. Hij moet een tamelijk vermogend man zijn geweest. Roosendael was niet zozeer portretschilder als wel historieschilder, met name voor katholiek Amsterdam. In zijn oeuvre is een dubbelportret aan te wijzen. Een familie-

portret werd op basis van een ooit gevonden signatuur en datering behandeld als jeugdwerk van Roosendael. Op grond van de kleding werd het rond 1658 gedateerd en in dat geval zou het in Hoorn kunnen zijn ontstaan. Het verschilt qua stijl echter nogal van de overige werken van Roosendael en het is waarschijnlijker dat Caspar Netscher (op wiens naam het nu staat) dit familieportret schilderde. Op het gesigeneerde dubbelportret uit 1669 (Louvre, Parijs) zijn Bisschop Ferdinand von Furstenberg en de student Henricus Daemen voorgesteld. Dit schilderij past beter in Roosendael's oeuvre dan het genoemde familieportret. Bij het bekijken van de afbeeldingen van Roosendael's werk komt de gedachte aan een Hoornse leermeester niet op. Hoorn was voor Roosendael waarschijnlijk slechts zijn geboorteplaats.

Van een duidelijke groep portretschilders in de 17de eeuw was in Hoorn geen sprake. Slechts enkele specialisten in het portret waren gespreid over ruim een halve eeuw werkzaam in deze stad. Sommigen van hen hielden zich ook met andere onderwerpen bezig. Geen van allen hebben ze overigens hun hele leven in Hoorn gewoond en gewerkt. Ze zullen in ieder geval naar elkaars werk hebben gekeken, maar ook naar dat van schilders van buiten, bijvoorbeeld in Amsterdam. Een onderzoek naar 17de-eeuwse schilders in West-Friesland of in het hele Noorderkwartier zou kunnen uitwijzen in hoeverre Hoornse schilders door hun collega's in bijvoorbeeld Enkhuizen werden beïnvloed, en vice versa.

Op de portretten die door Hoornse schilders werden gemaakt, zijn over het algemeen voorname en welgestelde inwoners van Hoorn voorgesteld, zoals burgemeesters, schouten en schepenen. Mensen die direct betrokken waren bij de bloei van handel en scheepvaart in de stad. Met de komst van Waben beschikte Hoorn (voor het eerst) over een goede portretschilder en tot de dood van Liedts kon men in ieder geval continu bij plaatselijke schilders terecht voor een portretopdracht.

Hoewel de portretschilders ieder een eigen stijl hadden kan toch iets algemeen over hun werk gezegd worden. De personen op hun schilderijen werden eenvoudig en niet bijzonder expressief geschilderd. De traditie van de anonieme Westfriese portrettisten loopt daarmee enigszins afgezwakt door in de 17de eeuw. De geportretteerden zien er

duidelijk als voorname burgers uit, gekleed in hun allerbeste pak of japon en met hun sieraden als decoratie en teken van rijkdom. Het ene hoofd werd wat meer karakteristiek geschilderd dan het andere, maar over het algemeen was er waarschijnlijk een goede gelijkenis, en dat was waar het om ging. Portretten werden toen vooral bewonderd om de goede gelijkenis met de geportretteerden. De artistieke kwaliteit en naam van de kunstenaar waren niet zo belangrijk. Het overgrote deel van de portretten is mede daarom dan ook niet gesigeneerd.

De zogenaamde bloeiperiode van de Hoornse portretkunst liep in de jaren '60 van de 17de eeuw ten einde, toen ook de economische bloeitijd op zijn retour was. Rotius overleed in 1666 en Liedts twee jaar later. Hoornse specialisten in het portret waren er niet meer. Daarvoor liet men schilders uit andere steden overkomen. De bewindhebbers van de V.O.C. en de schutterskapiteins lieten zich bijvoorbeeld in 1682 als groep portretteren door de uit Haarlem afkomstige schilder Jan de Baen. Groepsportretten waren daarna niet meer in trek. Begin 18de eeuw maakte Nicolaas Verkolje uit Delft een groot aantal portretten van inwoners van Hoorn. Langzamerhand echter veranderde de mode en de vraag naar portretten werd steeds kleiner.

- wordt vervolgd -

Noten

1. A.B. de Vries, Het Noord-Nederlandsch portret in de tweede helft van de 16e eeuw, Amsterdam 1975, 77-79; B.J.A. Renckens in: Noord-Holland 2(1957) 6, 5.
2. A. Houbraken, De Groote Schouburgh der nederlantsche konst-schilders en schilderessen (...), Amsterdam 1718-21, II, 9.
3. A. Fris in: Antiek 20(1986), 633; Tent.cat. Amsterdam Rijksmuseum, Tot Lering en Vermaak, Amsterdam 1976, 276-79.
4. C.J. Gonnet in: Oud Holland 1920, 138-44; G.H. Veth in: Oud Holland 1894, 112-13.
5. H.F. Wijnman in: NNBW 1911-37, vol.8, 1276-80; B.J.A. Renckens in: Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek 2(1948/9), 165-234.
6. B.J.A. Renckens in: Kunsthistorische Mededelingen 3(1948), 30-34 (met dank aan J. Brozius voor enkele opmerkingen).
7. A. Bredius in: Oud Holland 1928, 193-97 en 1935, 76, 178.
8. P. Dirkse in: Antiek 2(1984), 86-98; A. Bredius, Kunstler-Inventare (...), Den Haag 1915-22, 541-48.

Gedempte Turfhaven 4, pand met interessante geschiedenis

Petra van Diemen

Hoewel het pand gelegen naast 'De Koning van Schotland', besproken in het vorige kwartaalblad, niet getooid is met een gelijksoortige fraaie naam, is de geschiedenis niet minder interessant te noemen. De bovengevel dateert maar liefst uit 1835.

Het oorspronkelijke woonhuis met een fraaie onderpui, veranderde in 1906 van functie. Doordat het pand nu als winkel dienst moest doen, verdween de fraaie pui. De onderpui werd wederom, helaas, geheel gemoderniseerd in 1980.

Beschrijving

Op het eerste gezicht lijkt het hier om een vrij eenvoudig, niet al te opvallend pand te gaan. Toch blijkt bij nadere bestudering dit langshuis met lijstgevel, bestaande uit twee bouwlagen, interessante details te bezitten.

De houten, geschilderde omlijsting van de winkelpui bijvoorbeeld dateert uit 1906, en wordt gevormd door twee pilasters die een geprofileerde kroonlijst dragen. Deze pilasters staan op een hardstenen neut, waarboven een geschematiseerde

basement met diamantkopversiering te zien is. Naar boven toe loopt een gecanneleerde pilaster, met in het midden een band eveneens met een diamantkop gedecoreerd. Deze geschilderde omlijsting is in het tweede helft van de twintigste eeuw ingevuld met een vrij rommelige ingevulde winkelpui. Aan de linkerzijde is de ingang tot de woning te zien, met daarboven een raam met reclameposter. Dit gedeelte is door middel van een bakstenen strook afgescheiden van de al genoemde, zeker niet opzienbarende winkelpui.

Boven de kroonlijst wordt het pand verdeeld in drie raamtraveeën. In het midden is een smaller raam aangebracht, dat geflankeerd wordt door twee bredere. Hieruit is af te leiden dat de deur vroeger in het midden gezeten heeft. (Zie tekening vóór 1906.) De kozijnen zijn geprofileerd en hebben een kraalprofiel. Boven elk raam is een segmentboog met aangestoomd vulwerk zichtbaar. De getoogde rollaag wordt tenslotte afgesloten door een sluitsteen met bewerkt oppervlak.

De gevel vindt een beëindiging in een zwaar geprofileerde kroonlijst met ojiefprofiel. Hierboven is een afgewolfd zadeldak te zien, gedekt met de opnieuw verbeterde Hollandse pan. In het midden is een dakkapel aangebracht, met eenvoudige zijwangen en kleine kroonlijst gesierd.

Eigenaren en bewoners

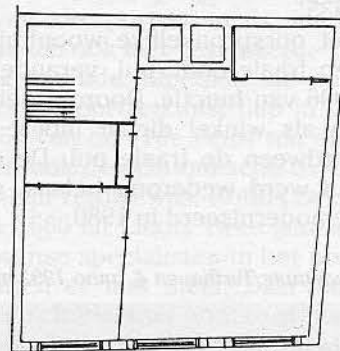
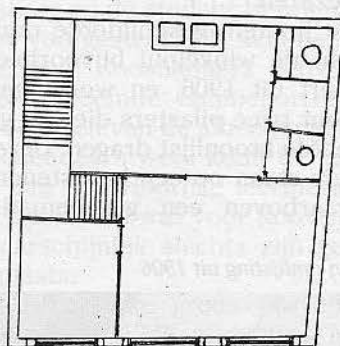
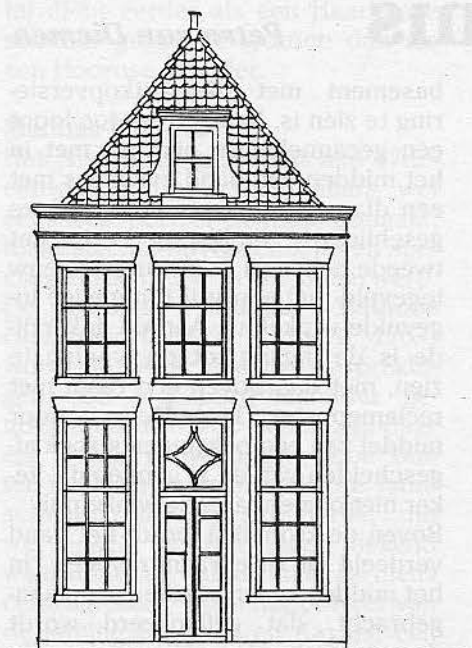
Evenals voor de Gedempte Turfhaven 2, dateren de eerst bekende gegevens uit 1683. In dit jaar wordt namelijk melding gemaakt van het feit dat ten oosten van het hoekpand Lambertus Zaves woonachtig is. Helaas moeten we het met deze mededeling stellen, terwijl ook over Zaves verder (nog) niets bekend is.

Pas twintig jaar later komt de volgende bewoonster tevoorschijn, de weduwe van Gerrit Maartenszn. Verdere gegevens ontbreken hier eveneens.

Twee jaar later, in 1721, vindt de eerste geregistreerde verkoping plaats. Sijvert Janszn. de Groot koopt het pand dan van Jan Dirkszn. Pot. Hoe deze laatste in het bezit is gekomen is onduidelijk. Het perceel komt wederom in handen van de familie Pot, daar Stijntje Jans, vermoedelijk weduwe van De

Gedempte Turfhaven 4, anno 1992 met een houten omlijsting uit 1906

Gevel en plattegronden van Gedempte Turfhaven 4 vóór 1906

Groot, verkoopt aan Aart Everts Pot. Hoewel de eigenaar dus verandert in 1722 wordt in 1730, in het verpondingsregister van dat jaar, nog Jan Dirkszn. Pot als eigenaar opgegeven. Hoe dit precies in elkaar steekt moet nog worden nage- trokken.

In het jaar 1733 blijkt Claas Dirkzn, een koopman, eigenaar van Gedempte Turfhaven 4 te zijn. Zijn vrouw, Stijntje Louwerus, blijkt mede-eigenaar. Hoe beiden in het bezit gekomen zijn van het perceel is wederom onduidelijk, maar in ieder geval verkopen beiden aan Abbe Seeps. Hierbij treedt Abbe Hinde- meester op als tussenpersoon.

Vervolgens blijft het lange tijd stil rondom het pand. In 1774 en 1776 wordt slechts melding gemaakt van het feit dat Sjerp Abbes bewoner is. Hoewel deze in 1781 nog steeds als bewoner wordt aangemerkt, blijkt hij niet de eigenaar te zijn. Dit is Ysbrand Abbes, wellicht familie van Sjerp. De weduwe van Ysbrand. Fokkeltje de Graaf, verkoopt haar bezit in 1787 aan Pieter Dorsman. Het gaat dan overigens niet alleen om dit pand, maar ook om het pand ernaast Gedempte Turfhaven 6.

In 1789 hebben de nieuwe eigena- ren, Pieter Dorsman en diens vrouw Neeltje Zwaarmaker, nog steeds een schuld aan de vorige eigenaresse Fokkeltje de Graaf. Het gaat om het niet geringe bedrag van f 1400,-. De beide panden no. 4 en 6 worden als onderpand opgegeven.

Blijkbaar hebben de echtlieden de schuld kunnen aflossen, maar lang plezier hebben zij toch niet van hun bezit. In 1791 doet Neeltje Zwaare- bakker, dan gesepareerde huis- vrouw van Pieter Dorsman, name- lijk afstand van het pand ten behoe- ve van Jan Kruisman, Pieter en Aal- tje Vijselaar. De relatie tussen deze drie is nog niet vastgesteld, waar- schijnlijk waren zij echter (aange- trouwde) familieleden. Het lijkt erop of Neeltje alleen Gedempte Turfha- ven 4 verkoopt, daar zij in het pand ernaast, vermoedelijk pand 6, een winkel in pannen en potten heeft. Bang als zij is voor concurrentie verkoopt zij het pand dan ook slechts onder de volgende voor- waarde:

'In dit huis mag geen Potten- of pan- nenwinkel, noch enige negotie van aardewerk of vodden verkocht mo- gen worden, zolang het belendend pand, bewoond door verkoopster, een winkel in potten, pannen en vodden herbergt.'(1)

Bovendien dingt Neeltje het recht af om op zaterdagen zoveel water te mogen tappen als zij nodig achtte. Kennelijk stond op het verkochte terrein een waterpomp, terwijl het perceel dat zij behield dit moest ontberen.

De nieuwe eigenaren blijken om de beurt in het pand te wonen. In 1793 en 1794 wordt Jan Kruisman als be- woner opgegeven, in 1806 blijken Aagje en Catharine Vijselaar dit te zijn.

Rond het jaar 1810 worden de Erve Vijselaar als eigenaar opgegeven, wie dit precies zijn wordt echter niet duidelijk. Het blijkt echter dat Aagje Vijselaar, winkelierster, bij testament in het bezit is gebleven. Tussen 1810 en 1830 verhuurt zij haar bezit aan Klaas Sweering. Deze was kaarsenmaker van beroep en getrouwd met Aaltje van Ophem (*1793). Samen brachten zij in het totaal zes kinderen groot. In de volkstellingen van zowel 1830 als 1850 worden zij als bewoners aan- gemerkt (respectievelijk met twee en vijf kinderen).

Uiteindelijk komt het pand ook in het bezit van de familie Sweering. Aagje Vijselaar verkoopt rond het jaar 1848 namelijk aan Jan Swee- ring. Tot 1907 blijft het in zijn han- den, maar in 1848 verkoopt Jan aan Maria Sweering, een dienstbare. Via successie verkrijgt Wilhelmus P. Sweering (*29-1-1850), hoofd van een school in Ossendrecht, in 1890 het eigendom. Deze Wilhelmus was een kleinzoon van de eerder ge- noemde Klaas Sweering en diens echtgenote Aaltje van Ophem. Hun vijfde kind, Pieter Johannes (*4-5- 1829), koopman van beroep, was op 13 augustus 1852 gehuwd met Adriana Weststrate (*13-7-1830 Rot- terdam), bij wie hij onder andere de zoon Wilhelmus kreeg.

In 1907 komt het perceel in handen van een nieuwe familie, namelijk Klaas en Cornelis Meilof, beiden mandenmakers. Uiteindelijk wordt

het pand in 1954 opnieuw verkocht, maar het is onduidelijk aan wie.

Behalve de eigenaren kunnen de bewoners in de periode van 1860 tot en met 1900 nog gegeven worden. Deze worden hieronder in alfabetische volgorde vermeld.

Allereerst is daar Anna Caarls van Reenen (*21-11-1805 +18-10-1885). Zij was een weduwe, achtergebleven met twee kinderen. Haar oudste zoon, Gerardus Cyriacus (*23-5-1841) huwde op 10 mei 1872 met Catharina Maria Sweering. De relatie tussen haar en de eerder genoemde familieleden is (nog) niet vastgesteld. Opgemerkt moet worden dat deze familie Caarls op veel andere adressen in Hoorn verbleef. Fransiscus Jacobus Despomare (*6-1-1883) was als kwekeling in 1897 vanuit Weesp naar Hoorn gekomen. Na op het Nieuwland en in de Nieuwsteeg gewoond te hebben, kwam de Weespenaar uiteindelijk op de Gedempte Turfhaven 4 terecht.

Een andere kwekeling, Antonius Groot (*14-5-1881 Bovencarspel) was in 1895 naar Hoorn gekomen, waar hij zich op dit adres vestigde. Het echtpaar Petrus Franciscus van het Hoff (*19-2-1832), kleermaker van beroep en Maria Pook (*20-11-1833 Medemblik) heeft ook op dit adres gewoond, samen met twee zonen en een zus. Aardig om op te merken is dat de vader van Petrus gehuwd was met Maria van Ophem.

Dit zou familie kunnen zijn van de eerder aangehaalde Aaltje van Ophem, echtgenote van Klaas Sweering. Vervolgens komen we weer een kwekeling tegen, ditmaal luisterend naar de naam Klaas Ruyter (*9-3-1879 Beemster). Hij kwam evenals Antonius Groot in 1895 naar Hoorn, maar verliet de stad alweer twee jaar later om naar Roermond te vertrekken.

Evenals bij Gedempte Turfhaven 2 is dit perceel bewoond geweest door een familie van Duitse afkomst. Heinrich Seeger was in Cleef-Pruisen geboren op 20 november 1826. Hij oefende het beroep van smidsknecht uit en was gehuwd met Gertruida Romein (*12-5-1828). Deze laatste hertrouwde zes jaar na de dood van haar man, die op 19 augustus 1869 het leven liet. Hun directe nageslacht bestond uit vijf kinderen.

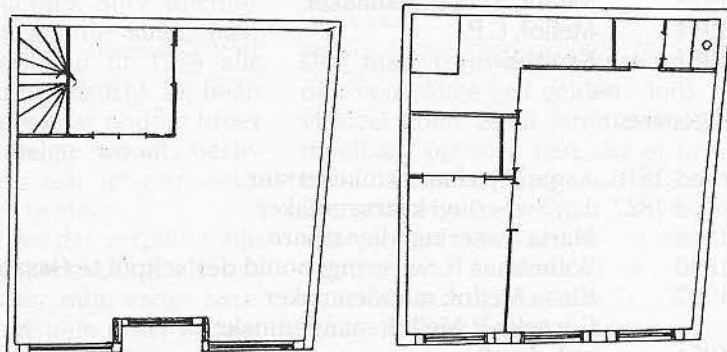
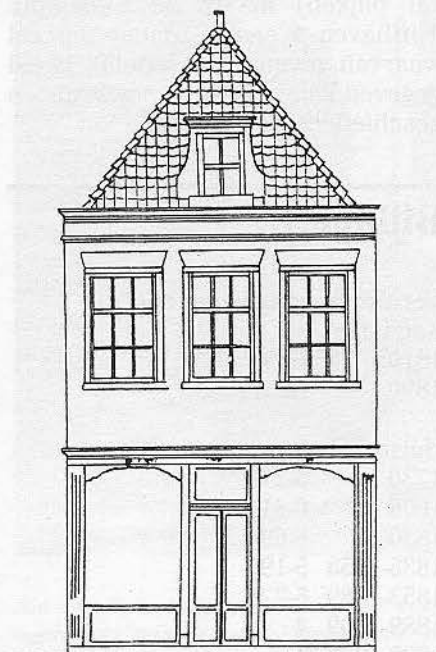
Cornelis Tros (*6-12-1797 +1-1-1860), weduwnaar van Catharina van Wellegen, is de volgende bewoner in deze reeks. Het beroep van deze man is onbekend, maar hij droeg wel de zorg voor twee dochters. Deze waren beiden naaister van beroep en traden in hetzelfde jaar, namelijk 1865, in het huwelijk.

De laatste in de rij is wederom een kwekeling, ditmaal uit Amsterdam afkomstig. Antonius Carolus Ludovicus op 13 juni in de hoofdstad geboren, vertrok in 1900 voor onbepaalde tijd naar Hoorn.

Geschiedenis

In tegenstelling tot de historische kennis van het naastgelegen hoekpand is niet echt veel over dit perceel bekend. De eerste gegevens dateren uit 1835 wanneer Jan Egelman eigenaar van het pand blijkt te zijn. Deze naam is nog niet eerder gevallen, maar waarschijnlijk is er sprake van een relatie met Aagje Vijselaar, de eigenaresse op dat moment. Wellicht waren zij echtelieden. Duidelijk is echter dat Jan Egelman niet op de Gedempte Turfhaven woonachtig was. Hij had een woonhuis op de Tweeboomtelaan. In het jaar 1835 vraagt hij vergunning aan tot amoratie van de voorpui. Hiervoor wil hij een nieuwe in de plaats stellen. De stadsarchitect van dat ogenblik, B. Blanken, omschrijft het verzoek als het repareren of gedeeltelijk vernieuwen van het gebouw. Hiertegen heeft Blanken geen bezwaar daar de gevel zich in een bouwvallige staat bevindt, zodat de ingreep slechts tot verbetering en verfraaiing zal leiden. Wanneer de plannen zijn doorgegaan, wat aannemelijk is gezien de goedkeuring van de stadsarchitect, is het vreemd te ontdekken dat de voorgevel zich vijftien jaar later nog steeds (of opnieuw) in bouwvallige staat bevindt. Maria Sweering is namelijk via koop in het bezit gekomen van het pand, maar vindt dat de onderpui aan vernieuwing toe is. Misschien was de eerdere ingreep niet bijzonder vakkundig uitgevoerd, of

Gevel en plattegronden van Gedempte Turfhaven 4 na 1906

vond Maria de pui gewoon niet vol-
doen aan haar (esthetische of func-
tionele) eisen. Het rapport van B.
Blanken, die dan nog steeds stads-
architect blijkt te zijn, is wederom
gunstig ten opzichte van de in-
greep. De preciese inhoud van de
verandering die in 1850, uitgevoerd
moet zijn, is echter niet na te gaan.
Maria, of Mietje, Sweering blijkt in
1880 nog steeds eigenaresse te zijn.
De Hoornsche Gas Maatschappij
vraagt in het jaar 1863 namelijk ver-
gunning aan tot het opbreken van
de Turfhaven
'ter lengte van 2 el en ter breedte
van 1 el tot het aanleggen van

gastoestellen in de woning van Mie-
tje Sweering'.(2)
Dit verzoek wordt ingewilligd. Een
aantal jaren later, in 1880, wil Maria
Sweering graag een spruit aanleg-
gen. Hiervoor wordt eveneens goed-
keuring verleend, en wel onder de
volgende voorwaarden:

- '1: dat de spruit moet worden ge-
metseld of aangelegd van Engel-
sche aarden buizen, naar aanwij-
zing en onder goedkeuring van
den gemeente-architect.
- 2: dat de adressant zich ten opzich-
te der aansluiting aan het te leg-
gen hoofdriool zal hebben te

- verstaan met den aannemer van
het werk.
- 3: dat zoolang deze vergunning
duurt daarvoor jaarlijks aan de
Gemeente-Ontvanger moet wor-
den betaald twee gulden vijftig
cents.'(3)

Vervolgens valt een stilte van meer
dan 25 jaar rondom het pand. De ei-
genaar van dat ogenblik, K. Meilof,
vraagt namelijk in 1906 vergunning
aan tot een verbouwing. Wat pre-
cies is gebeurd, is onduidelijk geble-
ven. Uit de omschrijvingen lijkt het
om een ingreep in het interieur te
gaan, maar de tekeningen laten zien
dat een geheel nieuwe onderpui in-
gezet is. Het bestaande pand was
tot op dat moment een symme-
trisch strakgetrokken gebouw,
waarschijnlijk uit 1835, dan wel
1850 daterend. Hierbij liep de schei-
ding tussen onder- en bovengevel
hoger dan nu het geval is. K. Meilof
laat een nieuwe onderpui inzetten,
waarbij de woonpui vervangen
wordt door een winkelpui. De be-
schreven houten omlijsting be-
staande uit pilasters met een kroon-
lijst dateren uit deze tijd. De boven-
pui blijft bij deze verbouwing buiten
beschouwing.

Het pand blijft in handen van de fa-
milie Meilof, wanneer C.P. Meilof in
1953 het interieur aanpast. Het
blijkt dat de gevel pas in 1980 we-
derom aangepast wordt, wanneer
door G. Stellema de onderpui veran-
derd wordt. De gehele gevel is tot
deze tijd in de situatie van 1835 dan
wel 1850 gebleven. Bij de wijziging
daterend uit 1980 bleef alleen de
omlijsting van 1906, zoals reeds op-
gemerkt, gehandhaafd.

Het feit dat de bovenpui dateert uit
1850 of 1835 (of wellicht nóg ouder
zal blijken) maakt de Gedempte
Turfhaven 4 een bijzonder perceel
waarvan tevens een redelijk beeld
gegeven kan worden van gebruik en
geschiedenis.

Bijlage I.

Overzicht van eigenaren en bewoners:

1683	Lambertus Zaves
1719	wed. Gerrit Maartenszn.
1721	Jan Dirkszn. Pot Koper: Sijvert Janszn. de Groot
1722	Stijntje Jans Koper: Aart Everts Pot
1730	Jan Pot
1733	Claas Dirkzn., Koopman Stijntje Louwerus Koper: Abbe Seeps (A. Hindemeester)
1774	Sjerp Abbes
1776	Sjerp Abbes
1777	Ysbrand Abbes
1781	Sjerp Abbes
1787	Fokkeltje de Graaf, wed. Y. Abbes Koper: Pieter Dorsman
1791	Neeltje Zwaarebakker, gesepareerde huisvrouw P. Dorsman Koper: Jan Kruisman, Pieter en Aagje Vijselaar
1793	Jan Kruisman
1794	Jan Kruisman
1806	Aagje en Catharina Vijselaar
1810	Erve Vijselaar
1827	Klaas Sweering
1830	Aagje Vijselaar

Bewoners:

1830	Sweering, Klaas x A. van Ophem
1850	Sweering, Klaas x A. van Ophem
1850-1900	Caarls, geboren Van Reenen, Anna Despomare, F.J. Groot, A. Hoff, P.F. van 't x M. Pook Ruyter, Seeger H. x G. Romein Tros, C. Weegenhuise, A.E.C.L.
1912	Meilof, K; mandenmaker
1920	Meilof, K; mandenmaker
1928	Meilof, K; mandenmaker
1964	Meilof, C.P.
1981	Kruit, Y.

Eigenaren:

rond 1810	Aagje Vijselaar; winkelierster
rond 1827	Jan Sweering; kaarsenmaker
1848	Maria Sweering; dienstbare
1890	Wilhelmus P. Sweering; hoofd der school te Ossendrecht
1907	Klaas Meilof; mandenmaker Cornelis P. Meilof; mandenmaker
1954	onbekend

Bijlage II.

Vernummering-gegevens

Kadaster:

1810:	B596
1890:	B2577

Huisnummers:

1730	5-278
1806	6-61
1830	6-69
1835-1853	5-195
1853-1889	5-228
1889-1909	4
1909-1992	4

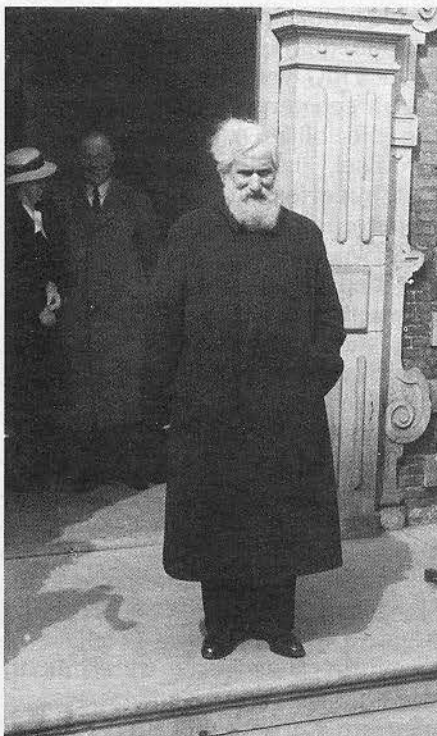
Ariën van Dok, veelzijdige directeur van bedrijf TRIO

Herman Lansdaal

HOORN. Ariën van Dok was een veelzijdig man; een natuurliefhebber met een culturele en een sociale inslag, een onderzoeker bovendien. De praktijk van het leven maakte hem wijs en nieuwsgierig tegelijk. Hij zou anno 1992 een uitstekende student zijn geweest, maar de universiteit was omstreeks de eeuwwisseling niet voor Ariën van Dok weggelegd. Nog niet eens het voortgezet onderwijs. Hij doorliep na de lagere school een avondschool voor aanstaande ambachtslieden in Enkhuizen, waar 'ie geboren was. Vier jaar later, in 1912, legde Ariën van Dok "met zeer goed gevolg" een wintercursus in landbouwkunde in het Drentse Schoonoord af.

Dat was alles, maar hij zou glansrijk slagen in zijn rijk geschakeerde leven. In Hoorn leidde Van Dok van 1918 af tot 1953 een kunstmestbedrijf aan de Volderswaal, dat toen nog Modderbacken heette. Zijn dochter, Alice Rusting-Van Dok, weet nog als de dag van gisteren hoe het er daar aan toe ging. Zij blijkt een geheugen als een ijzeren pot te hebben. Met tal van zijsprongetjes slaat ze de bladzijden van haar familiealbum om.

Haar vader werd in 1889 in Enkhuizen geboren als zoon van Jan van Dok, die de eerste socialist was in de gemeenteraad van Enkhuizen. Ariën had het natuurvorsen van zijn vader, die evenmin uitgekeken raakte op wat de aarde hem aan wonderen en rijkdom liet zien. Jan van Dok liep in die jaren weg met Domela Nieuwenhuis en diens ideeën. Hij beschouwde zichzelf ook als een religieuze socialist. Droeg ook zo'n baard als de Friese voorman zelf.

Jan van Dok, vader van Ariën, ooit vurig aanhanger van Domela Nieuwenhuis, de religieuze socialist

Naar Drenthe

In dienst van een zaadfirma in Enkhuizen werd Jan van Dok begin 1900 uitgezonden naar Drenthe om er met anderen in het eindeloze veen te werken. Odoornveen moest ontgonnen worden. Hij verhuisde daarvoor met zijn hele gezin (vier zoons, drie dochters) naar de Drentse veenderij. Het was daar, dat de pioniers uit Enkhuizen tijdens het wroeten in de eeuwenoude grond een zeldzame vondst deden.

Broer Hans kreeg daar een eetlepel in handen, gemaakt van gebakken klei, met moetjes aan de voorzijde en een kruisteken achterop. De moetjes bleken na onderzoek aan de Universiteit van Leiden de uit-

sparingen te zijn van een duim en vingers, die de kleipap ooit vorm moesten geven. Het was een eetlepel van hunnebedbouwers want, stelden ze op de universiteit vast, de vondst dateerde van 2000 jaar voor Christus. De lepel wordt sindsdien als een kostbaar relikwie binnen de familie bewaard, nu door Alice van Dok in Hoorn, die het primitieve eetgerei van haar grootmoeder Aaltje Leguit kreeg.

"Ik vind dat de lepel terug moet naar waar 'ie vandaan komt. Ik doe 'm daarom binnenkort cadeau aan het Archeologisch Museum te Assen. Ik denk dat ze er wel blij mee zullen zijn".

Naar Hoorn

Intussen had Ariën van Dok het wel gezien in Odoornveen, waar zijn vader ook al in de gemeenteraad van Odoorn was terecht gekomen en er zelfs tot wethouder werd benoemd. Zoon Ariën trok weg naar Winschoten om zich als bedrijfsleider te verhuren aan de firma Robertus, eveneens een zaadteeltbedrijf. Niet lang daarna begon Van Dok junior een eigen bedrijfje in Venhuizen. Weer een jaar later sloeg hij zijn vleugels al uit naar Hoorn, waar - aan de Modderbacken nummer 4 - meer kansen leken te liggen.

De natuurvorser had genoeg gezien

TRIO-stukken voor archief

HOORN. Het gemeente-archief van Hoorn kwam onlangs in het bezit van de bescheiden (brieven, stukken, foto's, knipsels) van de voormalige firma TRIO, die van 1919 tot aan 1953 aan de Modderbacken was gevestigd. Directeur ervan was Ariën van Dok. Zijn dochter, Alice Rusting-Van Dok, bewaarde sinds haar vader's overlijden in 1976 alle stukken van het bedrijf. Zij heeft in overleg met haar oudere broer Jan, die in België woont, besloten de erfenis aan het gemeentelijk archief af te staan.

"Ik vind dat we dat verplicht zijn aan de gemeenschap. Hoorn heeft veel voor mijn vader betekend. Namens hem doen we wat

terug", zegt de zelf in Hoorn geboren en getogen mevrouw Rusting. Zij vertelt in bijgaand interview het verhaal van haar vader, maar dat niet alleen. Het is ook een familieverhaal. En passant wijdt zij daarom ook moeiteloos uit over anderen, die indruk op haar maakten.

Dat mag trouwens omgekeerd ook voor Alice zelf gelden. Individueel komt ze al jaren onvermoeibaar op voor hen, die er in India beroerd aan toe zijn. Dienstbaarheid is haar credo, van jongsaf aan. Daarom is het verhaal over Ariën van Dok een tweeluik geworden, waarin ook diens dochter centraal staat.

Met de vrachtwagen vóór het bedrijf aan de Modderbacken, nu Vollerswaal. Van links af: Arie van Hinte, Grietje Zaal, Alice van Dok, een onbekende werknemer en directeur Ariën van Dok

om te weten, dat er in de toekomst een belangrijke markt was weggelegd voor de handel in kunstmest en tuinbouwbenodigdheden. Hij voegde ook de verkoop van steenkool aan zijn assortiment toe. De jonge ondernemer noemde zijn

zaak de firma TRIO, een hommage aan twee anderen, die hem hadden geholpen met de opzet van z'n bedrijf. Daar bleef het echter bij. Ariën van Dok was als enige verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van TRIO.

Tonkinstokken

De zaak importeerde tonkinstokken uit China, die (nog altijd) gebruikt worden in land-en tuinbouw; gladde stokken voor het opbinden van bloemen bijvoorbeeld of het laten opgroeien van snijbonen. Tonkinstokken werden en worden ook gebruikt door sportvissers (hengels, schepnetjes).

Maar TRIO verkocht veel meer, zoals uit een vergeelde advertentie uit die tijd blijkt: kunstmest en turfstrooisel, landbouwkalk, thomasaaf, superfosfaat, patent kali, chilisalpeter, guana, prijs per 1000 kg. f 22.50.

Het bedrijf floreerde. Er zijn jaren geweest, dat er tien mensen werkten, vader Ariën voorop. Een van hen was Arie van Hinte, die het dochtertje van zijn baas van de verdrinkingsdood redde, toen ze hem van De Zon had moeten halen, omdat er een schip met zware zakken kunstmest aan de Vollerswaal was komen liggen. Er moest onmiddellijk gelost worden.

"Ik viel van de brug tussen Grote en Kleine Oost af, ik was een jaar of zeven. De sluisdeuren waren dicht, dat was m'n geluk, anders was ik naar de Karperkuil gedreven. Van Hinte sprong vloekend te water en redde me, hoewel 'ie me nauwelijks tegen de hoge kademuur op kon

(Vervolg op pag. 115)

GEEF MIJ NOG VIJF MINUTEN

De kunstzinnige inslag van de Van Dok's uit Enkhuizen bleef niet verborgen. Ariën's broer Wim (de latere burgemeester van Beverwijk) zou een gekende impressionistische schilder worden, wiens werkstukken in vele musea te bewonderen zijn, tot in Japan toe. Ariën kon vooral zijn gedachten uitstekend onder woorden brengen. Ook poëtisch. Hij dichtte veel in de laatste jaren van zijn leven.

Op 17 december 1970 schreef hij het volgende gedicht:

Geef mij nog vijf minuten voor de brief
die ik, O Heer, nog steeds niet heb geschreven
En waardoor er in een mensenhart
een leegte is gebleven

Geef mij nog vijf minuten voor een woord
dat ik, O Heer, nog steeds niet heb gesproken,
waardoor ik in een mensenhart
misschien iets heb gebroken

Geef mij nog vijf minuten voor een lach
Zo maar gewoon uit liefde voor elkander
En geef mij vijf minuten voor een traan
Die ik niet heb vergoten voor een ander

Maar God sprak: Kom 't is tijd nu, kom
Je vijf minuten zijn al meer dan om.....

Over een Hoornse vrouw, die de barricaden opging

Een leven vol dienstbaarheid, ze zou het nooit anders gewild hebben. Alice Rusting-Van Dok, dochter van Ariën van Dok, heeft zich, waar dan ook en hoe dan ook, op haar manier ingespannen voor hen, die haar hulp nodig hadden. Van jongstaf aan.

De in 1921 in Hoorn op de Modderbacken geboren Alice wilde, nadat ze de Nijverheidsschool naast de Boterhal had doorlopen, naar het Leger des Heils. Prachtig vond en vindt ze nog het werk van de navolgers van William Booth. Daar kwam het echter niet van.

Van de vijf banen, die ze kort voor de oorlog kon krijgen, koos ze de zwaarste: de verzorging van geestelijk gehandicapte volwassenen in een inrichting te Delft. Ze was 18 jaar.

In oorlogstijd, terug in West-Friesland, werkte ze in de verpleging in het Snouck van Loosenziekenhuis te Enkhuizen, voordat ze zich in

Hoorn in de Hervormde Diakonie aan het Achterom als verpleegster ontfermde over zwervers, ouden van dagen en kassiesventers. "Nee, nooit honger gehad, wel een zware tijd, maar dankbaar".

Ze trouwde in 1944 met de tuinbouwer Jan Rusting uit Andijk, die op het bedrijf van zijn vader aan de Vennen werkte.

In 1946 nam Rusting een baan als tuinman aan op paleis 't Loo in Apeldoorn. Het jonge paar betrok er een zogenaamde Franse woning, pal bij een kazerne, waarin a-socialen waren ondergebracht, omdat er geen militairen meer waren.

Koningin

Alice Rusting trok zich het lot van de kinderen in die kazerne zo zeer aan, dat zij er ongevraagd als verpleegster ging optreden. De hygiëne was er ondermaats, de kinderen werden niet of nauwelijks gewassen. De mogelijkheden in het paleis

waren daarvoor echter legio. Daarom trok Alice maar eens de stoute schoenen aan, toen ze de kans kreeg.

"Op een goede dag kwam ik wandelend in de tuinen van 't Loo koningin Wilhelmina tegen. Ik vroeg haar of ik met de kinderen van de kazerne mocht baden in 't paleis. Ze keek me aan, maar zei niets en liep door. Jammer, dacht ik. Maar een week later kreeg ik wel toestemming om met een chauffeur en een auto van militair gezag elke woensdagmiddag naar het badhuis in Apeldoorn te gaan om de kinderen daar te wassen. En ik kreeg dekens en matrassen, die nog over waren van de winterhulp".

Terug

In '47 nam de jonge Rusting het bedrijf van zijn vader in Andijk over ("als je terugkomt krijg je een paard, had pa gezegd, Jan kreeg 'm ook, een schimmel, die daarom prompt Sinterklaas ging heten"). Toen Jan Rusting zes jaar later een fruitteeltbedrijf begon aan de Berkhouterweg 3, keerde Alice van Dok met hem terug in haar geboortestad. Wat een mooie toekomst leek op de vruchtbare grond tussen Hoorn's invalsweg en de spoorbaan, (Vervolg op pag. 116)

(Vervolg van pag 114)

krijgen. Elvira Bossert van de houthandel aan 't Kleine Oost wikkelde me in een badlaken. Later is ook Gré Doorenbos, de dochter van de gemeente-secretaris, er nog te water geraakt, maar toen hingen er gelukkig al reddingshakken".

Auto 'Maxi'

Alice had weinig op met kantoorwerk, maar als het zo uitkwam hielp ze wel in het bedrijf. Trots was ze in ieder geval wel, toen vader zijn eerste vrachtauto in 1933 aanschafte.

"Wij doopten die meteen Maxi", vertelt ze, "alsof het een hond was. Hij blafte niet, maar pruttelde wel en je moest 'm ook met zo'n slinger opdraaien. Dat was een hele sensatie in die dagen. Je zag nog bijna geen auto. Vader ging al wel met zijn personeel naar Schiphol.

Hij hechtte waarde aan een goede sfeer. Hij is zelfs met vijf man in 1937 naar de Jamboree in Vogelenzang geweest. Dat was net wat voor 'm".

Niet invorderen

Van Dok en de zijnen kwamen de oorlog ongeschonden door. In het

archief van de firma zit een brief van burgemeester Leemhorst, gedateerd 27 maart 1945, waaruit blijkt, dat Van Dok noodzakelijkerwijs een auto diende te besturen. "Niet invorderen dus" staat er geschreven. De directeur leidde tot 1953 zijn bedrijf aan wat intussen officieel de Vollerswaal was gaan heten, gesitueerd als het lag tussen enerzijds een tegelfabriek, anderzijds de zaak in bouwstoffen van Hage/Dekker, later Stoel Van Klaveren. Het bedrijf werd nog een paar jaar voortgezet door ene Floris Breed.

In 1955 kwam er echter een definitief einde aan de bloeiende onderneming van Ariën van Dok, die zich ook in het buitenland niet onbetuigd had gelaten om zich te oriënteren op nieuwe mogelijkheden voor zijn bedrijf. De stormachtige ontwikkeling op het gebied van kunstmest en alles wat daarmee annex was, maakte het op den duur voor kleinere bedrijven echter niet meer mogelijk zich in die branche te handhaven. Maar Ariën van Dok was een van de pioniers, die in Hoorn de trend had gezet.

Hij overleed na een welbested le-

ven in 1976 te Schoorl, waarheen hij na de dood van zijn vrouw, Maria Wilhelmina de Wit, in een bejaardencentrum was gaan wonen. Hij voelde zich daar, veelvuldig wandelend door bos en duin, verenigd met de natuur, die hij lief had.

Ariën van Dok, de veelzijdige pionier, op 80-jarige leeftijd. Zes jaar later (1976) stierf hij in Schoorl

(Vervolg van pag. 115)

werd volgens Alice Rusting uiteindelijk een obsessie.

"Al na twee jaar kregen we van de gemeente te horen, dat we weg moesten. Het PEN moest zich op onze grond vestigen. We hebben ons tot het uiterste verzet. Die plek was ons dierbaar, m'n man was er op zijn plaats en in zijn element. Hij hield van zijn bomen. Zondags wandelde 'ie vaak naar buiten en zei dan "Ik ga even met m'n bomen praten" en dat deed 'ie dan ook".

Bijzonder

Na tien jaar gaven de Rustings het gevecht op om hun bedrijf te houden. Zij trokken zich in de directe omgeving terug, in een mooi huis met nog genoeg land er omheen. Jan Rusting kan er zijn ei in menig opzicht nog altijd kwijt. Als schilder, fruitteler, bloemenkweker, timmerman en klusjesman. "Je kan nooit genoeg doen" zegt 'ie nuchter. Binnenskamers laat Alice niet zonder trots drie bijzondere stenen zien, die met de eetlepel van 2000 jaar voor Christus wel een zeer bijzondere collectie in huize Rusting vormen. De stenen heeft Jan Rusting in de jaren '70 op zijn bollenland in Berkhout-Oost bij het ploegen naar boven gehaald. Ook die blijken eeuwen oud te zijn, zoals een geologisch onderzoek in het bodeminstituut te Amersfoort heeft aangetoond.

Het was ooit een steen voor een net- of fuikverzwaring, een slijpsteen en een steen, die voor de moderne onderzoekers een onbekende functie heeft gehad. Aan de drie stenen heeft een geologisch tijdschrift vorig jaar een publikatie gewijd.

Alice van Dok: "Bij archeologische vindplaatsen vorig jaar op Cyprus zagen wij een veel grotere steen van historische waarde, die dezelfde versiering vertoonde als de decoratie, die op de kleine steen zit, die mijn man in Berkhout opviste. Daar werden we toen wel

even stil van. De afstand tussen Cyprus en Berkhout en dát dan ontdekken". Ze schudt met haar hoofd.

India

Stil was ze ook van de armoe, die ze aantrof toen ze in 1982 met een vriendin maandenlang door India zwierf. Dat enorme land intrigeerde haar al jaren, niet in het minst door de filosofie van Mahadma Ghandi, die als geen ander van de wereldleiders de geweldloosheid aanhing.

"Die instelling heb ik zowel van mijn vader, als mijn moeder. Toen ik de kans kreeg ben ik mij gaan inzetten voor India, een druppel op een gloeiende plaat natuurlijk, maar toch...als nu niemand ooit wat doet. Wij adopteerden een meisje uit Bombay, dat ik twee keer bezocht heb. Ze is nu 18 jaar, het contact is intussen wat verwaterd. Maar m'n inzet voor India is ongebroken. Ik ben er in 1983 maanden met mijn man geweest".

Alice van Dok heeft, eenmaal terug in Hoorn, duizenden gulden verdiend voor de allerarmsten door postpapier en wenskaarten te verkopen, die zij creatief versierde. Zo kwam op een laat moment het diploma handvaardigheid A. en B., dat ze na het diploma kindbescherming en coupeuse in Hoorn had gehaald, nog uitstekend van pas.

Evenals haar vader kan ze goed onder woorden brengen wat er in haar

omgaat. Ze schreef daarom een boek over haar ervaringen in India en Karakoram, een woest, onherbergzaam gebied boven het Himalayagebergte. "Reis naar de Verte" heet het, gedrukt in een oplage van 700 stuks, uitverkocht intussen. Ze haalde er radio en televisie mee en het Algemeen Dagblad wijdde een pagina groot verhaal aan de bescheiden Hoornse. Nu is ze weer actief bezig voor een Belgische zuster in India, die les geeft aan blinde en doofstomme meisjes en vrouwen.

"Wat die mensen op hun weefgetouwen aan badhanddoeken, dweilen en theedoeken weten te maken, dat is onvoorstelbaar, zo mooi. En helemaal niet duur, ja, die probeer ik hier te verkopen".

Medemenselijkheid houdt blijkbaar nooit op. Dat zit in een mens of niet. Alice van Dok, de bezige bij, kreeg het van huis uit mee en ging de barricaden op, alsof ze Lady with the lamp zelf was. Dat deed ze ook in de Sociale Werkplaats aan het Dampden, waar ze een tijd lang als begeleidster van meisjes en vrouwen optrad. Ze had daarbij ook Mongooltjes onder haar hoede. Met eindeloos geduld leerde Alice hen datgene, waartoe ze in staat werden gedacht. Ze kijkt dankbaar op die tijd terug en zegt:

"Als je samen eindelijk ergens toe komt, hoe simpel ook, en je ziet die gezichten, dan piept er opeens een vogeltje in je hart".

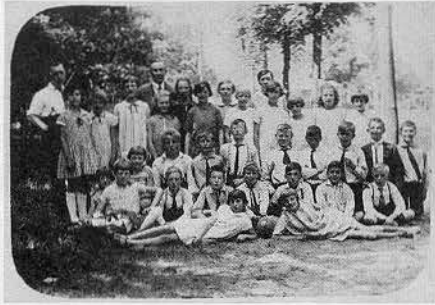

Alice Rusting-Van Dok
...medemenselijkheid
houdt nooit op...

Men vraagt ons

H.W. Saaltink

Ondanks het warme weer en de vakantietijd waren er nog vijf lezers die me lieten weten, dat ze een aantal personen hadden herkend op de foto's die in het vorige nummer in deze rubriek waren geplaatst. Daarnaast ontving ik een stel nieuwe foto's waaronder een interessant exemplaar van een groep kaasdragers en kaashandelaren voor de Hoornse Waag, toen deze instelling nog in bedrijf was. Mijn hartelijke dank voor de ontvangen informatie en foto's. Laten we eens zien welk stukje alledaagse Hoorns geschiedenis uit het jongste verleden we ditmaal weer boven water kunnen brengen.

Schoolreis

De foto van de schoolklas op vakantie op blz. 80 van het vorige nummer maakte de meeste reacties los. Degenen die hierop verschillende personen herkend waren de dames Opmeer en Waard-Opmeer uit Hoorn, de heer Harder uit Utrecht en de heer Scholte uit Amstelveen. De opname moet in 1926, '27 of '28 gemaakt zijn tijdens een schoolreis naar Bergen. Het gaat om een klas van de openbare lagere school in de Kruisstraat. Mijn informanten konden me allen vertellen, dat de onderwijzer geheel links zonder colbert, met opgerolde hemdsmouwen en losgeknopte boord de heer Rentenaar is en de ander wat verder naar rechts Van Albada, de klasse-onderwijzer. Volgens mevrouw Opmeer is de dame op de achtergrond mevrouw Van Albada, die waarschijnlijk ter assistentie was meegegaan. Als we dan op de achterste rij beginnen en we gaan van links naar rechts dan zien we de volgende leerlingen: Coba Lankester, die later pianiste werd en dan Nel Bouwens, die trouwde met Koos Bos, adjudant van politie. Hun bekende zoon was George Baker. Dan Sjoukje Haarsma en Coba Wormsbecher van de vishandel. Deze woonde later op de Appelhaven, waar ze een zaak in scheepsbenodigdheden dreef. Dan mijn informante Paulina Opmeer, rechts voor de onderwijzer en daarnaast Henny Blindeman, een joods meisje van de Italiaanse Zeedijk, dat in de oorlog is omgekomen. Vervolgens Truusje Ankringa en Jannie Fontein in een witte jurk en met ponyhaar. Zij trouwde met eene Ruhl. Voor me-

vrouw Van Albada staat een jeugdige onbekende, daarnaast Aafje Feller en geheel rechts ene Dientje waarvan de familienaam helaas niet meer viel te achterhalen.

Op de middelste rij zitten Grada Feller, dan Gonnie Butter, die later in het huwelijk trad met ene Zwaan. Vervolgens met een forse kuif de flink uit de kluiten gewassen Jaap Ruiter. Zijn vader had een kleine groentenwinkel op de Italiaanse Zeedijk. Dan Gijs Molenaar, wiens vader een groothandel dreef aan de Rode Steen, met bril Piet Keyzer, Jaap Holman van de juwelierszaak aan het Grote Noord, twee onbekende figuren, Homme de Vries van het Gerritsland en Bram Brandenburg van de Drieboomlaan.

Op de voorste rij zien we als eerste Gerrie Wijnstok uit het Schippershuis aan de Italiaanse Zeedijk. Ze trouwde later met ene Boon en woonde toen in de Johannes Poststraat. Dan een onbekende jongeman, Marius Pool van de Koeportsweg, die later als predikant in Friesland terecht kwam, weer een onbekende, Cor Moejes, een jongen Steenberg die waarschijnlijk Bertus heette en geheel rechts Tames Duivens. Vóór de groep liggen ter weerszijden van de voetbal Guurtje Bakker en Betsy Houter.

Afwijkende mening

De heer Scholten geeft voor een aantal figuren andere namen. De forse jongen met de blonde kuif zou niet Jaap Ruiter zijn maar Cor Eel-speel, die op de hoek van de Grote Havensteeg en de Vismarkt woonde, waar zijn ouders een zaak in kaas, boter en eieren hadden. Zijn linker buurman was niet Gijs Molenaar maar Arie Groen. De jongen met de bril heette niet Piet Keyzer maar Ko Schekkerman. Hij woonde op het Breed. *Hoorn, huizen straten mensen* noemt inderdaad op nr. 5 een schildersbedrijf Schekkerman. Homme de Vries wordt door Scholten De Jong genoemd. De Jong woonde in de Duinsteeg.

Volgens de heer Harder is de op een na laatste jongen op de tweede rij van voren noch Homme de Vries noch De Jong maar waarschijnlijk ene Fortuin. Zijn buurman aan het eind van de rij zou volgens hem Sjakie Standaard zijn. Ik leg deze problemen aan de kenners voor. De heer Harder beloofde me met hulp van de op de foto voorkomende mevrouw (Bos-)Wormsbecher de ontbrekende namen op te sporen. Wij wachten dit af.

Normaalschool

Dan de foto van de voorbereidende klas van de normaalschool, de onderwijzersopleiding dus. Hiervoor kreeg ik wat namen van mevrouw Opmeer en de heer Harder. Ik had de namen overigens al ontvangen van mevr. Rijswijk-Holle, de inzendster. Maar ik wilde eens nagaan, of deze mensen waarvan er verschillende bij het onderwijs werkzaam zijn geweest, nog hun sporen hadden nagelaten in de herinnering van de lezers van dit blad. Dat blijkt nu alleen te gelden voor degenen, die in Hoorn werkzaam zijn geweest.

De opname is gemaakt op 9 september 1915. De leerlingen zijn allen in 1901 geboren. Op de bovenste rij ziet U staande van links naar rechts: Co Hermis. Indien nog in leven, dan wonende in Purmerend. Geer Dell, een dochter van slager Dell uit de Kerksteeg. Zij was later onderwijzeres in Hoogwoud. Zij heeft volgens de heer Harder tijdens de oorlog in het verzet gezeten. Hermanus de Vries, vader van Paul de Vries. Judith Levie, de dochter van meester Levie. Chris Tinkelenberg de zoon van slager Tinkelenberg uit de Kerksteeg.

Zittend van links naar rechts: Marie Ludding, dochter van de chef goederenvervoer bij de spoorwegen, vervolgens Riek Klein, die getrouwd was met de heer Korver. Zij is volgens mevrouw Opmeer niet lang geleden op 90-jarige leeftijd overleden. Naast haar in de blouse met matrozenkraag zit, bijna een men-

senleeftijd jonger dan nu, Mien Holle, de inzendster van de foto, gehuwd geweest met Pieter Rijswijk, in zijn leven, hoe kan het ook anders, ook weer onderwijzer. Tenslotte Beb Teyken, die met Jaap Demmendaal was getrouwd, en nog steeds in Castricum woont. Behalve de dames Rijswijk en Demmendaal en wellicht de heer Hermis zijn alle mensen van deze foto overleden.

Kleuters

Tenslotte ontving ik nog van mevrouw Mes van de Koepoortsweg de ontbrekende namen van de kleuters op de onderste foto van blz. 82. Dat zijn: 11 Siem Wiggelaar, 13 Annie Westra, 14 Hans Dijkstra, 16 Aukje Reitsma, 22 Henk Nauta, 25 Rietje Mes, 28 geen jongetje Wilhelm maar Jan Wittebol, 31 Corrie der Kinderen, 32 misschien een jongetje v.d. Woude, 34 Nel Opmeer en 35 Nel Swinkels.

Schoolklas, R.K. vakbond en mandolineclub

Als eerste van de ingezonden foto's laat ik U een exemplaar zien uit de zo langzamerhand legendarisch geworden verzameling van mevrouw Kuipers wonend op de Venenlaan. Ook dit keer weer een opname van

Foto 1: Klas op schoolreis

Foto 2: Katholieke vakbeweging

Foto 3: Mandolineclub meisjes-patronaat

een schoolreisje. De kleding van de dame en de heer die tussen de kinderschare te zien zijn, doen vermoeden, dat het hier een foto uit de jaren twintig betreft. Zoals bij de meeste exemplaren uit deze verzameling is geen van de geportretteerden bekend. Wellicht slaagt een van onze lezers erin gewapend met een vergrootglas enkele figuren aan de vergetelheid te ontrukken.

De tweede foto werd ingezonden door Ria van der Berg. Een belangrijk exemplaar door de zelden getoonde voorstelling: een optocht van de katholieke vakbeweging. Te oordelen naar de megedragen vaandels marcheren hier de Rooms-katholieke Bouwvakarbeiders Bond en de R.K. Houtbewerkerbond over het Grote Noord ter hoogte

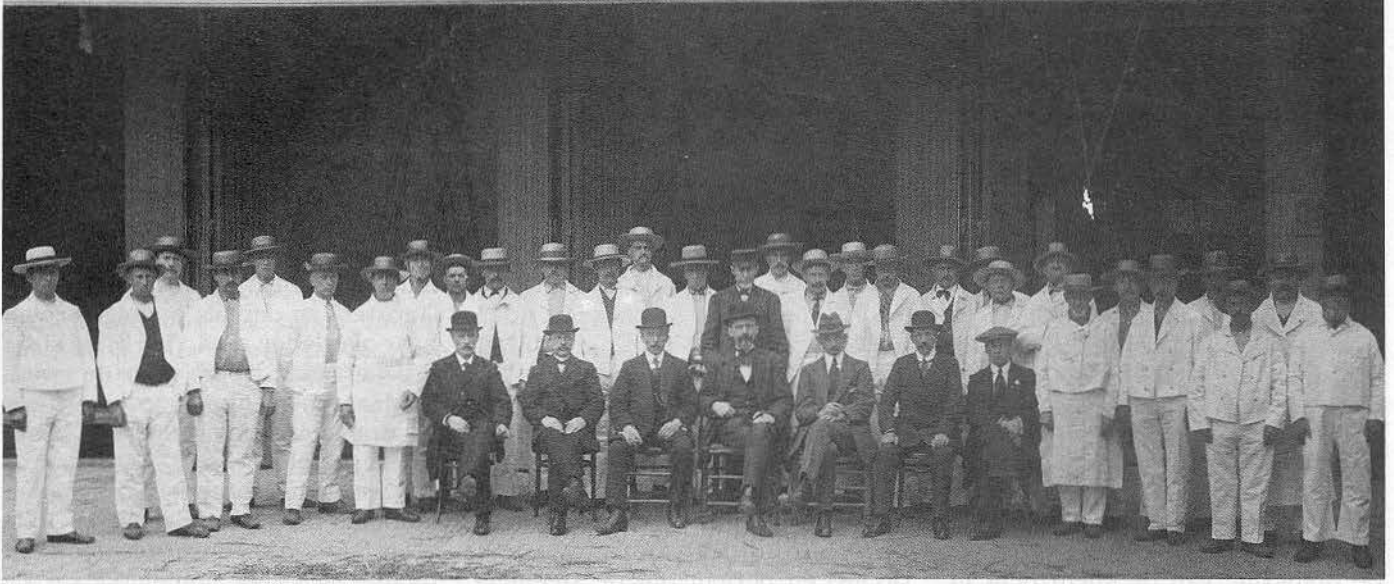

Foto 4: Kaashandelaren en kaasdragers voor Waag

van de Lange Kerkstraat en de Geldersesteeg. Wat verder naar achteren is nog juist een gedeelte van een spandoek met de tekst 'rerum novarum' te onderscheiden, de naam van de pauselijke encycliciek die het arbeidersvraagstuk regelde. Mevrouw Van de Berg wist me alleen te vertellen, dat de meest linkse figuur op de foto, de man met bolhoed en een slechts met een vergrootglas te onderscheiden baard haar grootvader Dirk Kamp was. Deze grootvader werkte in de azijnfabriek van Schermer. Graag wat namen van de overige meemarcheren- de bouwvakkers en timmerlieden.

De tweede foto van mevrouw Van de Berg is een opname van een mandolinegezelschap. Nu eens niet met de langzamerhand welbekende Roelof Wassenaar, maar de mandoline club van het meisjes-patronaat. Dat staat met krijt geschreven op het schoolbord evenals de datum van de opname, 9 maart 1926. Geen van de afgebeelde dames is bekend behalve, de tweede rechts op de achterste rij. Dat is Alie Kamp, de moeder van de inzendster. Alie Kamp woonde in de Bagijnensteeg. Volgens Hoorn, huizen enz. moet dat op nr. 4 zijn geweest. Gaarne de namen van de andere dames.

Kaas en huishoudschool

De twee laatste foto's behoren tot een serie van vijf die ik kreeg van mevr. De Rooij-Posch. Het mooiste exemplaar van deze groep is het groepsportret van een stel kaashandelaren en kaasdragers voor de Waag. De foto kan enigszins geda-teerd worden met het merk van fotograaf Schepel rechts onder op het

passe-partout. Volgens Havermans(1) werkte Schepel van 1912 tot 1928 in Hoorn. Het is een zeer goede opname. Het standsverschil tussen de heren kaashandelaren en de mannen kaasdragers staande daarachter wordt duidelijk aangegeven. De heren dragen hoeden, met uitzondering van een wat ouderwetse figuur, die overigens de centrale plaats inneemt, en een zeer modieus gekleed persoon geheel rechts. De mannen kaasdragers dragen de bekende strohoeden. Graag van deze opname de namen van alle afgebeelde personen.

- De laatste foto ook van mevrouw De Rooij toont onderwijzeressen en leerlingen van de huishoudschool aan het Kerkplein. De opname werd gemaakt omstreeks 1932 ter gele-

genheid van het 40-jarig jubileum van mejuffrouw Hemmer, lerares aan de huishoudschool.

Van de zeven wat oudere dames in het midden van de tweede rij is tweede van links mej. Oosterhuis en dan naar rechts gaande mej. Hemmer, de directrice mevr. C.J.Wannee - voor de ouderen nog bekend als een schrijfster van kookboeken - mej. Bouvy en mej. Uittenboogaard. Gaarne nog wat andere namen van U.

Ik hoop, dat ik U weer wat uit te zoeken heb gegeven.

Noot

(1) O. Havermans, 'Hoornse fotografen 6', in: *Oud Hoorn 11* (1989) 42.

Foto 5: Jubileum huishoudschool

Kent u Hoorn ook zo?

J.M. Baltus

Merkwaardigheden en minder bekende aspecten van het historische Hoorn

We konden inderdaad de laatste maanden genieten van buitengewoon fraai zomerweer. Was het daarom dat menigeen de tuinstoel met het glas gekoelde drank eraan niet verlaten heeft om op speurtocht te gaan naar de plaatsen waar de vier foto's in het kwartaalblad gemaakt waren? Elf inzenders slechts met een goede oplossing. En dan is de nieuwe prijsvraag in dit kwartaalblad wellicht nog lastiger. Maar we gaan door, al blijft er maar één inzender over.

De oplossing van de speurtocht in het kwartaalblad van juni.

Foto 1:

Het kelderraam van Korenmarkt 14, ooit woonhuis van burgemeester en erelid B. Canneman, zoals bijna elke inzender vermeldde.

Foto 2:

Dakkapel met hijstoestel aan Muntstraat 14, waar nu wethouder J. Schaper is gehuisvest.

Foto 3:

De onopvallende eerste steen in Grote Noord 115. De familie Hellingman vertelt: "Het was wel even zoeken maar we kwamen toch terecht bij "De Zaadmarkt", hoek Grote Noord/Breed. De gevel is uit 1846 (klopt dus) en aan de zijde van het Breed bevindt zich nog de bel die werd geluid als de zaadmarkt hier begon."

Rik Singer deed een onderzoek naar de op de steen voorkomende naam (J. Wester schrijft dat nou net deze eerste steen niet vermeld staat in HHSM) en bericht dat de steenlegger was: Martinus Maassen, geboren 21-11-1835; hij was wijnkopersbediende en hij stierf, vrij jeugdig in 1884, ongehuwd, 48 jaar oud.

Als tienjarige mocht hij dus de eerste steen plaatsen in opdracht van zijn vader en naamgenoot Maarten Maassen. Zijn broer Simon was rond 1870 winkelier op Kleine Noord 9, broer Gerrit Jan woonde vanaf 1875 in het ouderlijk huis en verdiende daar zijn geld als slijter

in wijnen. Niet te verwonderen want generaties Maassen waren voor vader Martinus al werkzaam in de wijnen en sterke drank. Zo staat in 1830 Martinus' oma Catharina Houthuys al geboekt bij de gemeente als "tapster" en dan als opvolgster van haar overleden man. (In HHSM staat op het jaar 1937 nog de wed. S. Maassen-Veenboer genoteerd als de drankvergunning op haar naam wordt gesteld).

Rik Singer heeft merkwaardigheden ontdekt. Bij zijn huwelijk in 1834 geeft vader Martinus te kennen dat hij Maassen heet en niet Maas zoals in de R.K. doopboeken abusievelijk is genoteerd. Ook werd rond 1830 gespeld: Maastzen. In het bevolkingsregister van 1830 worden zes kinderen Maassen zelfs naar hun moeder Van der Berg genoemd. De naam Maarten (Martinus) komt in elke generatie voor, soms twee keer in één gezin (het eerstgenoemde broertje was dan overleden).

Rik Singer's vraag is: Zijn er nog Maassens uit deze tak in Hoorn en

De nieuwe "zoekplaatjes" Foto 1:

Foto 2:

daarbuiten die meer kunnen vertellen over hun voorgeslacht?

Foto 4:

De eenhoorn aan Lindenstraat 8-10. "Oorspronkelijk twee woonhuizen," schrijft J. de Rooy, "ze zijn gesloopt in 1955 en verbouwd tot timmermanswerkplaats met behoud van de in de oorspronkelijke woningen aanwezige gevelstenen."

Juiste oplossingen kwamen binnen van: mevr. J.C. Waard-Opmeer, mevr. M.C. Mes, Rik Singer, Ben van Tartwijk, D. Tangeman, J. Homan, J. Wester, mevr. A.J. Dol-Schellevis, J. de Rooy, fam. Lampe, fam. Hellingman (met de leus: "Wij kennen Hoorn!").

Vrouw Fortuna liet haar welgevalig oog vallen op inzender J. Homan, die dus (zoals de Vlamingen zeggen) de gekende en begeerde boekenbon van f 25,- gewonnen heeft.

Maar nu de nieuwe "zoekplaatjes":

Foto 1:

Een dikwangig kind met een mooi slabbetje onder de kin. Waar hangt deze krullebol?

Foto 2:

Een achttiende-eeuws herenhuis. Maar waar precies?

Foto 3:

Foto 3:

Een tuitgevel met een roosvenster. De omgeving moet u op het goede spoor brengen.

Foto 4:

In onze serie eenhoornen nu deze; deze kijkt weer eens naar links. Verbouwd in 1893, staat eronder. Om welk pand gaat het?

Foto 5:

Een eeuwenoud deurtje dat ooit van

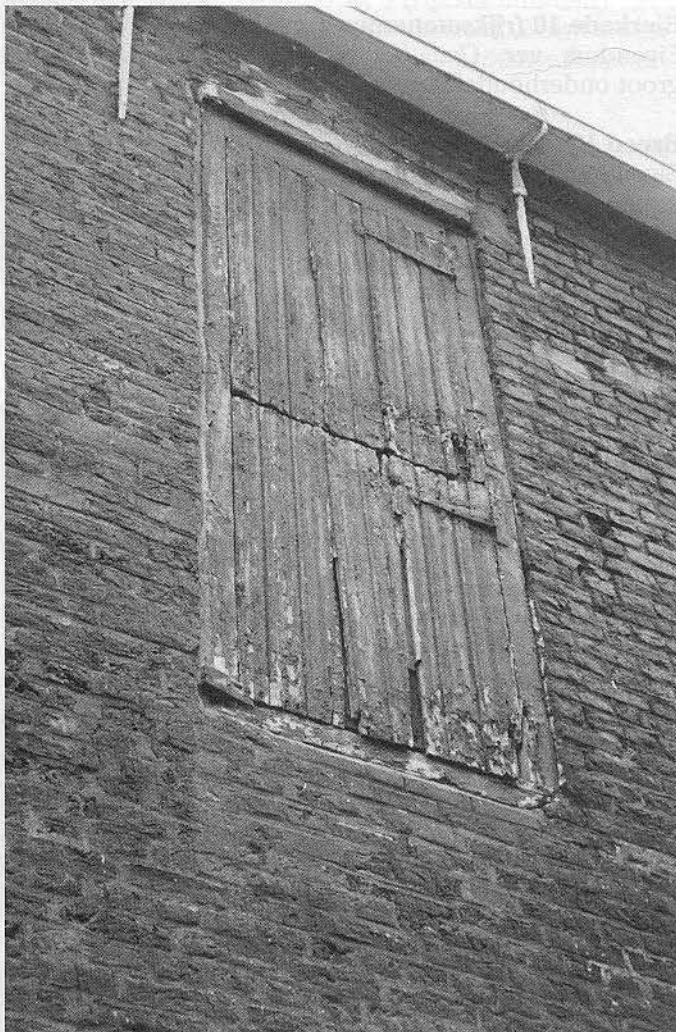
buitenaf toegang gaf tot de bovenverdieping. De foto is nog van vorig jaar; inmiddels is de deur voorbeeldig gerestaureerd. Wie weet hier meer over?

Stuurt uw oplossing (schriftelijk dus) naar J.M. Baltus, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn, graag met nadere informatie. Onder de juiste inzenders wordt weer de boekenbon verloot.

Foto 4:

Foto 5:

Stadsbeeld-restauratie-wijzigingen-verval *J.M. Baltus*

Achterom 29

Voormalig "bananenpakhuis" met tuitgevel en jaartal 1770. Plan voor restauratie en verbouw.

Achterom 53 (gem. monument)

Horna-gebouw; oude dakkapellen zijn verwijderd om gerestaureerd te worden.

Achter de Vest enz.

Diverse poortjes worden gerestaureerd; Schutterspoortjes, Admiralteitspoortje, Oudevrouwenhuispoort, Weeshuispoort, poortje Claes Stapelshof, Pietershof poort, poortje in Wisselstraat, poortje naast Lutherse kerk, poort naast Rode Steen 15, later ook andere poorten, zoals die van het Statenlogement.

Appelhaven 15 (beeldbepalend)

Woonhuis; monumentencie adviseert dit pand op de gem. monumentenlijst te plaatsen.

Appelhaven 26

Voormalige kapsalon; is verbouwd tot restaurant.

Bierkade 10 (rijksmonument)

Eigendom ver. *Oud Hoorn*. Krijgt groot onderhoudsbeurt.

Breed 12 (rijksmonument)

Eigendom ver. *Oud Hoorn*. Plan voor restauratie en verbetering.

Commandeur Ravenstraat e.o.

Naast spoorlijn wordt terrein bouwrijp gemaakt voor aanleg tweede spoorlijn.

Dal achter 3 (rijksmonument)

Timmermansgildehuis. Gerestaureerd en weer in gebruik genomen door Genootschap Oud West-Friesland.

Dal 9 (rijksmonument)

Sint-Pietershof. Enkele kleine woon-eenheden worden verbouwd tot grotere.

Dubbele Buurt 1 (rijksmonument)

Woonhuis; plan verbouw tot café met bovenwoning.

Duinsteeg 15 (rijksmonument)

Restauratieplan met wijzigingen.

(Korte) Achterstraat 2 (monument)

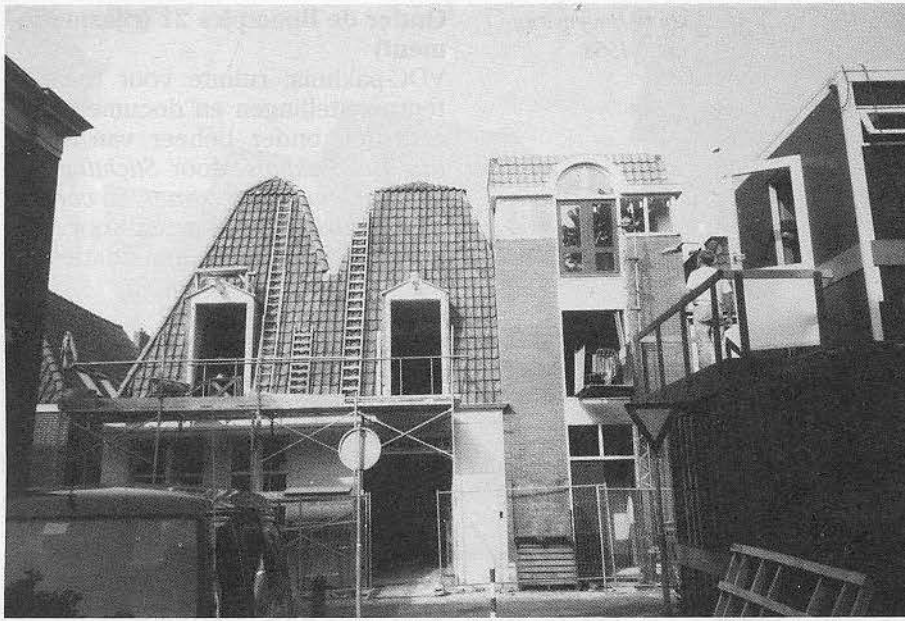
Mariakapel. *Stichting Stadsherstel* gaat kapel restaureren; inwendig verbouwingsplan.

Breed 12 anno 1957

Timmermansgildehuis (Dal achter 3)

Korte Achterstraat, pakhuisjes

Gemeente en Oud Hoorn tevreden over gerestaureerde Hoofdtoren

Jeudje anno 1987

(Korte) Achterstraat 9-11-13

Markante pakhuisjes, gesloopt voor nieuwbouw in oude stijl.

Gedempte Appelhaven

Plan om huisjes naast Koetshuis te slopen voor nieuwbouw.

Gravenstraat 21

Pand uit 1906. Is verbouwd door *Stichting Stadsherstel* tot bedrijfs- en woonruimte.

Grote Havensteeg 1

Nu afgebroken perceel; plan om het pand weer te herbouwen.

Grote Noord 15-17 (rijksmonument)

R.K. Kerk uit 1882. *Stichting Koepelkerk*; restauratie in volle gang. Stichting wil oorspronkelijke kleuren weer zoveel mogelijk herstellen.

Grote Noord 19

Pastorie Koepelkerk; wordt verbouwd om sportzaak over twee verdiepingen te herbergen en een aantal appartementen.

Grote Oost 70 (rijksmonument)

Woonhuis; wordt gerestaureerd en opgeknapt.

Grote Oost 3 (rijksmonument)

Voormalige antiekszaak. Wordt inwendig verbouwd voor nieuwe functie.

Hoofd 2 (rijksmonument)

Hoofdtoren uit 1532. Restauratie van bouwvallige straatgevel i.o.v. gemeente Hoorn gereed. 16 Juni zijn restaurant en bar officieel in gebruik genomen.

Italiaanse Zeedijk 51

Kap door storm dakpanloos.

Italiaanse Zeedijk 88

Woonhuis; gerestaureerd.

Jeudje 6-8-10 (gem. monument)

Aangekocht door *Stichting Stadsherstel* om te worden gerestaureerd.

Julianapark

Er wordt gestoeid met plannen omtrent andere functies in en bij het park.

Karperkuil

Plan voor bouw van groot woningencomplex aan ABC-zijde.

Kerkplein 2

Hoek Pieterselieesteg; winkelpandje met 17de-eeuwse constructie. Verbouwd met wijziging deur/vensters. Zowel deur aan Kerkplein als aan steegzijde.

*Grote Havensteeg
anno 1958*

Onder de Boompjes 21 (rijksmonument)

VOC-pakhuis; ruimte voor theater, tentoonstellingen en documentatiecentrum, onder beheer van *Stichting Het Pakhuis*, door *Stichting Hiaat*, *Stichting Achterstraat*, en *vereniging Oud Hoorn*. Plannen voor verdere verbetering accommodaties.

Oostereiland

Omvangrijk gevangeniscomplex met o.a. 19e-eeuwse bebouwing en oudere fragmenten. Over nieuwe functie(s) wordt nagedacht. Opvangcentrum en hergebruik gevangenis.

Rode Steen/Kerkplein

Door diverse belanghebbenden en door ver. *Oud Hoorn* wordt bij de gemeente aangedrongen om te komen tot een plan voor een stijlvol en schoner plein.

Rode Steen 4 (rijksmonument)

Voormalige tabakszaak met unieke, eeuwenoude houten zijgevel. Plan voor horeca-functie met bovenwoning.

Kerkplein 6

Hoek Breestraat; plan vestiging traiteur.

Kerkplein 20-21

Woonhuizen; inwendig verbouwd

Kerkplein 35

Café; onderpui gewijzigd en gevel opgeknapt.

Molsteeg en omgeving

Braakliggend terrein achter Breed. Nog geen duidelijk plan tot bebouwing van dit gebied.

Nieuwendam 29 (rijksmonument)

Woonhuis; nu nieuwe functie. (traiteur)

Nieuwe Noord 56-58 (rijksmonumenten)

Gebied om deze halsgevels uit 1730 (bedrijf R. Groot); plan voor bouw winkelcentrum met kleinschalige winkels.

Nieuwland 16 (beeldbepalend)

Restaurant; gem. monumentencie adviseert het pand op de gem. monumentenlijst te plaatsen.

*Doorkijkje voormalige
R.K. Pastorie*

Pieterselieesteg, hoek Kerkplein

Voormalige Van Gend en Loos-gebouwtje

Stationsplein

Reconstructie en nieuwbouw in stationsgebied onderwerp van studie. *Oud Hoorn wil Van Gend en Loosgebouw gehandhaafd zien blijven.*

Venenlaan hofjes (gem. monument)

Voortbestaan oudste arbeidswoningcomplex uit 1909 is gewaarborgd door overname van het complex door de *Stichting Stadsherstel*. Restauratie is gestart.

West 52

Woonhuis, benedenhuis omgebouwd tot uitbreiding van restaurant in Wijdesteeg.

Westerdijk (provinciaal monument)

Bedreigd door plan tot nieuwbouw hotel-annex-zwemparadijs. Plan om te starten na bouwvakvakantie 1988(!).

Nu plan voor hotel met medische praktijk. Start bouw volgens zeggen augustus 1991.

Westerdijk (provinciaal monument)

Belaagd door plan voor groot recreatiegebied met eilandvorm in IJsselmeer. *Oud Hoorn* heeft bezwaarschrift hiertegen ingediend.

Zon 11 (rijksmonument)

17e-eeuws woonhuis (thans opslagruimte). In ernstige staat van verval.

Gemeente Hoorn

Besluit college om belangrijke bomen op gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Sint Joris in Hoorn

Oude tijden leken te herleven, toen eind augustus een ridder te paard, vooraf gegaan door een heraut, Achter de Vest betrad. De ridder stelde Sint Joris voor, aan wie één van de fraai herstelde stadspoortjes in de binnenstad is toegewijd.

De jubilerende Stichting Stadsherstel nam deze ludieke gelegenheid te baat om haar bijdrage in de restauratiekosten van de poortjes af te dragen. Voorzitter mevrouw Rita Bax overhandigde wethouder Jaap Schaper een cheque van f 20.000,-, duizend voor elk jaar, dat de stichting intussen bestaat.

Van de lezers

Deze rubriek staat open voor alle lezers van het kwartaalblad die op of aanmerkingen hebben op eerder geplaatste artikelen of in het algemeen vragen willen stellen of hun kritiek willen leveren. De ter discussie gestelde onderwerpen moeten binnen het belangstellingsgebied van "Oud Hoorn" liggen. De bijdragen worden geplaatst buiten verantwoordelijkheid van de redactie of van het bestuur van de vereniging. Er kan alleen schriftelijk gereageerd worden. Op verzoek kan Uw naam en adres worden weggelaten. Brieven dienen geadresseerd te worden aan de redactie.

Het Huis Verloren

Het lijkt me nodig op persoonlijke titel een paar opmerkingen te plaatsen bij het artikel 'Nieuwe fase restauratie Het Huis Verloren voltooid' van de hand van onze voorzitter, Bas Baltus. Het artikel gaat in op de restauratie van het Huis Verloren met name van de zuidwestelijke hoekkamer van het pand. Ik deel de bewondering van Baltus voor het resultaat van die restauratie. De heer Mulder heeft in de acht jaar dat het huis in zijn bezit is, wel iets meer aan de verbetering van het pand gedaan dan de gemeente Hoorn, die daarvoor eenentwintig jaar (1963 - 1984) eigenaresse van het huis was.

Waar ik in het artikel bezwaar tegen maak is de manier waarop de verwerving van de vijf schilderijen wordt weergegeven, die oorspronkelijk in deze kamer hebben gehangen. Er staat *'het kostte ook de nodige tijd om de schilderijen uit deze kamer (die ondergebracht waren in het Westfries Museum) weer op hun oorspronkelijke plaats terug te krijgen'*. Met daarnaast een foto van een tevreden lachend echtpaar Mulder met één van de met veel moeite verworven schilderijen in de hand. Het lijkt me redelijk uit te leggen, waarom het terugbrengen van die schilderijen zo veel tijd in beslag nam, omdat anders licht de suggestie gewekt kon worden, dat het Westfries Museum een hebberige instelling is, die niet wenst mee te werken aan het herstel van fraaie panden in de Hoornse binnenstad. De vijf schilderijen, uitgevoerd in blauw en de vijf zinnen voorstellend, werden in 1780 geleverd door de Haagse schilder Hendrik Willem Schweickhardt aan de ongetrouwde dames Eva Maria en Cornelia Merens die het later Huis Verloren genoemde pand in de Kerkstraat bewoonden. Deze werkjes werden inderdaad speciaal voor de genoemde hoekkamer geschilderd(1). Het huis ging met de schilderijen na de dood van de laatste der beide

dames, Eva Maria, in 1798 over in handen van hun aangetrouwde neef Cornelis Reinier van Bronkhorst. Het huis wisselde voorts in de negentiende eeuw enkele malen van eigenaar waarbij de schilderijen als onderdeel van de stoffering in het huis bleven. Een van de bewoners was Mr. W.K. baron van Dedem van 1875 tot 1891 burgemeester van Hoorn. Bij zijn vertrek nam hij in tegenstelling tot de vorige bewoners de schilderijen mee. Na zijn dood kwamen ze in handen van zijn zuster mevrouw De Beaufort baronesse van Dedem. In 1931 ontving de gemeente Hoorn de stukken van deze laatste via een legaat.

Uit dit alles meende de heer Mulder te kunnen afleiden, dat de schilderijen naar het Huis Verloren behoorden terug te keren. Daarbij werd uit het oog verloren, dat het werk van Schweickhardt al sedert 1891 niet meer tot de stoffering van het huis behoort. De stukken zijn in 1931 door de eigenaresse aan het Westfries Museum d.w.z. de gemeente Hoorn geschonken met de bedoeling dat zij zouden worden opgesteld in een voor het publiek op vaste tijden opengestelde ruimte. Niet ter verfraaiing van de huizen van Hoornse ingezetenen, wie dat dan ook zijn.

De heer Mulder heeft alle mogelijke moeite gedaan de schilderijen weer in zijn huis aan de Kerkstraat terug te brengen. Dit is zijn goed recht. Ook dat hij getracht heeft de gemeenteraad van zijn gelijk te overtuigen. Niet juist is, dat de gemeenteraad, uiteindelijk de eigenaar van de schilderijen, besloten heeft de stukken aan de heer Mulder in bruikleen te geven. Het huis van de heer Mulder is geen museum dat op gezette tijden voor het publiek toegankelijk is, ook al laat hij groepjes bezoekers onder geleide toe. Daarbij komt, dat de raad met deze handelwijze een gevaarlijk precedent heeft geschapen. Een groot deel van de museumverzameling bestaat uit voorwerpen die afkomstig zijn uit nog bestaande, vaak fraai gerestoreerde Hoornse gebouwen. Waarom

zouden wij de een weigeren, wat we de ander toestaan?

Enthousiasme voor restauraties van fraaie gebouwen is begrijpelijk. Dat daarbij de normen voor een goed beheer van openbare verzamelingen uit het oog worden verloren, niet. Misschien had hierover ook iets kunnen worden gezegd in het betreffende artikel.

H.W. Saaltink

Italiaanse Zeedijk 26
Hoorn

(1)Eric Jan Sluijter, 'Hendrik Willem Schweickhardt (1746-1797); een Haags schilder in de tweede helft van de achttiende eeuw', *Oud Holland* 89 (1975) 151, 180, 188.
(2)Theodora Merens, een dochter van Dirk (1730-1801), broer van de beide dames, trouwde de genoemde Bronkhorst.

Aanvullingen

Utrecht, 28 juni 1992

Geachte redactie,

Na het lezen van *Oud Hoorn* 14e jaargang nr 2, meende ik er goed aan te doen enkele aanvullingen aan u door te geven.

In het artikel over de heer Drossaart van Dusseldorp wordt zijn adres (worden zijn adressen) niet juist of onvolledig genoemd. De fam. Drossaart heeft gewoond aan de Draafsingel in het huis, gelegen links van het pand van de fam. Winkler dat is afgebeeld bij het artikel over Kees Winkler.

Verder wordt genoemd de naam van de heer S.H. Boot. Het betreft hier echter niet de heer Boot die hoofdonderwijzer was van de lagere school Kruisstraat, maar de heer Boot die leraar was aan de Rijks-tuinbouwwinterschool. Deze heer Boot woonde Grote Oost 34 en maakte deel uit van het college van kerkvoogden van de Ned. Herv. Gemeente. Gezien de bemoeienissen van dit college met onder meer de Noorderkerk, de Oosterkerk etc. zal hij wel min of meer "qualitate qua" bestuurslid van *Oud Hoorn* zijn geweest.

In het artikel van Mej. van Diermen (moet zijn Van Diemen, red.) over "De Koning van Schotland" ontbreekt het feit dat voorafgaande aan de periode-Katuin in het pand een sigarenwinkel gevestigd is geweest, gedreven door de heer Reek. Zijn naam wordt vermeld in "Hoorn, huizen, straten, mensen" onder

(Vervolg op pag. 127)

Even terugkijken

C.S. Hellingman

Deze foto's zijn mij toegestuurd door Frans Machielse. Ze zijn gemaakt door zijn vader, Jan Machielse, die met zijn fototoestel in de dertiger jaren een bekende verschijning was in Hoorn en omstreken. Vele jaren heeft hij in West-Friesland op kermissen gefotografeerd en familiefoto's gemaakt. Was er iets bijzonders, dan was hij er bij met zijn toestel. Het is jammer, dat na zijn overlijden het grootste gedeelte van zijn verzameling verloren is gegaan. In de houten woonwagen, die op de foto te zien is, heeft Frans met zijn ouders en zijn broertje Ferrie lange tijd gewoond. De wagen stond op het landje van Roorda aan de Holenweg, waar nu de vestiging van Philips is. Het was daar een ideale plaats om te staan tussen de fruitbomen. Erachter was de boomgaard van Visser en even verder naar de dijk had je het stoomgemaal. Daar was Hoorkamp de machinist altijd bezig. Er stond zo'n grote koperen stoomketel, die er altijd goed gepoetst uitzag. Waar nu de Alexanderflat staat waren

toen twee waterbekken waar veel vis in zat. Maar je mocht alleen op stekelbaarsjes vissen bij de kolk. De huizen van de Venenlaan eindigden bij de woning van de familie Steeg. Dan ging de straat over in een smal-

ler pad en daar hadden in die tijd de ouders van Jan Timmerman een groentekwekerij. Zoon Jan ging met de handwagen vol groenten de huizen langs.

De Holenweg was toen voor veel Hoornaren een zondagse wandeling. Men liep via de dijk langs het gemaal naar de Holenweg. Ook ging men wel langs de Drieboomlaan. Dat was een prachtige weg met oude linden en sloten met bruggetjes. Aan het einde van de Holenweg was een uitspanning met een speeltuin: "de Nadorst", waar de ouders een consumptie in het prieel gebruikten en de kinderen zich ook wel vermaakten. Op de terugweg liep men dan langs de Nieuwe weg. Dat was een mooie wandeling. Er stonden vier rijen bomen langs deze straat en links lag dan de boomgaard van Oortman Gerlings. Die boomgaard was groot, hij liep van de Koeportsweg tot de Holenweg. En zo kwam men dan weer thuis.

Aan het einde van de Tweeboomlaan staan twee kinderen tegen een boom. Wie zijn deze jongen en dit meisje? Schriftelijke reacties graag naar de redactie.

(Vervolg van pag. 126)

jaartal 1928. Of hij ook eigenaar was, is mij niet bekend. Tenslotte heb ik op een afzonderlijk briefje enkele dingen vermeld die betrekking hebben op de rubriek van de heer Saaltink. Zou u zo vriendelijk willen zijn hem dit te doen toekomen.

Met vriendelijke groeten,
(w.g.) J.E. Harder
Chopinstraat 22,
3533 EN Utrecht

Wij danken de heer Harder voor zijn aanvullende informatie en correcties op de artikelen over Drossaart van Dusseldorp en het pand Gedempte Turfhaven 2.

Het boek HHSM geeft inderdaad op p. 73, dat in 1928 in het pand Gedempte Turfhaven 2 woonde F.C. Reek winkelier in sigaren. Het boek vermeldt ook nog een aantal andere bewoners. In 1912 A. Commandeur, hofmeester - of dit de in het artikel genoemde slager Arie Hofmeester

is, wordt niet duidelijk - en J. Paauw, administrateur in assurantiën, in 1920 D. Horst, goudsmid en in 1928 behalve de genoemde Reek nog S.A.G. Remijn, bewaarschoolonderwijzeres.

De laatst bekende bewoner was dus niet Arie Wonder. Een zo voor de hand liggende bron als "Hoorn, huizen, straten, mensen" had door Van Diemen voor haar overigens uitstekende artikel niet over het hoofd mogen worden gezien.

(Redactie O.H.)

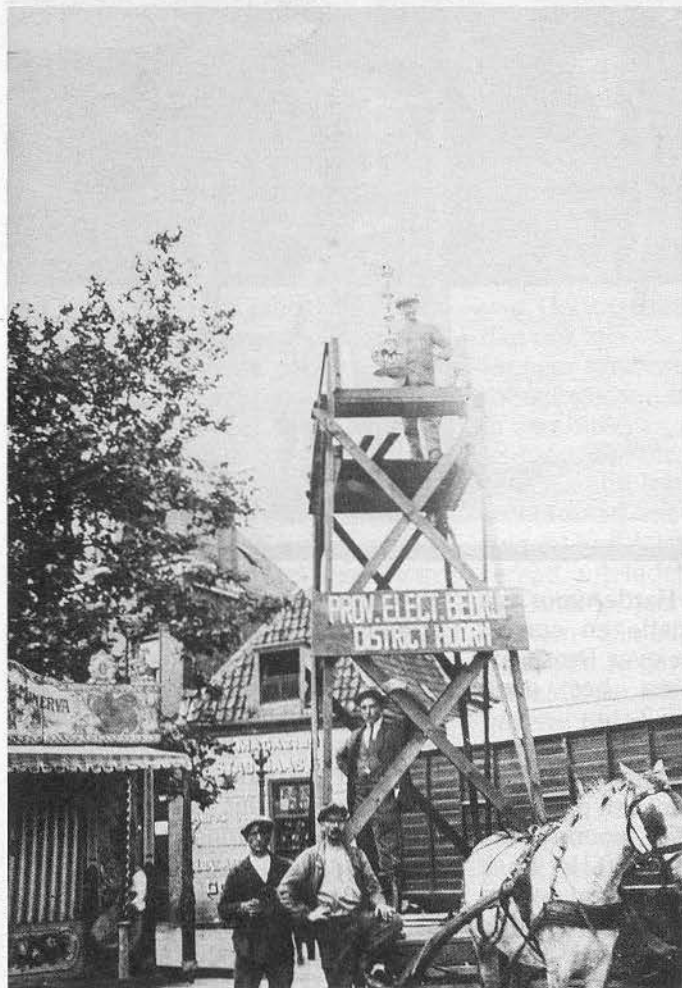
Hoe Hoorn veranderde

Hoe Hoorn veranderde ziet men op de foto's uit de collectie van Giel van der Zel.

Een muziektent op de Rode Steen? Hier ziet men het plein anno 1932 met kiosk en kaasmarkt. Links op de achtergrond de zijgevel van het Winstontheater, rechts de panden waarin nu een café en een eetgelegenheid zijn gevestigd.

Kermis in Hoorn, anno 1921. Op de hoek van de Gouw wordt de verlichting opgehangen. V.l.n.r. Cor van der Zel, Bruin van Hinte, een onbekende, en het paard Wilhelmina. In de nok Flip Appelman (Spanbroek)

Zo zag de Zon, hoek Grote Oost eruit omstreeks 1919. Men kijkt vanuit de Zon in de richting van de Slapershaven. De bebouwing rechts op de foto is gesloopt. De panden zijn later in gebruik geweest bij bakker Klooster.

